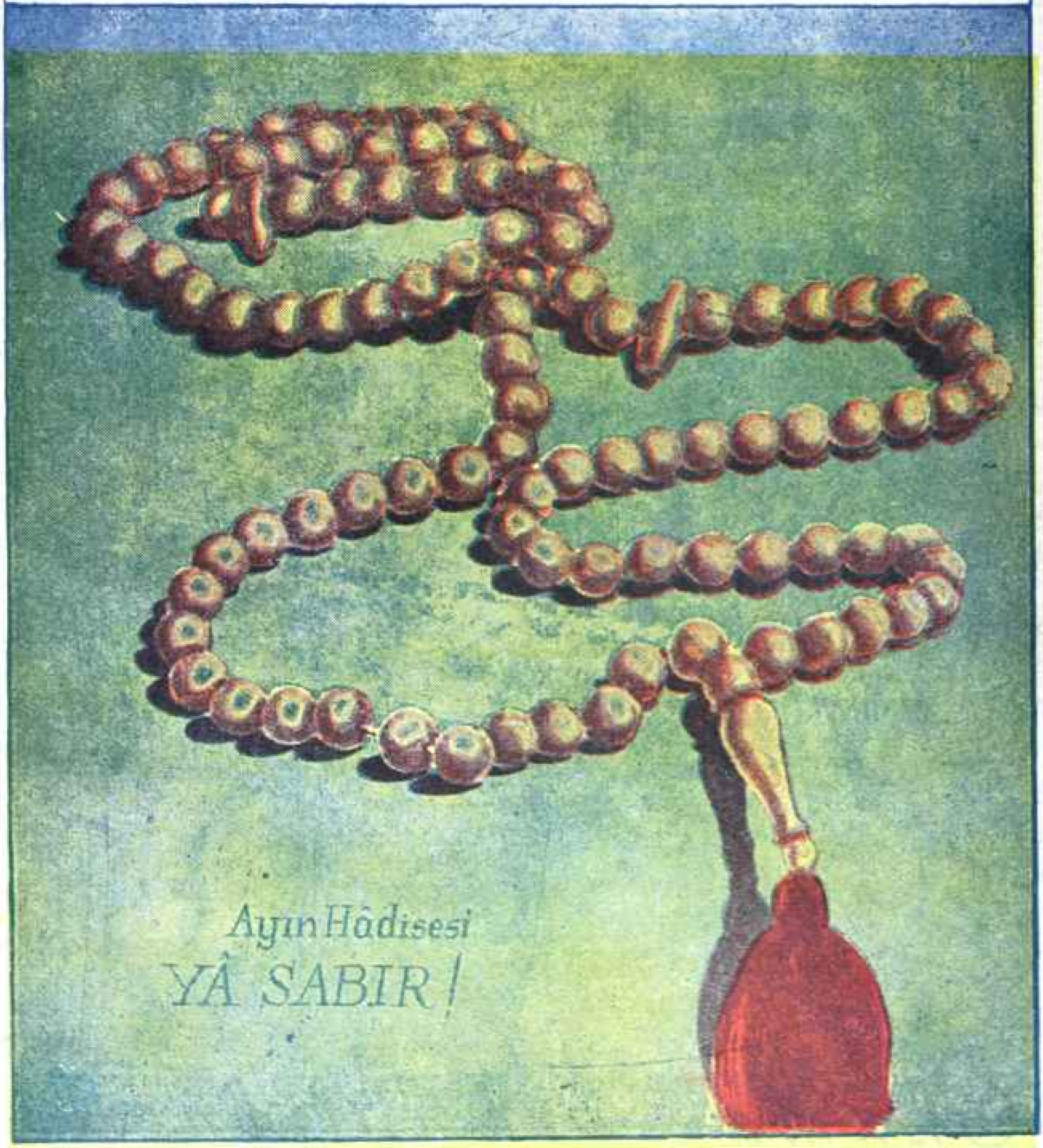
28 MART 1959

DİN VE POLİTİKA

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 5, Cilt: XV, Sayı: 247

Yazı İşleri:

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7

Tel: 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :

Denizciler Caddem 2S/B

Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiyatı 125 Kuruş

Müessisi

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve neşriyatı fiilen idare eden mesul Yazı İşleri Müdürü

Kurtul ALTUĞ

*

Umumi Neşriyat Müdürü

Hamdi AVCIOĞLU

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

Ege AJANSI

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :

Doğan Klişe

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

Abone şartları:

3 aylık (12 nüsha): 12.50 lira

6 aylık (25 nüsha): 25.00 lira

1 senelik (52 nüsha): 52.00 lira

*

İlân şartları :

Santimi : 8 lira

3 renkli arka kapak: 750 lira

*

İlân İşleri

Şark Reklâm

Tel: 18173 — 11898 — 19214

*

Dizildiği ve Basıldığı yer :

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA

Tel : 15221

Basıldığı tarih: 26.3.1959

Kapak resmimiz

99 luk tesbih

Allah kabul etsin

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Gecen hafta Cuma günü, AKİS Ankara Toplu Basın Mahkemesinde bir defa daha mahkûm oldu. "Şenlenen sokak" başlıklı yazımızda Başbakan Menderesi küçük düşürdüğümüz iddiası ile açılan dâvada, önce, yazı işleri müdürlerimizden Yusuf Ziya Ademhan 16 ay hapis ve 4 bin lira para cezasına çarptırılmış ve ayrıca AKİS'in 1 ay kapatılmasına karar verilmişti. Temyiz Üçüncü Ceza Dairesinin bu kararı bozması üzerine yeniden görülmeğe başlanan dâva Cuma günü neticelenmiş ve bu defa Ademhanın 12 ay hapsine, 3 bin lira ağır para cezası ödemesine ve AKİS'in de 1 ay kapatılmasına karar verilmiştir. Karar tabii temyiz edilecek ve dosya yeniden Üçüncü Ceza Dairesine gidecektir. Ama oradaki raflarda, içinde Zaferin 1 ay kapatılması hakkındaki karar bulunan dosya ile yanyana gelemiyecektir. Zira Zühtü Hilmi Velibese ile Cenap Yakarın onar ay hapsi ve Zaferin de 1 ay kapatılması kararıyla neticelenen ve Asım Eren tarafından açılan dâvanın dosyası Temyiz Üçüncü Ceza Dairesine gelmiş, incelenmiş ve karar tasdik edilmiştir. Ancak Temyiz Başsavcısı itiraz ettiğinden, usûle göre dosya Temyiz Umumî Heyetine sevkedilmiştir ve hâlen oradadır.

Dini kisveye büründürülen son hâdiseler hakkında İstanbul Savcılığının tahkikata başlaması üzerine, gazete idarehanelerine neşir yasakları birbiri arkasına âdeta yağmur gibi yağmağa başladı. Beğensek de, beğenmesek de her şeyden önce kanunlara ve kanun hükümlerine itaati bir vazife bildiğimizden yasak kararlarına riayet etmemizden başka bir şey olamaz. Bu yüzden, hazırlanan yazılarımızı, avukatlarımızın da iştiraki ile, bir defa da hukukî bakımdan inceden inceye gözden geçirdik. Yazıların çoğunu çıkarmak, bir kısmını da yeniden kaleme almak zorunda kaldık. Bazı haberleri, bu sebeplerle okuyucularımıza bildirememememizin üzüntüsünü, din ve politika mevzuunda en iyi şekilde hazırlanmış vazdarı dercederek teselliye çalıştık.

Orta Doğu ve Berlin meseleleriyle dünyanın sık sık eşiğine kadar ayak eriştirdiği Üçüncü Dünya Harbinin tehlike bulutları, henüz tamamen dağılmamış olmakla beraber hava bu haftanın ortasında eskisi kadar karanlık değildi. Orta Doğuda hâdiselerin son döküldüğü şekil ile Doğu - Batı münasebetlerindeki gelişmeler, DÜNYADA OLUP BİTENLER sayfalarımızda toplu bir şekilde aksettirilmektedir.

Huzursuzluklar ve çok çalışma tarafından kamçılanan bir zamane hastalığı olan uykusuzluk, hiç şüphe yok, zaman zaman okuyucularımızın da yakasına sarılmakladır. TIB sayfamızda bu müz'iç derdin sebepleri ve önlenmesi yolundaki tedbirleri tıbbî olmıyan basit bir dille anlatan yazının büyük alâka ile okunacağını tahmin ederiz.

Vatan Cephesi için telgraf örnekleri sütunumuza o kadar çok mektup geliyor ve bunlar içinde o kadar güzel örnekler var ki, bir kısmını neşrederken yer imkânları dolayısile neşredemediklerimize karşı haksızlık ettiğimizi düşünerek üzülüyoruz. Gelecek savımızdan sonra, geçen sayılarımızda da bildirdiğimiz gibi, telgraf örneklerinin neşrine son verilecektir. Onun yerine ayni derecede alâka çekici bir başka "yenilik" ortaya atacağımızı şimdiden haber veririz.

AKİS'in yazı müsabakası da bu sene geçen yıldan çok daha fazla rağbete mazhar oldu. Yazı heyetimiz tarafından neşre değer 'görülüp sırası geldikçe her sayımızda neşredilen müsabaka yazılara, yakında Küçük Jürinin tetkikine verilecek ve Mayıs başında Büyük Jüri nihaî neticeyi ilân edecektir. Müsabakaya gösterilen fazla rağbet yüzünden neşrine imkân bulunamıyan yazılar da Küçük Jürinin tetkikine sunulacak, böylece müsabakaya dahil olacaktır. Ancak 30 Nisan 1959 tarihinden sonra gönderilecek yazıların müsabaka dışı bırakılacağını bir defa daha hatırlatırız.

Saygılarımızla

AKİS

Millet

Akıl için yol birdir

İktidar partisi lehine esmeye başlamış görünen bir havanın saman gibi geçip gitmesi D. P. propagandacılarını şaşırtmış olmalıdır. Halbuki asıl şaşılacak şey böyle bir havanın, iki üç hafta için dahi olsa, memlekette esebilmesîdir.

Zira düşünmek lâzımdır, D. P. birer dert olduğunda zerrece şüphe kalmayan meselelerimizden hangisini halletmiş, hattâ hangisinin üzerine ciddiyetle eğilmiştir de vatandaşta bir ferahlık yaratmıştır? 1 numaralı ufunet kaynağını teşkil ettiği tâ D. P. kongrelerine kadar aksetmesi ve Demokratları dahi galeyana getirip yüzlerce telgrafın çekilmesine yol açmasıyla artık sabit "Hapishanelerdeki Gazeteciler" meselesi hınç ve kinleri yenip berraklığa mı kavuşmuştur? Yoksa radyodaki "Vatan Cephesi neşriyatı" nın gülünçlüğü ve asap bozucu tarafı nihayet görülüp tahrikler mi durdurulmuştur? Yahut vatandaş bakkala gittiğinde bol mal, ucuz fiyatla mı Karşılaşmış, geçim darlığı yok edilip istikrar mı sağlanmıştır? Partizan idarenin en tarafsız vicdanlarda uyandırdığı galeyan mı kesilmiştir? Adalet Bakam hâkim teminatının lâfını bırakıp senelerdir vaadettiği tasarıyı mı getirmiştir, basın zincirlerinden mi kurtarılmıştır? Bunların hiç biri yapılmamıştır. Hattâ ve hattâ D. P, grupu, bütün arzusuna rağmen kabinede beş boş koltuğun bulunmasının dahi önüne geçememiş ve bu anormal, demokratik icra mefhumu ile zerrece bağdaşmayan durum sürüp gelmiştir.

O halde?

Bir uçak kazasının alınabildiğine istismarı, Kıbrısta yüklendiğimiz ağır fedakârlığın bir "Görülmemiş Zafer" hapı şeklinde yutturulması gayreti ve nihayet Ramazanda vatandaşın masum ibadetinin siyasete âleti! İşte, bahis mevzuu "hava"nın temeli.. Bu temele dayanan bir binanın aklı başındaki insanların tek fiskesi ile çöküvermesinden daha tabii ne düşünülebilir?

D. P. propagandacıları biraz ta* rih bilselerdi Abraham Lincoln'un bir sözünden pek faydalı ibret alabilirlerdi: "Bütün bir halk bir müddet aldatılabilir; halkın bir kısmı daima aldatılabilir; ama bütün bir "halk daima aldatılamaz".

Tıpkı Abraham Lincoln'un ondokuzuncu asrında olduğu gibi, yirminci asırda da politikacılar için devamlı başarının yolu müsbet icraattan geçiyor. Eğer Demokratların aklı varsa, partilerini meselelerin üzerine ciddiyetle eğilmeye ve bunları cesaretle halletmeye zorlarlar»

Yoksa sevinçleri, musalla taşı üzerindeki tabutların bir namazlık saltanatından daha ömürlü olmaz.

Hükümet

Anayasa hatırlanınca...

Bu haftanın başında Anadolu Kulübünde veya Ankara Palasta toplanan demokrat milletvekilleri bir noktada müttefiktiler: Kabinedeki boş koltuklar doldurulmalı, bakanlıkların vekâleten tedviri itiyadının artık önüne geçilmeliydi. İçişleri ve Millî Savunma Bakanlarının da yurt dışına çıkmasıyla vekâleten idare edilen bakanlıkların sayısı yediye -Zorlunun da yakında Ne\v York'a gitmesiyle sekize çıkacaktır- yükselmişti. Kabinedeki boş koltuklar artık iyice göze batmaya başlamış ve huzursuzluk sadece bakan adaylarının yüreklerinde kalmayıp D. P. grupuna intikal etmişti. O kadar ki D. P. grupunda birçok milletvekili bu hal karşısında Anayasa hükümlerini hatırlıyorlardı. "Anayasanın 49 uncu maddesi sarihti: "Mezun ve her hangi bir sebeple mazur" bir bakana "muvakkaten" vekâlet edilebilirdi. O halde müstafi bakanların yerine derhal yenilerinin tâyini lâzımdı.

Anayasanın birdenbire hatırlanması, şimdiye kadar Grupu yumuşatmak için uzaktan gösterilen boş koltukların, artık bir öfke mevzuu haline geldiğinin delilidir. Çok ümitli adaylar bile "bu iş artık bitsin" demektedirler. Bizzat hükümet başkanının da bu işi bitirmek kararında olduğu anlaşılmaktadır. Beş boş koltuğa seçeceği adamlar aşağı yukarı belli olmuştur: Bazılarının sevimli Nazlı Tlabarı çok yakıştırdıkları Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığına Atıf Benderlioğlu getirilecektir. Sıtkı Yırcalı Başbakan yardımcılığı ve Koordinasyon Bakanlığı için düşünülüyordu. Koordinasyon Bakanlığına diğer bakanlık-

Haftanın içinden

İ K İ Ç E Ş İ T

Pek çok kimse için İsmet İnönünün bu günkü heybeti endişe verici bir merak mevzuudur. Bir adam ki dokuz senedir iktidardan uzaktır, bir adam ki elinde kaba kuvvet tutmamaktadır, bir adam ki maddi imkâna sahip değildir, bu adam o aynı dokuz sene zarfında bir dev haline gelmiştir. Politikada, tıpkı bizim doğumuzdaki ve güneyimizdeki bütün memleketlerde olduğu gibi sadece bir çift silâhın mevcut bulunduğunu -sopa ve para- sanan çapsız siyasiler için bu hakiki bir muammadır.

Muammanın halli yolunda ipotezler ortaya sürülmemiş değildir. Bunların birincisi İsmet İnönünün mazisidir. Ama çok parlak askerî zaferlerin, tertemiz bir ömrün, memleket hizmetine vakfedilmiş uzun yılların politikada, mutlaka zafer halesi temin etmediğinin unutulmaz misali bizim son onbeş senelik demokratik hayatımızda mevcuttur. O bakımdan sualin cevabını başka yerde aramak lâzımdır. Dikkatli gözler İsmet İnönünün son günlerdeki iki demecini yanyana getirirler ve bunlar üzerine dikkatle eğilirlerse kendileri için pek faydalı dersler çıkarabilirler. Belki bu suretle -Sayın Fatin Rüştü Zorlunun "İlmi tabir"i ile- aşağılık duygusundan da kurtulunabilir.

Muhalefet lideri İstanbulda bir basın toplantısı yaptı, bir de Faik Ahmet Barutçu ocağının açılış töreninde kısa nutuk söyledi. Basın toplantısında esas temayı son günlerdeki din istismarcılığı teşkil ediyordu. Barutçu ocağının açılışında ise İsmet İnönü rahmetli ideal arkadaşını -en yakışan mevzu, idealistliği işliyerek andı. İki demeç bir arada okunursa Muhalefet liderinin son dokuz, hattâ onbeş sene boyunca takip ettiği tutum kolaylıkla ortaya serilir. İsmet İnönüyü devleştiren bu tutumdan başka hiç bir şey değildir.

Muhalefet lideri bizim politikacılarımız için daima bir "nazik mevzu" teşkil etmiş olan din meselesine cesaretle parmak basmıştır. İktidar saflarındaki pek çok alaturka kurnazın İnönünün vaziyet alması karşısında ellerini sevinçle uyuşturduklarını tahmin etmek için öyle fazla bir zekâya lüzum yoktur. Bunlara göre Muhalefet lideri kendi ekmeklerine yağ sürmüş, propagandalarına âlet olmuştur. Halbuki kendileri olsaydı köşelerinde sessiz dururlardı, haydi haydi "tavşana kaç, tazıya tut" derlerdi. Fakat cesaretle, ciddi bir vaziyet almak!.. Opportünizmaya bu derece aykırı bir tutum elbetteki alaturka kurnazların nazarında gafletin en büyüğüdür.

İsmet İnönü kendisi ile bu çapsız politikacılar arasındaki en esaslı prensip farkını ortaya koymuştur. Bu milletin aklıselimine güvenilebilir mi, güvenilemez mi? Muhalefet lideri "güvenilebilir" kanaatindedir. Karşısındaki zümre ise İsmet İnönüye bir safdil gözüyle bakmak-

ların üzerinde bir mevki verilmesi iyi bir şeydi. Üstelik kabineden Sebati Atamanla arasında çıkan bir ihtilâf yüzünden istifa eden Sıtkı Yırcalının hissiyatı böylece tatmin edilmiş de olacaktı. Menderes V. kabinesinin iktisadî mevzularda en ehliyetli bakam Sebati Ataman da asaleten Sanayi Bakanı olacaktır. Diğer bakanlıklarda da değişiklikler vukubulacaktır. Meselâ Devlet Bakam Halûk Şaman vekâleten idare ettiği Çalışma Bakanlığının, Muzaffer Kurbanoğlu Ulaştırma Bakanlığının başına getirilecektir. Açılan Devlet Bakanlıklarına Samet Ağaoğlu ile Dr. Mükerrem Sarolun geleceklerinde kimsenin şüphesi yoktur. Bunun dışında yeni bir bakanlığın ihdası kararlaştırılmıştır. Hazine Bakanlığı adındaki bu yeni koltuğun adayı Halil İmredir.

Ara seçimleri

D. P. Grupunu boş koltuklar kadar meşgul eden diğer bir mesele de Hükümetin ara seçimlerine girmek kararında olduğunun bu haftanın başında iyice anlaşılmış olmasıydı.

Halen 15 ilde Ankarada 6, İstanbulda 2 olmak üzere doldurulacak 21 boş koltuk vardı. Gecekondu tapuları tevziatının büyüsüne çok güvenen D. P. yüksek başları,' mevcut seçim kütükleriyle, ara seçimlerini çantada keklik sayıyorlardı. Hele bazı çok iyimser demokratlar "Hele bir ara seçimlerim bulalım, Anayasayı tâdil edeceğiz ve milletvekilliğini 7 yıla çıkaracağız. Eee 7 yıl sonra da Allah kerim..." diyorlardı.

Bu arada. Salı *günü* umumî seçimlere gidilecek diye tebessümlerle karşılanan bir haber çıktı. Bazı milletvekilleri, partinin en üst kademelerinin üstündeki kimselerin derhal umumî seçimlere gidilmesini istediğini ısrarla söylüyorlardı. 400 yerine, 350 milletvekili ile gelinse bile "homojen" bir grupa sahip olmak, şimdiki durumdan çok daha iyiydi. Adnan Menderesin de Ankarada iken illerden onu ziyarete gelen heyetlere "umumî seçimlere hazır mısımı?" sualini sorması, bu mevsimsiz şayianın kuvvet kazanmasına sebep oldu. Ama bir çok D. P. milletvekili, vaktinden evvel gelen bu Nisan şakasını kahkahalarla karşıladılar. Zira çok itaatkâr Grupun -ki tensip buyurulursa Perşembe günü hâlen şiddet tedbirleri komisyonu başkam Hulusi Köymende bulunan raporu müzakere etmesi. beklenmektedir- milletvekilleri ödeneklerine zam yapıldıktan sonra, vaktinden 30 ay evvel seçimlere gitmeye asla yanaşmıyacağını biliyorlardı. Ara seçimleri şimdilik kâfiydi.

C. H. P. Genel Başkan İnönüyü Grupuyla birlikte kalabalık bir milletvekili grupuyla Yunan Sefaretindeki millî bayram dolayısile yapılan davete gitmek üzere C. H. P. merkezinden çıkarken yakalıyan gazeteciler, umumî seçimler haberi hakkında Paşanın fikrini sordular. Paşa: "Ben bunu bekliyordum, fena olmaz memnun olurum. Şimdi kendimi daha dinç hissediyorum" cevabım verdi. Paşanın yanındaki Feyzioğlu "Ben çok isterdim, çünkü daha fazla milletvekili çıkaracağız" dedi.

Tecrübeli Fethi Çelikbaş başka kanaatteydi: "Hiç ihtimal verir misiniz Adnan Beyin şimdi seçim yapacağına? Ben Adnan Beyi iyi tanırım. Buna ihtimal vermiyorum" diyerek umumî seçimler hikâyesini kesip attı. Ama Anayasaya ve seçim kanununa aykırı olarak 1951 den beri tehir edilen ara seçimlerinin Haziranda yapılacağı hususunda Ankara siyasi çevrelerinde tam bir ittifak vardır.

P O L İ T İ K A

tadır. Bir seçimin arefesinde her silâh meşrudur. Muvakkat' tesirinden istifade kabil hiç bir silâh kenara atılmamalıdır. Din mi tesir ediyor? Din kullanılacaktır. Tara mı? Para kullanılacaktır. Baskı mı? Baskı kullanılacaktır. Bir defa netice alındıktan sonra o silâhların kullanılmasının doyurduğu zararlar mukabil tedbirlerle bertaraf edilebilir. İs, nehri geçmektedir. Nehir geçilirken at değiştirilmez, nehir geçilirken karşı sahile varmaktan başka düşünceye kafalarda yer yoktur. İsterse at çatlasın, isterse dünyanın bütün ulvî hisleri ayaklar altında kalsın.

İşte İsmet İnönü din istismarcılığını -dinin mübarek tarafını hürmetle bir kenara çekerek- şiddetle telin ettikten iki gün sonra, Barutçu ocağında, kendisi için "başarılı politika"nın prensiplerini en açık lisanla anlatmıştır. Muhalefet liderinin kanaatince uzun vadede zafer daima idealistlerindir. Bu ezeli kaidenin aksi kabil değildir. Temiz idealler güdenler, sonunda mutlaka başarı kazanacaklardır. Mühim olan Pyrrhus zaferleri değildir. Mühim olan, akıbetin Pyrrhus'un akıbeti olmamasıdır. Bunun yolu ise ideal yolundan şaşmamak, temiz gayelere kirli vasıtalarla varmaya çalışmamaktır. Bu ise ancak, milletlerine hakikaten güvenen, ona emniyet eden, onda gizli vasıf ve kuvvetleri bilen politikacılara has bir tutumdur. İhtimal ki İsmet İnönü, İsmet Paşanın İstiklâl Mücadelemizdeki tecrübelerinden istifade etmekte, onlara dayanmaktadır.

Zira İstiklâl Mücadelemizde de idealistler, hem de dinin en büyüğü, Halife tarafından dinsizlikle damgalanmışlardır. Anadolu köylüsü o gün de, bugünkü kadar dindardı. Üstelik gerilik ve cehalet çok daha ileri haldeydi. Buna rağmen Anadolu kanmamış, sadece doğruyu ve yanlışı değil, hakikî dindar ile sahtesini de inanılmaz bir başarıyla ayırdetmiştir.

Ankara barlarında dilber Colette'in çıplak danslarını içkiden buğulanmış gözlerle seyredenlerin, düşününüz, İsmet İnönüyü ve partisini dinsizlikle itham etmesindeki garabetin "büyük kütle" tarafından farkedilmeyeceğini sanmak, hakikaten gafletin en büyüğüdür. Dokuz senedir öyle düşünenler bugünkü perişan duruma düşmüşler, muhataplarını en az kendileri kadar basiret sahibi sayanlar ise gözlerde ve gönüllerde yükseldikçe yükselmişlerdir. Particilerin hakikî kıymetini ölçmek için mutlaka partilerini nereden alıp nereye getirdiklerini göz önünde tutmak lâzımdır.

C. H. P. nereden nereye geldi. D. P. nereden nereye? Bu sualin cevabında İnönü mevzuundaki endişe verici merakın da sükûnet yolu mevcuttur.

B. M. M.

İlmi tahliller:

B. M. M., bu hafta Pazartesi ve Çarşamba günleri, "complex d'inferiorite - aşağılık duygusu" tâbirinin -ki ilmî bir tâbirdir- hakaretamiz bir kelime olup olmadığım tâyinle geçirdi. Çarşamba günü zaptı sabık hakkındaki ilk sözü alan C. H. P. Grupu Başkan vekili Nüvit Yetkine göre, "psikopat" lâfı da ilmî bir tâbirdi ve Recep Pekerin sözü üzerine 1946 da D. P. Grupu Celâl Bayarın işaretiyle Meclisi terketmişti. Çarşamba günü başkanlığı âdeta zorla Kirazoğluna terkeden Agâh Erozan da kürsüde ve gazeteciler locasında bu ilmî tâbirin münhasıran ilmî olduğunu ispata çalıştı. On yıl sonra Ahmet Vefik Paşa seviyesine erişeceğini söyleyen ve "genç, fakat sağlam karakterli" Fethi Çelikbaş ile "sermüfettiş" Avni Doğanı şahit gösteren Erozana göre bu kelime "kendi kendini küçümsemek" mânasına geliyordu. Halbuki en tatlı havaları kışa çevirmekte mahir, bu ilmî tâbirin mucidi Dışişleri Bakanı Zorlu, Pazartesi güpü bu sözü sarfedince, Başkan Erozan, ona "Sözünüzü geri alsanız iyi olur" demişti ve bu söz duyulmuştu. Zorlu, "Hayır" cevabını verince. Erozan "Devam buyurun

Agâh Erozan
"Ahmet Vefik Paşa II"

beyefendi"den başka cevap bulamanuştı.

Büyük Millet Meclisi bu "hayır" üzerine, Pazartesi günü bir meydan muharebesi yaşadı. D. P. Grupu Başkanı, müstakbel Basın - Yayın Bakanı Atıf Benderlioğlu, bu durumdan en üzgün görünenler arasındaydı. "Sizin yaptığınız doğru mu?" diyerek Dışişleri Bakanının ve Riyetin İmkânsız bir müdafaasını yapmağa çalışıyordu. Feyzioğlu "Riyaset tarafsız olmadıkça bu hâdiselerin arkası alınmaz. Tarafsızlık temin edilirse bu hâdiselerin bıçak gibi başı kesilir" diyerek bu zoraki müdafaaya bıçak gibi keskin bir cevap verdi. Ertesi günü Pakistan Elçisinin Ankara Palastaki resepsiyonunda Feyzioğlu. Zorluya münhasıran ilmi tâbirlerle dörtbaşı mamur küfürler Kavrulabileceğini anlatmağa çalıştı.

İki gün süren bu çok ilmî münakaşa Halûk Şamanın hükümet adına yaptığı talihsiz bir müdaheleden Sonra, Nüvit Yetkinin bu ilmî tâbiri "aynı kasıtla" bakan beye iadesiyle sona erdi.

C.H.P.

Taarruz hazırlıkları

Bu haftanın ortasında, C. H. P. Merkez İdare Kurulu üyeleri, bir sürü mesele olmıyan meseleler arasında, Şeker Bayramından sonraki gezi faaliyetini planlamakla meşguldüler. Hazırlanan gezi plânına göre, C. H. P. Nisan ortalarından itibaren memleket çapında bir propaganda ve teşkilâtlanma devresine girecekti. Her- vilâyet için temsilcilikler ihdas edilmiş ve bu temsilciliklere birer milletvekili seçilmişti. Bunlar Meclig çalışmalarını da aksatmadan, münavebe ile temsil bölgelerine gidecekler. teşkilâtla teması sağlıyacaklar. Genel Merkezle daima irtibat kuracaklardı. Kampanya, aynı zamanda seçimlere hazırlanma kampanyasıydı. Merkez İdare Kurulu, bu iş için bir de tamim kaleme almış, secim hazırlıklarına başlama işaretini vermişti. Nitekim bu haftanın ortasında Çarşamba günü Ankaraya dönen İnönü ayağının tozuyla Parti Merkezine gitti ve hazırlıklarla bizzat meşgul oldu ve irtica hâdiseleri hakkında rapor hazırlıyan komisyona başkanlık etti. İnönü Beynelmilel Basın Enstitüsünün şeref misafiri olarak Berline gitmeden önce -C. H. P. Genel Başkanı Bonn'a da uğrayıp Adenauer ile görüşecektir- bir yurt gezisine çıkmak kararım almıştı. İnönünün bu seyahatinin başlıbasına bir hâdise olacağı şüphesizdir ve C. H. P. nin kaybettiği dinamizmi yeniden bulması için böyle bir harekete, hakikaten İhtiyaç vardır. Hele C. H. P. Grupunun en hararetli taraftarlarını, yeise düşürecek bir manzara arzettiği şu günlerde... Zira bu haftanın içinde Pazar ve Salı günleri iki toplantı yapan C H. P. Meclis Grupu, kendisine yakıştırılamıyacak, küçük çapta meselelerin münakaşasına sahne oldu. Bunlardan biri, grup müzakerelerinin gazetelere aksetmesi konusunda koparılan fırtınaydı. Birkaç milletvekili "Vay nasıl olur da gazeteciler bizim iç meselelerimizi öğrenir?" tarzında, D. P. ye yaraşır lâflar etti. Asıl marifet haberlerin duyurulmasına kızmak değil, duyulmasından hoşlanılmayan hâdiselere meydan vermemekti. Nitekim konuşanlardan Fethi Çelikbaş, D. P. üslûbundaki bu C. H. P. lilere gazetecilerin vazifelerini hatırlatarak güzel bir ders yerdi. En iyi çarenin açıklık oldu-

Hakkı Yoktur!

İsmet İnönü Beynelmilel Basın Enstitüsünün yıllık toplantısında bir konuşma yapmak üzere Batı Berline davet edilmiş bulunuyor. Türkiyede demokratik rejimin kurucusu olan İsmet İnönü tarafından ele alınması istenilen mevzu "Basın Hürriyeti ve nizam"dır. Muhalefet lideri daveti kabul etmiştir. Toplantıya gidecek ve şeref misafiri olarak dünya gazetecilerine fikirlerini söyleyecektir. İsmet İnönünün davetinin, seçilen mevzuun ve Kahiredeki meşhur konferanstan beri İsmet İnönünün bir yabancı memlekete gitmesinin başlı başına birer hadise olacağından zerrece şüphe yoktur.

Beynelmilel Basın Enstitüsü şüphe yok ki C H. P. Genel Başkanını mahalli bir politikacı olarak değil, beynelmilel bir siyasi şahsiyet sıfatıyla davet etmiştir. Nitekim İsmet İnönü de o sıfatla gidecek, o sıfatla konuşacaktır. Muhalefet Liderinin Basın mevzuunda Türkiyede çekilen sıkıntılardan bir iki kelimeyle ve muhtemelen demokrasiye yeni geçmiş memleketlerin karşılaştıkları güçlüklere misal olsun diye bahsetmesi mümkündür. Fakat konuşmasının esasmi umumî fikirler teşkil edecektir. Zaten İsmet İnönüden beklenilen de elbette ki budur. Muhalefet liderinin parti politikacılığı ile devlet adamlığını birbirinden ne derece dikkat ve maharet göstererek ayırdığı hiç kimsenin meçhulü değildir.

Halbuki şimdi ne görüyorsunuz ? Kasım Gülek o şahsına has -ve hakikaten inanılmaz- fütursuzluğuyla İstanbulda bir basın toplantısında Batı Berlindeki konferansa İnönüyle beraber gitmek istediğimi söylüyor. İddiası, kendisinin de davet edildiğidir. Aslında hususî bir davet filan yoktur. Üstad, Ulus gazetesinin sahibi olarak bir çok Türk gazetecisi gibi Enstitünün âzasıdır ve tabi toplantı bütün âzalara açıktır. Davet, bu! Fakat Genel Sekreter, pişmiş aşa su katmak ve hâdisenin ehemmiyetini bir anda basite irca etmek pahasına da olsabunda bir şahsi propaganda fırsatı gördüğünden İnönünün peşine takılmak hevesimden kendisini alamamıştır. Eee, gazetelerde hâdiseden bahsedilecektir, -hem de bütün dünya gazetelerinde-, gazetelerde resimler çıkacaktır, -hem de bütün dünya gazetelerinde-. Bunlar Genel Sekreterin arayıp da bulamadığı şeylerdir. Halbuki İsmet İnönünün yalnız gitmesiyle yanında Güleki taşımaya mecbur kalmasının hâdise mahiyetinde -bilhassa içerde- yapacağı değişiklik gözden kaçacak gibi değildir. Yapılacak tefsirlerin istikamettini değiştirmek Kasım Gülekin hakkı olmamak gerek.

Gendi Sekreterin C. H. P. ye hizmeti, Genel Sekreterin C. H. P. ye hizmeti!.. Bunun bir vakıa olduğu muhakkaktır. Ama başka bir vakıa da bu şahsi propaganda merakı yüzündeni Genel Sekreterin C. H. P. ye verdiği zarardır ve inanılsın, C. H. P. nün ufkunda iktidarın göründüğü şu günlerde ikincisi birincisini geçmektedir.

Ümit edilir ki Genel Başkanın ve yetkili parti organlarının "Ee, yeter birader, senin ne işin var?" demeye yüzleri tutacaktır. Zira "yüzleri tutmaz" tahminime dayanarak yapılan bir takım hareketlerin hakikaten bu sebepten önlenememesini politikada anlamaya imkân yoktur.

Doğrusu istenilirse, cevaz da yoktur ya!..

ğunu belirtti. Grup müzakerelerinin gazetecilerin huzurunda yapılmasını, milletvekillerinin de söyliyeceklertni, basına geçeceğini bilerek söylemelerini istedi. Bu imkan, Meclis Başkanlığı gazetecilerin Meclise girmesine müsaade etmediği için, henüz mevcut değildi. Fakat yeni Meclis binasına geçilince teklifin tatbik mevkiine konulması elbette iyi olacakta. C. H. P. li milletvekilleri -meselâ bu Salı sabahı, saat 10 da başlıyacağı halde, öğleden sonra saat 16 ya kadar ekseriyet bulamayan Grup toplantısının saatini hatırlama lüzumunu hissedeceklerdi. O zaman, maaşlarından vaadettikleri parti hisselerini zamanında verecekler, idarecilerini bugünkü gibi -henüz hissesini ödememiş- 80 milletvekilinin peşinden koşmağa mecbur bırakmıyacaklardı. O zaman hiçbiri, dışarıda basın hürriyetini savunma iddiasında iken, içeride "basına fazla yüz verildiğinden" bahsedecek yüzü gösteremiyecekti. Gösterirse de bu herkes tarafından bilinecekti.

Lâiklik

İsfendiyar gol atsa...

(Kapaktaki teşbih)

İrtica tehlikesinin yeniden baş kaldırmak istidadı göstermesi karşısında gözlerim Başbakana çevirerek 1953 teki Adnan Menderesi arayan inkılâpçılar bu haftanın ortasına kadar ümitle beklediler. Çarşamba sabahı Bakırköyün Bahçelievler semtinde işçi evlerinin temel atma merasiminde bir konuşma yapan Başbakan, son hâdiselere hiç temas etmeden klâsik bir imar nutku söyledi. Memleketimizin diğer medenî memleketlerden imar bakımından geri kalmasını asırlar boyunca devam eden kanlı savaşlarla izah eden Menderes, artık bu devrin bittiğini, millî hudutların çizildiğine göre sıranın imar ve kalkınmaya geldiğini söylüyordu. Temel atma töreni konuşmasında memleketin imarına çalışmıyan muhalefete tarizlerde bulunulmaması bir yenilikti ve hoşa gitti. Fakat birçok, kimse bugünlerde Başbakandan -tıpkı 1953 yılında yaptığı gibi- irtica heveslisi "din esnafı"nın cesaretini kırıcı sert bir ihtarda bulunmasını bekliyordu. Başbakan bunu yapmadı ve ayni gün öğleden sonra Karagümrük - Galatasaray maçını seyre gitti. Başbakan yanında Kemal Aygünle Mithatpaşa Stadına geldiğinde maç başlıyalı ancak 5 dakika olmuştu. Menderes şeref tribününe gitmedi ve halk arasına oturmayı tercih etti. Bu arzusunu önceden bildirdiği için dört polis kapalı tribünün sol tarafında Karagümrük taraftarlarıyla Galatasaraylıların tam arasında yer ayırmışlardı. Başbakanı yakınlarında görmek Karagümrüklüleri çok sevindirdi. "Menderes. Menderes çok yaşa!." tezahüratı arasında bir taraftar Başbakanın yakasına Karagümrük rozeti taktı. Galatasaraylılar da aşağı kalmadılar ve Başbakanın diğer yakasına bir rozet de onlar taktılar. Başbakan maçı ve tezahüratı alâka ile seyretti. Karagümrük tribünlerinin gülü meşhur Gardrop Fuadın "Şiş kebabı" şarkısına uyarak oynaması Menderesi pek eğlendirdi. Başbakanı öfkelendiren tek şey, iyi gününde olmıyan İsfendiyarın üstüste erol kaçırmasıydı. Bir aralık Şazi Tezcana dönerek "Ben de biraz futbol oynadım. Fakat bu kadar beceriksizlik ettiğimi hiç hatırlamıyorum. Bizim Sadıka -Sadık Giz- söyliyeyim de bu- sağaçığı oynatmasın" dedi

Başbakan, İsfendiyarın en iyi fırsatları kaçırmasına sinirlendiği bir sırada, son günlerin kahramanı Necip Fazıl Kısakürek, İstanbul Toplu Basın Mahkemesi tarafından 12 ay hapse ve 3 bin lira para cezasına mahkûm edildi. Büyükdoğu bir ay kapatılacaktı. Mahkûmiyet kararı, 21 Haziran 1956 tarihli Büyükdoğuda çıkan "Menderesin Kalesi" yazısıyla ilgiliydi. Dâva Fuat Köprülünün muvafakatiyle açılmıştı. Mahkeme evvelâ Necip Fazılı 14 aya mahkûm etmişti. Fakat Çarşamba günü Temyizin bozma kararına uyan mahkeme cezayı 12 aya indirdi. İkinci Ağır Ceza Mahkemesince ittihaz olunan tecilli altı aylık bir mahkûmiyeti daha olan Necip Fazılın cezası 18 aya yükselmektedir. Bunun dışında Toplu Basın Mahkemesi Büyükdoğunun sahibinin tevkifine karar verdi. Polis, onu aramaya koyuldu.

İnönü basın toplantısında

Beklenen tok ses

Ayni günün sabahı, Necip Fazıl, uçak ile pür neşe Ankaraya gelmişti. Öğle yemeğini Haber gazetesi sahipleriyle yedi. Saat 16 da kaldığı Ankara Palasa bir telefon geldi. Büyükdoğu sahibinin telefondaki muhatabına "Allah Allah" dediği işitildi. Ondan sonra Çarşamba gecesi Necip Fazılı gören olmadı.

Ankara Polisi Necip Fazılı bulmak için akşam saat 18 den itibaren tertibat aldı. Saat 21 e kadar Ankara Palasın önünde cip bekledi. Garda ve hava alanında da polis, Büyükdoğu sahibim bekliyordu. Ama gece yarısına kadar kimse onun izini bulamadı. Ankara Valisi Dilâver Argun "Haberim yok"tan başka birşey söylemiyordu.

Nefsi müdafaa

Gençliğin Atatürke lâyık bir şekilde önüne dikildiği "yeşil neşriyat" in -tâbir Menderesindir, taşkınlıkları beklenmedik bir sebeple "dur işaretini C.H.P. yüksek kademelerinde aşın bir ihtiyatlılık hâkimdi. Merkez İdare Kurulu, daha ziyade "nefis müdafaası" ile meşguldü: Bir müddettim beri Ankarada bazı semt otobüslerinde ve diğer şehirlerde "C H. P. nin dinsizliğini ispat eden" uydurma vesikalar dağıtılıyordu. Yeşil neşriyat ve D. P. nin koltuk değnekleriyle yürüyen bazı gazeteler, meseleyi parmaklarına dolamışlar, C. H. P. nin dinsizliği hakkında ipe sapa gelmez hikâyeler yazmaya başlamışlardı. Bu kampanya esasen yeni bir şey değildi. Bu sözde vesikadan 1957 seçimlerinde de faydalanılmıştı. Hattâ Trabzonda, Seçim Kurulu propaganda suçu sayarak bu faaliyeti yasak etmişti.

İftira kampanyası menşeini, 1945 ten evvelki "güdümlü muhalefet"i teşkil eden Müstakil Grupun 4 yıllık faaliyetini gösteren matbu, 300 küsur sayfalık bir kitaptaki iki sayfalık "Din işleri reisliği" raporunda buluyordu. D. P. büyüklerinin de reyleriyle 1943 Kurultayında seçilen 35 kişilik Müstakil Grup, bakanlıklar ve umum müdürlükler bütçelerini müstakilen incelerdi. Bu maksatla din otoritesi Hoca Zihni efendinin oğlu Ali Ranâ Tarhanın başkanlığındaki 35 ler her bütçe için raportörler seçerler, raportörler evvelâ ileri sürülen mütalâaları kaydederler, sonra kendi görüşlerini ekliyerek Müstakil Grup başkan vekilliğine bir rapor sunarlardı. İşte 1945 te. Müstakil Grup Diyanet İşleri bütçesini görüşmüş, raportörler -bakanlığı sırasında bir suiistimal tahkikatında adı geçti diye derhal istifa eden Münir Birsel ve rahmetli Şinasi Devrim- ortaya atılan fikirleri zapta, geçirmişler, sonra da kendi görüşlerini ekliyerek 17 Nisan 1945 tarihini taşıyan bir rapor hazırlamışlardı. Toplantıda -raporun ifadesiyle- "arkadaşlardan bir kısmı" destekli neşriyatın şimdi diline doladığı fikirleri ortaya atmıştı. İki raportör vazifeleri icabı, tıpkı diğer görüşler gibi, bu fikirleri de tespit

etmişlerdi. Ondan sonra da "Din ile Devletin ayrılması prensibi Devlet ve Hükümetçe dinsizliğin tervici mânasını tazammun etmemelidir. Din ile Devlet işlerinin biribirinden ayrılması, dinlerin devlet idare edecekler elinde bir âlet olmaktan kurtuluş, teminatıdır" cümleleriyle D. P. programında da yer alan kendi görüşlerini belirtmişlerdi. İşte aralarında sonradan D. P. ye geçen Tezer Taşkıran -Samet Ağaoğlunun ablası-, D. P. müfettişi ve Maraş adayı Lütfi Ülkmen, İlahiyat Fakültesi profesörlerinden Suut Kemal Yetkin ve bir ara faal D. P. li olan Fuat Çobanoğlu gibi isimlerin bulunduğu Müstakil Grupun başkan vekilliğine verilen iki sayfalık raporun hikâyesi bundan ibaretti.

Bu sivri görüşleri ortaya atanlar kimlerdi? Bu suale kimse cevap veremedi, Bu zevat halen hayatta iseler, C. H. P. veya D. P. saflarında bulunmaları mümkündür. Ortaya Fuat Çobanoğlu ve Şükrü Sökmensüerin isimleri atıldıysa da adı geçenler böyle bir iddianın tamamiyle asılsız olduğunu söylediler.

İşte aklıevvel demokratlar, 1945 te kimler tarafından söylendiği bilinmeyen bu sözleri, C. H. P. ye mal etme gayreti içindeydiler. C. H. P. Genel Merkezi bu durum karşısında 169 sayılı bir tebliğ neşrederek teşkilâtı aydınlattı ve bu broşürlerin dağıtıldığım görürlerse dâva açmalarım bildirdi. Nitekim C. H. P. nin teşebbüsü üzerine Kuşadasındaki D-P. binasında yapılan bir aramada bu broşürlerden külliyetli miktarda ele geçirildi.

Mesele bu haftanın başında, Pazar ve Salı günleri, C. H. P. Meclis Grupunda da görüşüldü. Çok konuşmayı, öfkeli sesler çıkarmayı, fakat bir neticeye varmamayı yakınlarda âdet edinen Grup, iftar topunun atılmasına doğru sona eren iki günlük görüşmelerden sonra Salı akşamı bir tebliğ yayınlıyarak Hıfzı Oğuz Bekata, Avni Doğan, Kemal Satır, Bülent Ecevit ve Ferda Güleyden müteşekkil bir komisyon teşkiline karar verdiğini bildirdi. Komisyon irtica yolundaki dergilerin neşriyatını, sokaklarda dağıtılan broşürleri ve dağıtılış şekillerini, İçişleri Bakanının beyanatını ve teşkilâttan gelen diğer dokümanları inceliyerek bir rapor hazırlıyacaktı. Rapor İnönünttn de katılacağı Perşembe günkü grup toplantısında konuşulacak ve bir karara varılacaktı. Komisyon, Genel Başkan İnönünün ve bazı Merkez İdare Kurulu ve Grup İdare Heyeti ünlerinin de iştirakıyla Çarşamba günü rapor üzerinde çalıştı. Perşembe sabahı da çalışılarak, rapor öğleden sonra Grupa yetiştirilecektir.

Salı sabahı yapılacak toplantının ekseriyet temin edilememesi yüzünden -milletvekili ödeneklerine yapılan zam hakkında bir karar almak gerektiği zaman da ekseriyeti bulmak göç olmuştu tehiri ve öğleden sonra, ekseriyetin temini için bir hayli beklenmesi. C.H.P. milletvekillerinin tamamının din istismarı mevzuunda pek hassas olmadığının deliliydi. Öğleden sonraki toplantıda da birçok milletvekili işi, dinin siyasete âlet edilmesi zaviyesinden değil de, "C H. P. nin dinsiz olmadığının halka anlatılması lâzım geldiği" noktasından ele aldı. Bunların arzusu âdeta "Biz dinsiz değiliz. Dinimiz bütündür. Zaten her zaman da oruç tutarız" yollu bir açıklama yapılması veya hiç değilse susulmasıydı. Bereket söz alanların çoğu, bu mânada bir tebliğin yersizliğini etrafıyla belirttiği için, müslümanlıklarını ilân hevesinde olanların mütalâası fazla revaç bulmadı. Ama Grupta ihtiyatlılık ve müdafaa ihtiyacı bâriz bir şekilde görülüyordu. Bu ihtiyatlılığın neticesidir ki Salı günkü grup tebliğinde, bazı müminler belki alınır diye "irtica" kelimesinin yerine "dini istismar" tâbiri kullanıldı. Ayni aşırı ihtiyatlılık, ihtiyatlı olmaları için hiç bir sebep bulunmıyan C. H. P. li gençlere bile sirayet etti. Cumartesi günü. Hasan Tezin başkanlığında Ankara İl Gençlik Kolunun Cebecideki yıllık kongresinde -ki ekseriyeti üniversiteli gençlerin teşkil ettiği kongrede Hasan Tezin başkanlığı akıl durduracak bir yeniliktir- gençler "Tanrı yolunda... ve Atatürkün izinde" diyerek and içtiler. Görüşülen mevzu dünya meseleleriydi. Atatürkün izinden gidenlerin bu meseleye Ulu Tanrının adım karıştırmalarına hiç lüzum yoktu. Bereket bir "20 yaşında delikanlı" çıktı da C. H. P. ye ümit bağlayan Atatürk gençliğinin beklediği tek sesi yükseltti. Bu delikanlı, İstanbulda bir basın toplantısı yapan İnönü idi.

İnönünün basın toplantısı

İnönü, Cuma günü basın toplantısı için Sultanahmetteki yeni C. H. P. İl Merkezine geldiği zaman, saat 16.25 di. Eski yaverlerinden Fikret Yüzaltının 34.903 plâka sayılı nefti renkli Buick otomobiline binmişti. Esasen, etrafta mebzul miktarda sivil polisin dolaştığını görenler, o gün merhum Recep Pekerin evinde olağanüstü bir hâdisenin cereyan edeceğini farketmişlerdi. Münfesih Hür. P. İl İdare Kurulunun toplantılarını yaptığı salona bazı fıkra yazarları dahil o kadar gazeteci ve foto muhabiri dolmuştu ki, C. H. P. İstanbul teşkilâtı idarecileri, kapıda basın kartı sormak mecburiyetinde kalmışlardı. Gazeteciler arasında, yabancı ajans ve gazete temsilcilerine de rastlanmaktaydı. Gazeteci kılığına sokulmuş polisler dâhi eksik değildi.

Beyaz kumlu koyu gri bir elbise giymiş ve beyaz gömlek Üzerine mavi desenli lâcivert bir gravat takmış olan İnönü, gayet dinç ve neşeli görünüyordu. Yeşil çuha kaplı ve çok uzun müstatil masanın ucunu işgal eden C. H. P. Genel Başkanı, kahverengi evrak çantasından itina ile, yekdiğerine iğnelenmiş 6 parşümen kâğıdı çıkardı. Hemen yanında ve solunda Günaltay oturmaktaydı. Ağır ağır ve tane tane seyrek olarak daktilo ile yazılmış beyanatım okudu. Bir taraftan da, foto muhabirlerinin işlerini kolaylaştırmak için mümkün olan gayreti gösteriyordu.

İnönü beyanatım okurken, ara sıra sesinin arka saflardan duyulup duyulmadığını kontrol ediyor ve gireni çıkanı pek bol olan kapının kapatılmasını söylüyordu. Beyanatım okumayı tamamlayınca "Bitti" dedi, "şimdi suallerinizi bekliyorum". Gazeteciler esasen harıl harıl suallerini hazırlıyorlardı. İnönü yazılı küçük kâğıtlar halinde verilen sualleri inceliyor ve sonra da numaralıyarak sıraya koyuyordu. İnönü hem sigarasını tellendiriyor, hem de yanındakilerle konuşarak vereceği cevapları düşünüyordu. 15 sualin hemen hemen hepsinde irtica mevzuu üzerinde duruluyordu. "Hilâfet geri gelmez" diyen İnönü, biz dindarız mealindeki kulla Allah arasında kalması gereken lâflara asla itibar etmiyerek "Dini siyasete âlet eden, Millî Selâmet Kanununu tanımıyan ve vatandaşın haysiyet ve şerefini çiğneyen hareketlerin nüfuzlu çevrelerin vasıtaları ve müsamahaları ile en geniş faaliyet içinde" bulunduklarını belirtti. "İftira mütehassısları" nın faaliyeti muvaffak olamıyacaktı. Mesele, cemiyetin memlekete zararlı gördüğü bir fikir cereyanına, karşı tepki gösterecek olgunluk ve uyanıklıkta olup olmadığı idi.

Bu bakımdan müstakil basın ve gençlik mükemmel bir imtihan verdiler.

Gençliğin protestosu

İlk protesto sesi geçen haftanın başında Salı günü Eskişehirden yükselmişti. Bu sesi, T. M. T. F. ikinci başkanı Erol Ünalın savcıyı ikazı takip etti. Çarşamba günü Ankarada 6 fakülteden protestolar yükseldi. Ertesi günü T. M. T. F. İcra Komitesi, Cumartesi günü öğleden sonra büyük bir miting yapılması kararım aldı. Müsaade tabii verilmedi. Vali Yetkiner "Memlekette hamdolsun ne irtica vardır, ne de buna müsaade edilmiştir" diyordu. Halbuki 1951 de Atatürk heykelleri kırıldığı zaman, ayni hassasiyeti gösteren gençliğin Ankarada büyük bir nümayiş yapmasına memnuniyetle müsaade edilmişti. Anlaşılan devir değişmişti. O kadar değişmişti ki talebe teşekkülleri liderleri Emniyet Birinci Şube Müdür Muavini Muzaffer Yılmazın telefonla daveti üzerine Emniyet Müdürlüğüne geldiler ve oradan ancak 16 saat sonra çıkabildiler. Bu 16 saatlik ikâmet sırasında Erol Ünal ve üç arkadaşına telefon etmek, gazete okumak, yemek, içmek yasaktı. T. M. T. F. üyesi Sırrı İnceler ve Şirin Alyamaç imzalı telgraflarla durumdan Bayar, Koraltan , Menderes, Budakoğlu ve Benderlioğlu harberdâr edildiler Ad-

let Bakanı o gün Adliyede savcı Sebati Yalçının bürosunda çalışıyordu. Budakoğlu kimseyi kabule yanaşmadı. Gazetecileri, Sebati Yalattı vasıtasıyla "Meclise İzahat verdim. Söyliyecek yeni bir şey yok. Bir daha gelişimde görüşürüz" diyerek basından uzaklaştırdı.

Gençliğin protestosu Cuma akşamı Teknik Üniversite Talebe Birliği toplantısında devam etti. Gündem "Gençlik teşekkülleri başkanlarının" Emniyet Müdürlüğüne götürülmesi hâdisesiydi. Hükümet komiserinin müdahelesi üzerine "Emniyet Müdürlüğüne çağrılma" tabiri "son hâdiselerin görüşülmesi" şeklinde değiştirildi. T. Ü. T. B. başkam Attilâ Yalçın valiye hâdiseyle ilgili yedi suni sorduktan sonra, gençler ayakta, Atatürkün Bursada söylediği irtica hakkındaki nutkunu dinlediler. Gençlik Atatürkün emrettiği vazifeyi ifaya hazırdı.

Basın sesini yükseltiyor

Gençliğin protestosuyla birlikte, kendilerini ramazan havasına kaptıran bazı gazeteler bile uyandılar. Öyle ki geçen haftanın ortasında İstanbul gazeteleri yeniden İktidar büyüklerinin tahammül edemi - yeceği bir havaya büründü. Esasen başının bir kısmı yeşil tehlikenin çoktan farkına varmış, mücadeleye başlamış bulunuyordu. Savcılık eliyle bütün gazetelere gönderilen "C. H.' P. ye âlet olduk, yalan yazdık, iftira ettik" gibi başlıklar taşıyan bir tekzip mücadeleyi daha da kızıştırdı. Bu arada bir de hoş hâdise oldır: İrticaa karşı şiddetle sesini yükselten gazetelerin başında gelen Cumhuriyetin yazı işleri müdürü, tekzipteki "Gazetemiz âlet oldu" ibaresindeki "m" harfini okumakta tereddüde düştü. Harf "m" de olabilirdi, "n" de.. Neticede ibare "Gazeteniz âlet oldu" şeklinde neşredildi. Ama "m"yi "n" okuyan tek gazete Cumhuriyet oldu.

Kampanyayı durdurmak için "neşir yasağı"ndan başka care yoktu. Ardarda tebliğ edilen yasaklarla irtica meselesinin bir kısmı üzerine sükût perdesi indirildi.

İlk neşir yasağının gönderilişi Babıâlide hayli eğlenceli hâdiselere sebep oldu. O gün sekreterler mesleklerinde sürat rekorları kırdılar. Saat 23.30 sıralarında Emniyet Müdürlüğündeki Nöbetçi Müdür, gazetelere telefon ederek. Büyük Doğu hâdiseleri ile ilgili her türlü beyanat ve basın toplantılarının neşrinin yasak edildiğine dair Nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesinin bir karar aldığını gazetelere bildirdi. Eğer, Büyük Doğu hâdiseleri ile ilgili herhangi bir basın toplantısı veya beyanat varsa, gazeteden çıkarılmasını istedi Ve neşir yasağının gönderilmek üzere olduğunu ilâve etti. Halbuki o günkü gazetelerde en belli başlı haberleri, Büyük Doğu hâdiseleri teşkil ediyordu. Sayfalar baştan başa bozulacak ve geç kalınacaktı. Telâsa kapılan yazı işleri müdürleri, hemen istişarelere başladılar. Neticede. Vatan. Cumhuriyet ve Milliyet, neşir yasağını 24 ten sonra tebellüğ

Maneviyat Peşinde

Doğan AVCIOĞLU

Son aylarda dinin politika sahnesinde başrole çıkarılması, çok partili hayata geçildiğinden beri moda olan maneviyat esnaflığından biraz farklıdır: Şimdiye kadar dinî hissiyatın ve duyguların gıdıklanması daha çok bir taviz zihniyeti içinde yapılıyordu. Bir seçim borcunun ödenmesi, demokrasiyle birlikte su yüzüne çıkan hislerin tatmini gayesi güdülüyordu. İşler çığrından çıkar gibi olduğu zamanlar, D. P. liderleri, bir Atatürk Kanunu, bir Millî Selâmet Kanunu ile -yangım söndürmeğe çalışıyorlardı. Din esnaflığı alt kademelerde ve perde arkasında cereyan ediyordu. Halbuki son aylarda Vatan Cephesinin merkezdeki siyasî mütehassıslarının, sistemli şekilde dinî bir tekel tesisine çalıştıklarına şahit olunmaktadır. Görünüşe göre bu aklıevvel zevat "ehlisalip" cephesine karşı kurulduğu söylenen Vatan Cephesi kalelerine din bayrağını asmak sevdasındadırlar. Dikkat buyurulsun, şu veya bu taşkınlığa göz yummak, şu veya bu ilde filân şeyh efendinin kuvvetli nefesinden medet ummak bahis mevzuu değildir. Bahis mevzuu olan, bir cephenin ve cephenin başındaki şahsın âdeta dinin temsilcisi haline getirilmesi gayretidir. Resmî iftarlardan, bol fotoğraflı türbe ziyaretlerinden tutun da hususi trenli kurbanlara kadar cereyan eden hâdiseler bu teşebbüsün ilk işaretleridir.

Böyle bir manevî desteğe, maddî bakımdan sağlamlığı müsellem Vatan Cephesinin hakikaten ihtiyacı vardır. Yüzbinleri sadece midelerinden tutup cepheler kurmak ve onu yaşatmak elbette mümkün değildir. Mümkün olmıyan diğer bir şey, muhalefet yıllarında D. P. nin kuvvetini yapan 1946 ruhunun yeniden dünyaya getirilmesidir. Ne *Ti.* P. idarecilerinin buna niyeti vardır, ne de basübâdelmevte imkân... 1946 ruhunu cömertçe harcayan D. P. onun yerini alacak bir kalkınma mistiği yaratmaktan da âcizdir. Bolluk, ucuzluk, refah etiketleri altında satışa çıkarılan ve tam aksi neticeler veren kalkınmaya kalben bağlanabilecek pek fazla insan kalmamıştır. O halde yeni bir manevi çimento, yeni bir mıknatıs bulmak lâzımdır. Bunun için, mazide denize düsen pek çok emsalinin yaptığı gibi, Azrailden çok seçim kaybetmekten korkan bazı mütehassıs zevat, mukaddesatın gölgesine sığınmayı akdetmişlerdir.

Tekrar edelim, teşebbüs henüz rüşeym halindedir. Bu yolda ciddî bir adım atılmamıştır. Sadece plânlı bir iki keşif hareketine girişilmiştir. Ricat yolları açıktır. Esasen gemiler yakılsa ve ricat yolları kapansa ne olur ki ? Bu cins teşebbüslerin muvaffak olmasına zerre kadar ihtimal yoktur. Evet, zemin dinî hisleri istismara müsaittir. Otuz küsur yıllık gayrete rağmen, büyük kütleler din ve dünya işlerini ayıracak bir anlayışa erişememişlerdir. Hürriyetlere kavuşunca, yeraltından yeryüzüne çıkan davranışların, birkaç din esnafının eseri olduğunu kabule imkan yoktur. Yalnız zeminin istismara müsait olması başka şeydir, istismarın muvaffak olması başka şey... Bugün dinî kisveli bir iktidara asla boyun eğmiyeeek memuruyla, hocasıyla, subayıyla, talebesiyle. gazetecisiyle bir sınıf yetişmiştir. Rejimin adı ister teokrasi ister demokrasi olsun cemiyeti idare eden, onu istediği istikamette yürüten bu mahdut sınıftır. Neron bile olsanız, bu sınıfın asla tasvip etmiyeceği şeyleri yapamazsınız, yapsanız da yaşatamazsınız. Türkiyede son hâdiselere karsı basmın ve gençliğin gösterdiği şiddetli tepki de şahittir ki idare edenler sınıfı inkılâplara taassup derecesinde sâdıktır. O kadar sâdıktır ki bazı din esnafları onlara "inkılâp yobazları" sıfatını takmaktan kendilerini alamamışlardır. O halde 1959 Türkiyesinde dini kisveli bir iktidarın tesisi imkânsızdır. Değil 1959 da, 1909 da, hatta 1808 do ileriye gidişi durdurmak mümkün olmamıştır. Bırakalım inkılâp Türkiyesini, kudretini gökten alan idarelerin bulunduğu Ortaçağdan kalan müslüman memleketlerinde bile, din ve dünya işlerinin ayrılması yolunda hızlı bir gelişme vardır. Bu tarihî gelişme bile başlı başına, geriye dönüşleri önliyecek kudrettedir. Yalnız şu var ki din esnaflığı, bu esnaflığın az çok müessir olduğu cemiyetlerde ileriye gidişi yavaşlatabilecek kudrettedir: 31 Martlar geri gelebilir. Kıymetli zamanlar ve enerjiler beyhude yere harcanabilir.

Bu kötü ihtimalleri önlemek, zihinlerde uyanan istifhamları dağıtmak, inkılâp mücadelesi içinde yetişmiş iktidarın yüksek baslarının elindedir. Sayın Menderesin Atatürk ve Milli-Selâmet Kanunlarının çıkarıldığı günlerde yaptığı şekilde "din gibi mukaddes bir mefhumun üzerine şirketler kurup esham çıkaranlara" göndereceği sert bir ihtar, bütün endişeleri dağıtmaya kâfidir.

ettikleri takdirde, yaygın bir mazeret olan teknik imkansızlıkları öne sürmek suretiyle neşir yasağını kale almamağa karar verdiler. Bir taraftan da, yazı işleri müdürleri ile gazetelerin gece sekreterleri, inanılmaz bir gayret göstererek işlerini tamamlamağa çalıştılar. Arkasından da, alelacele sayfaları bağlıyarak, sırf neşir yasağı emrini tebellüğ etmemek için pılıyı pırtıyı toplayıp - mutaddan 1 - 2 saat önce matbaalardan sıvıştılar. Tabii gelen polisler de, gazetelerde, neşir yasağı emrini tebliğ etmek için kimsecikleri bulamadılar. O gece erkenden yataklarına giren gece sekreterlerinin çoğunun ise, gözleri uyku tutmadı. Mesleki koku alma hassaları sayesinde gelecek günlerin huzur getirmekten uzak okluğunu hissediyorlardı.

Gazetelerin çehresinin yeniden "tahammül edilmez" bir hale gelmesi, iktidarın yüksek başlarım heyecanlandırdı. Amerika seyahatine hasırlanan Namık Gedik, Cuma sabahı acele İstanbula geldi ve Menderesle uzun uzun konuştu. Gece de "irticaımsı" hareketleri bir yana bırakıp, "çoğu suç dahi sayılamayacak taşkınlıklar" yüzünden ortalığı telâşa verenlere karşı hükümetin" kararlı" okluğunu bildiren bir beyanat verdi. Ayni gün Namık Gedikin huzurunda Başbakanla bir saat görüşen Cumhuriyetin başyazarı Nadir Nadinin ifadesiyle, "irticaımsı" hareketlerin âdeta mazur gösterilmesini kimse anlayamadı. 1950 yıllarım hatırlamamaya imkân yoktu.

Geri gelmiyecek günler

Bugün inkılâplara bağlı kimseleri irkilten hâdiseler 1950 den sonra başladı. Atatürk heykelleri yıkıldı, yeşil neşriyat -tâbir Menderesindir- mantar gibi üredi. Gençlik ve C. H. P. liler heyecan içindeydi. 1950 de "inkılap yobazlarım azarlayan Ahmet Emin Yalman çok geçmeden Başbakana irtica tehlikesini hatırlatıyordu. Ama Başbakanın cevabı "İrtica asla olamaz"dı. Menderes 17 Mart 1951 de de "İrtica yoktur, inkılâp bekçisi de şu bu değil Türk milletidir" diyordu. Gençlik o kanaatta değildi. 21 Mart gecesi saat 10 da, Sebilürreşat ve Büyükdoğuda Atatürkün eserlerinin tecavüze uğradığını düşünen Süleymaniye Milli Eğitim ve Kadırga yurtları talebeleri Büyükdoğu idarehanesi önünde nümayiş yaptılar. Altı genç tevkif edildi. O zamanın İçişleri Bakanı Halil Özyörük, bugün Namık Gedikin yaptığı gibi, gençliğe rahat durmasını ihtar eden sert bir beyanat verdi. İki gün sonra Samet Ağaoğlu T.M. T. P. ve M. T. T. B. temsilcileriyle görüştü. Suphi Baykamla iki saat "İrtica vardır, irtica yoktur" tezlerinin çatıştığı bir münazara yaptı. Fakat iktidarın "irtica yoktur" iddiaları uzun sürmedi. Adalet Bakanı Rüknettin Nasuhioğlu, Atatürk Kanununun çıkarılacağım açıklıyarak gençliğin endişelerini hükümetin de paylaştığını zımnen itiraf etti. T. M. T. F. Ankarada, Zafer gazetesinin "Atatürk heykellerine musallat olan mel'un hareketin büyük aksülameli" başlığı ile bildirdiği büyük bir miting yaptı. Büyükdoğu cemiyetinin "başbuğ" u Necip Fazıl Kısakürek "ahlâk doktoru ve fikir savcısı" sıfatlarıyla bulunduğunu söylediği bir kumarhanede basıldı. Fakat mesele bu kadarla kapanmadı. Yeşil neşriyat sayısını ve cür'etini arttırmakta devam etti. Din ve ırk esaslı dernekler çoğaldı. İslâm Demokrat Partisi, Büyükdoğu cemiyeti, Türk Milliyetçilik Derneği gibi dinci ve ırkçı cemiyetler mantar gibi yerden bitti. Bilhassa yeşil neşriyat -tâbir Menderesindir- aldı yürüdü. Sebilürreşat, İslâmiyet, İslâm Dünyası, İslâm Nuru, Yeni Yunus Emre, Allah Yolu, Demokrat Hamle. Müslüman Sesi, Ehli Sünnet, Yeni Şark, Hakka Doğru, Büyük Cihad, Yeşil Nur, Fedai, Bağrıyanık, İslâm Sesi, Komünizmle Mücadele v.s. adlarında sayısı otuzu aşan mecmualarda neler yazılmıyordu, neler... D. P. Samsun milletvekili Fehmi Ustaoğlu, Büyük Cihad gazetesinde yayınlanan makalesine "Milletin Atatürk inkılâbına medyun bulunduğu iddiası asla doğru değildir" başlığım koymağa cür'et edebiliyordu. D. P. Isparta milletvekili Sait Bilgiçin başkanı bulunduğu ve başlangıçta Millî Eğitim Bakam Tevfik ilerinin bütçeden 4 bin lira verdiği Milliyetçiler Derneğinin neşir organı Mefkûrede Atsız "İleride bir gün siz gençlerin Göktürk kıyafetinde olarak büyük padişahlarımızın türbeleri önünde yapacağınız resmi geçit"ten bahsedebiliyordu.

Bu yeşil faaliyet. 22 Kasım 1952 gününe kadar sürdü. O gün Malatyada Menderes şerefine verilen bir ziyafetten dönen Ahmet Emin Yalman, İş Bankasının önünde gece saat 22.30 sularında mürteciler tarafından tabancayla yaralandı. Yalmanın yaralanması D. P. için bir ikaz oldu. Tehlikeyi gören Menderes, parti içinde ve parti dışında irtica körükleyicilerine karşı amansız bir mücadeleye girişti ve bu mücadelede C. H. P. tarafından tamamile desteklendi. "Biz D. P. olarak dini vatandaşlar arasında bir politika, bir baskı vasıtası yapmaktan kaçınan bir teşekkülüz" diyen Menderes, Sait Bilgiç ve Tahsin Tola gibi milletvekillerini Yüksek Haysiyet Divanına vermekte tereddüt etmedi. Yüksek Haysiyet Divanı "Allah ve millî mukaddesat gibi ırk ve din esaslarını ihtiva eden bir gayeyi benimsemiş" bir derneğin üyesi olan bu iki milletvekilini -Sait Bilgiç halen Isparta D. P. milletvekilidir- D. P. programına aykırı hareketlerinden dolayı İhraç etti. Milliyetçiler Derneği mahkeme kararıyla kapatıldı. Adalet Bakanı rahmetli Osman Şevki Çiçekdağın ifadesiyle "alınan tedbirler sayesinde"- yeşil neşriyat -namı diğer kara basın- azaldı. İrticai körükleyen yazarlar cezalandırıldılar. Bu arada Büyükdoğucü Nacip Fazıl Kısakürek "Kıyafet ve başlık" yazısından dolayı 6 ay hapse mahkûm oldu. Malatya suiikastı dolayısile 28 kişi tevkif edildi.

Bu sıralarda dinin siyasi maksatlara âlet edilmesini önlemek gerekçesiyle Meclise getirilen 6187 sayılı Millî Selâmet Kanununun irticaa taallûk eden maddelerini C. H. P. de sevinçle kabul etti. Menderes aylarca şehirden şehire koşarak her nutkunda irticaa, din esnaflarına çattı. Parti programındaki lâiklik esasına inanmıyanların D. P. içinde yeri olmadığını hatırlattı. Sait Bilgiç, Tahsin Tola, Fehmi Ustaoğlu gibi milletvekillerine karşı D. P. nin davranışı da bu tehditlerin boş bir lâftan ibaret olmadığım gösterdi. Kendi partisi içinde bu mevzuda çatlak sesler çıkartanlara karşı en ufak müsamaha göstermiyen D. P. Genel Başkanı, irticaa karşı mücadelede "vatanperver" C. H. P. yi işbirliğine çağırmakta tereddüt etmedi. İki parti elele verince irtica sindi.

O zamanlar D. P. nin hakikaten altın günleriydi. İstihsalde muazzam bir artış olmuş, millî gelir 1950 - 1953 yıllarında yüzde 39 gibi hakikaten ender görülen bir hızla yükselmişti. Döviz boldu, mağaza vitrinleri her çeşit malla doluydu. Fiyatlar müstakardı, kuyruklar yoktu, vesika usulüne başvurmak kimsenin aklına gelmiyordu.

İktisaden altın günler demokrasinin de altın günleriydi 1946 - 1950 devresi gibi 1950 - 1954 de bir hürriyet devresiydi. Hem rejim meselelerinde, hem iktisadi sahada başarı gösteren bir İktidarın dinî hisleri gıcıklıyarak rey toplamaya kalkışmasına elbette sebep yoktu. İnkılâp mücadelesini bizzat yapan D. P. liderleri, din silâhının memleket için ne kadar tehlikeli olduğunu biliyorlardı. Bunun için de 1953 te irticaın baş kaldırmasına müsaade etmediler, onu ezdiler. İrticaa taviz vermediği halde D. P. 1964 seçimlerini rahatça kazandı.

1954 ten sonra rejim meselelerinde ve iktisadi sahada gerilme başladı. Gerilemeyle birlikte 1953 te sindirilen malûm eşhas meydanın boş olduğu kanaatına kapıldı. Tahminlerinde belki pek yanılmadılar. Gazetelerin kâğıt sıkıntısı çektiği bir sırada yeşil neşriyat ve irtica eskisinden daha cür'etli bir şekilde sahneye çıktı.

İnkılâplara bağlı yüzbinler,. heyecan içinde "nereye gidiyoruz" sualine cevap aramaktadırlar, 1953 te irticaa en kuvvetli yumrukları indiren İktidarın başı susmaktadır. İçişleri Bakanının tabiriyle "suc bile sayılmıyacak taşkınlıklara karşı" harekete geçmek, için vahim hâdiselerin zuhurunu bekliyemiyecek kadar sabırsız ve bu mevzuda hassas inkılâp gençliği, irticaın yolunu kesmekte azimli gözükmektedir.

Politikada En Hakiki Mürşit Hafızadır

Çok partili hayata geçtiğimiz günden bu yana, dinî hisler siyaset sahnesinde istismar edilegelmiştir. Başbakan Menderesin tabiriyle "yeşil neşriyat"ın türemesi, Atatürk heykellerinin kırılması, Malatya hâdisesi bu istismarın neticeleridir. 7 Şubat 1953 te, D. P. İstişari Kongresinde Başbakan Menderes "Bu gibi din istismarcılarının adedi çoktur, daha da çoğalmaktadır. Bunlar sahayı boş bulduklarını farzederek Kuvvetlerini arttırmakta ve vicdanlara taarruzları ve millî birliğe tecavüzleri çok ileri götürmektedirler" diyerek dikkatleri tehlikenin üzerine çekmiştir.

Kimdir, Başbakanın bahsettiği bu "din istismarcıları"? Bunlar, Menderesin 18 Şubat 1958 teki sözlerine göre, "hakiki dindar değillerdir. Bunlar din gibi mukaddes Ur mefhum üzerine şirketler kurup esham çıkarmaya ve bu sahte eshamı vicdan piyasasına sürmeye teşebbüs eden bedbahtlardır."

Bu kimselerin yaptıkları neşriyat ne dereceye kadar haklı, ne kadar samimidir? 18 Ocak 1953 te Gaziantepte kendi kendine sorduğu bu suallere Başbakanın cevabı şudur: "Bu mesele üzerinde bir an için durmuş olsak, neticenin ne kadar kendi aleyhlerinde olduğu derhal ortaya çıkar. Sözde Allah için, Ulu tanrı ve Peygamberin kabul etmiyeceği kötü dili kullananlar, bu uğurda canlarını fedadan cekinmiyeceklerini de mütemadiyen tekrarlıyorlar. İnsanın acaba ne oluyoruz diye durup irkileceği geliyor".

Başbakan Menderesin 4 Mart 1953 te yaptığı basın toplantısındaki sözlerine göre, memleketimizde din propagandası yapan partiler de vardır: "Maalesef söylemek lâzım gelir ki bazı zümreler, bazı teşekküller, bu din ve milliyetçilik mefhumlarının câzibesine doyamamak suretiyle, bu arada partileri, zümreleri veya şahısları nam ve hesabına rey toplamak gayreti içindedirler". Menderes, 23 Temmuz 1953 tarihinde de aynı mevzua dönerek: "Öyle insanlar, öyle teşekküller vardır ki, Türk milletinin müslümanlığa ve an'anelerine bağlı olmasını esas ittihaz ederek, bir defa müslüman olduğumuzu onların kulaklarına kaçırdıktan' sonra seçimlerde kahir bir ekseriyetle iktidara gelmek bizim için mümkündür faraziyesine yakalarını kaptırmış bir halde çalışmaktadırlar. Başka istinad edebilecekleri hiç bir Bey, üzerinde konuşabilecekleri biç bir mevzu yoktur" demiştir.

Aradan seneler geçmiş, yıl 1959 olmuş ve din istismarı yeniden şiddet kazanmıştır. "Yeşil neşriyat" ölçüyü kaçırmış, tekbirler okunmuş cüppeli imamlar ocak açılışlarında bulunmuştur. İktidarın bu mevzuda 1953 teki hassasiyetini göstermesini beklersiniz, değil mi? Fakat bayır! Savcılardan ve hâkimlerden önce fikir beyan etmekte bir mahzur görmeyen İçişleri Bakanına göre bunlar "ara sıra zuhur eden münferit ve hatta bir kısmı kanun nazarında suç dahi sayılamıyacak mahiyetteki bazı taşkın hareket ve beyanlar"dan ibarettir!

Menderes - Benderlioğlu - Gedik

Lâik Türkiye Cumhuriyetinin İçişleri Bakanının biç değilse bu taşkın hareket ve beyanları yapanlara karşı sert bir ihtarda bulunması beklenirdi. Tıpkı Menderesin 23 Temmuz 1953 tarihinde Meclis kürsüsünden "Bir takım siyaset vurguncularının, dini siyasete âlet etmek ve dini siyasette istismar etmek hevesi peşinde olan kimselerin tarihimizde bu millete pek pahalıya mal olmuş şeni hareketlerini durdurmalı kararındayız" sözleriyle yaptığı gibi. , Halbuki Cumhuriyet Hükümetinin İçişleri Bakam "Çoğu suç dahi sayılamıyacak bazı taşkın hareket ve beyanlarda şöyle bir dokunduktan sonra "İnkılâpları koruyacağım gibi bahanelerle ... din ve vicdan hürriyetlerine herhangi bir şekilde baskı veya tecavüz mahiyetindeki hareketleri şiddetle önlemeye kararlı bulunduğunu" söylemektedir!

Ama ne var ki Dr. Namık Gedilsin "baskı ve tecavüz" mahiyetinde gördüğü hareketleri, 17 Ocak 1958 tarihinde Başbakan Menderes "Bilinci vazife" ilân etmişti: "Taassubun ve geriliğin her nevine karşı hürriyetlerimizi müdafaa etmek, iktidarımızın, partimizin ve muhalefette bulunan vatanperverlerin birinci vazifesidir". Başbakan iki hafta sonra, 30 Ocaktaki Basın toplantısında da aynı fikri tekrarlamakta, bu mevzuda hassasiyet gösteren İnönüyü ve basını övmektedir: "Sayın Muhalefeti liderinin müfrit ve muzır cereyanlar hakkındaki sözlerinde de bizim görüşümüze tam bir iştirak vardır. Bunlar hepimizin üzerinde ittifak ettiği mevzulardır. Gaziantep nutkunda söylediğim gibi hürriyetlerimizin düşmanlarıyla mücadele etmek azmi kat'isindeyiz. Takdisi nimet kabilinden söyüyeyim, cereyan eden hâdiselere karşı mücadelede matbuatın gösterdiği gayretlerin büyük faydası olmuştur."

Gelgelelim 1953 te Başbakanın övdüğü bu davranışın sahipleri, 1959 da takbih edilmekte ve "bu çeşit isnatları zaman zaman maksat ve emellerinin tahakkukunda bir vasıta gibi kullanmak isteyenlere karşı da hükümet olarak çok kuvvetli ve kararlı" bulunulduğu hatırlatılmaktadır.

İçişleri Bakanının inkılâplar mevzuunda hassas C. H. P. yi kastettiği aşikârdır. Halbuki 11 Ocak 1953 te Menderes "Bu yolda ayni fikir ve düşüncede bulunan partilerle işbirliği yapmaya hazırız" diyordu. 4 Mart 1953 te de harp zamanında muhariplerin bile zehirli gaz kullanmadıklarına işaret ' ederek "Partilerin dini bir politika mevzuu yapmamalarının en büyük adım olacağına kaniyiz. İktidar partisi bu fikirdedir. Partilerarası münasebetlerin bu şekli alması hayırlı bir başlangıçtır" sözlerim söylüyordu.

D. P. nin kendisini kuvvetli hissettiği 1953 ten bu yana köprülerin altından pek çok su akmış ve şimdi aynı kuvveti kendilerinde göremiyenler değirmenlerine başka derelerden su taşımak hevesine kapılmışlardır.

Zabıta

Gösterişli baskın

Gecen haftanın sonunda, irtica tehlikesinin bütün zihinleri meşgul ettiği bir sırada, gazetelerde büyük başlıklarla gösterilen bir haber alâka ile karşılandı: Ankarada Bahçelievler semtindeki bir eve yapılan baskın sonunda polis, kendilerine Bahaî adı verilen 70 kişiyi yakalamıştı. Birçok gazete -başta Ulus- farkına varmadan hâdiseyi, emniyet makamlarının irtica hareketlerine bir müdahalesi olarak aksettiriyorlardı. Esasen, ilgililerin arzusu da bu neticeyi temin etmekti. Emniyet Birinci Şubenin çalışma metodlarının dışına çıkarak baskını bütün gazetelere önceden haber vermesi muhabir ve fotoğrafçı göndermelerini istemesi hiç bir gazetecinin dikkatini çekmedi. Hattâ baskından sonra hâdise hakkında bile bilgi almakta gösterilen kolaylık, yakalanan Banallerin poz poz resimlerinin çekilmesine polisin mâni olmak şöyle dursun teşvikte bulunması bile yadırganmadı. Ancak baskından bir gün evvel İçişleri Bakanının "inkılâpları koruyacağım gibi bahanelerle vatandaşlarımızın din ve vicdan hürriyetlerine herhangi bir şekilde baskı veya tecavüz mahiyetindeki hareketleri şiddetle önlemeye de kararlı bulunmaktayız" dediğini unutmıyan dikkatli Havadis, baskın haberini verirken "uydurma bir dine mensup yetmiş kişi yakalandı" ve "Bahaîlik ismi verilen Kur'anı Kerîmi ve Hazreti Peygamberi' inkâr eden bu uydurma din" başlıklarını atmayı ihmal etmemişti. Doğrusu bir kısım okuyucularının din ve tarikatlara- karşı bir hareketin başladığı zehabına kapılmalarım önlemeğe gayret eden Havadis, hâdiseyi "din düşmanları"-na, "kâfirler"e karşı bir hareket olarak göstermekte kusur etmiyordu. İktidar organı gazetenin itina ile belirttiğine göre, takibata uğrayan "kökü yurt dışında" ve "Sovyet Rusya tarafından teşvik edilen" dinsizlerdi.

Böylece Bahçelievler baskınıyla atılan tas, hedeflerine tam isabet kaydediyor ve avcının çantasına üç kuş birden giriyordu: Gazetelerinde irtica tehlikesini haber veren büyük baslıklar yerlerini Bahaîlere bırakıyordu. Bu bir! İkincisi son günlerde huzursuzluk duymağa başlıyan gençler ve inkılâpçılar ilgililerin harekete geçtiği zehabıyla gevşiyorlardı. Üçüncüsü de dinin politikaya karıştırılmasına alet olan bir zümre, "din düşmanları" Bahaîlere indirilen bu darbeyle memnun oluyorlardı.

"Yoksa, kapıyı kırarız!"

Gecen haftanın sonunda Cumartesi akşamı, Bahçelievlerde Birinci cadde üzerindeki Onaltıncı sokağın sakinleri, semtlerinde bir "fevkalâdelik" okluğunu hissettiler. Köşelerde siperi öne eğilmiş fötr şapkaları ve kalkık yakalı paltolarıyla beklesen bir takım adamlar vardı. 100 metre kadar ileride iki ciple bir hususi arabada da aynı tipte, aynı kılıkta adamlar, tetikte bekliyorlardı. Saat 17 sıralarında, biribirleriyle irtibat halinde oldukları hallerinden anlaşılan bu tetikteki adamlar arasında bir kıpırdama, bir hareket' oldu. İleride bekliyen ciplerden biri, son hızla 3 numaralı evin Önüne yaklaştı; durdu. İçinden fırlayanlara, dışarıdakiler de katıldı ve hep beraber eve daldılar.

Ev üç katlıydı. İçeri girenler, koşar adım merdivenleri tırmandılar. üçüncü kattaki dairenin kapısına -üzerinde Selâhattin Özşüca yazılı bir kart bulunuyordu- dayandılar. En öndeki -âmir olduğu belli biri- "Açın, polis" diye bağırdı. Bir yandan da devamlı olarak zile basıyordu. İçeriden ayak sesleri duyuldu. Bir ses, "Polisin burada işi ne?" diye sordu. Fakat âmir kestirip attı: "Açın dedik ya, kilidi kırmağa mecbur etmeyin, bizi." Sesin sahibi bir lâhza tereddütten sonra, polisleri kilidi kırmağa mecbur etmedi. Kapıyı ardına kadar açtı; beklenilmiyen ziyaretçiler, hep birden içeri daldılar. İçerisi, -kadınlı, erkekli, çocuklu, tıklım tıklım insan doluydu, koltuklarda sandalyelerde yer kalmamıştı. Geriye kalanların kimi mindere, kimi halıya oturmuştu; kimi ayaktaydı. Orta yerdeki masanın üzerinde, kâğıtlar, defterler vardı. Kenarındaki iskemleden, burada biraz önce birinin oturduğu anlaşılıyordu. Polisler, fazla izahata lüzum görmediler: "Yürüyün bakalım. Şubeye gidiyoruz." dediler. Bu sırada aşağıda yedi tane kamyonet hazırlanmıştı. Sayıları 70 e varan sanıklar bu kamyonetlere doldurulduruldular ve Birinci Şubeye sevkedildiler.

Avukat Selâhattin Özşücanın evindeki bu toplantı, tipik bir Bahaî toplantısıydı. Zaten aralarında İranlılar Ve Amerikalılar da bulunan sanıklar, hâdisenin bu tarafını gizlemediler. "Bunda anormal bir şey yok. Biz Bahsiyiz. Arada sırada evlerimizde toplanır, sohbetler tertip ederiz. Bu toplantı da tıpkı hıristiyanların Christmas'ı gibi bizim yeni yılımız münasebetiyle yapılmış bir sohbet toplantısından başka bir şey değildir" dediler. Gerçekten herhangi bir inancın saliki olmak ve evlerde bu çeşit toplantı tertip etmek, kanunlarımıza göre takibat sebebi değildi. Ama polis, kökü dışarda gizli cemiyet kurmak ve ayin yapmak suçunu takip ediyordu.

Onaltıncı sokak baskım hakkındaki haberleri gazeteciler, polisten görülmemiş bir rahatlık içinde aldılar. Ancak nezaret altında tutulmak için içerisine sokuldukları Birinci Şube' binası, o gece hususi surette telefonla davet edilen muhabirlere açıktı. Gazeteciler sanıkların isimlerini, suçlarım kendilerine anlatıl-

Vatan Cephesi için Telgraf Örnekleri

Kör, sağır ve dilsizim. Vatan Cephesi için biçilmiş kaftanım. Kabulümü diler. Allanın inayeti, Peygamberin şefaatine marhar olan mübarek şahsınızın mübarek ellerinden öperim.

Muzaffer Lüpçü

*

El yordamı ile yapılan misli görülmemiş kalkınma mucizesine karşı duyduğum hayranlık ve Allanın da sizinle beraber olduğunu gösteren son işaret karşısında Vatan Cephesinin "safları arasına katılmamız vacip oldu. 834 hemşerim adına ellerinizden öper, başarılarınızın devamlı olmasına niyaz ederim.

Duaçınarlı Mümin Çınar

Vatan sathını aydınlatan mahyaların ışığı altında mübarek şahsiyetinizin nuru sayesinde hakikatleri artık görmeye başlayan biz Yanıkova köyü C. H. P. lileri toptan Vatan Cephesine geçtik. Yeni açacağımız ocak için lâvha, bayrak ve münasip miktarda kurbanlık göndermenizi saygıyla rica ederiz.

Murtaza Muhtaroğlu

Bizim nal ve mıhımızı bile mübarek şahsınıza bir hücum vesilesi yapan insafsız muhalefete karşı duyduğumuz nefretle ve artık elhamdülillah bol bol bulunan hem nala, hem de mıha vecd içinde çekiç sallıyarak Vatan Cephesine katıldığımızı en derin saygılarımızla arzederiz.

Merzinfon Nalbantları adına
Şakir Özcakar

*

Senelerce bize erkekliğimizi dahi unutturan C.H.P. iktidarının uyuşuk politikasının tam tersine enerjik bir siyaset takip ederek bize Kore zafer ve gazilerini kazandıran, Kıbrıs fâtih ve gazilerinin cephesi olan Vatan Cephesine katılıyorum. Hürmetlerimin kabulünü istirham ederim.

Halim Selimoğlu

dığı gibi tesbit ettiler ve sanıklar sorğuya götürülürken ve hatta -fotoğrafçıya her zaman kapalı- Adliye binasına girerken' bol bol resim çektiler. Ertesi gtün büyük manşetlerle duyurulan hâdise, umumi efkârda geniş alâka uyandırdı. Bahaîlik Türkiyede fazla tanınmadığı için, eğri veya doğru çeşitli tefsirler ortaya atıldı.

Bahailik nedir?

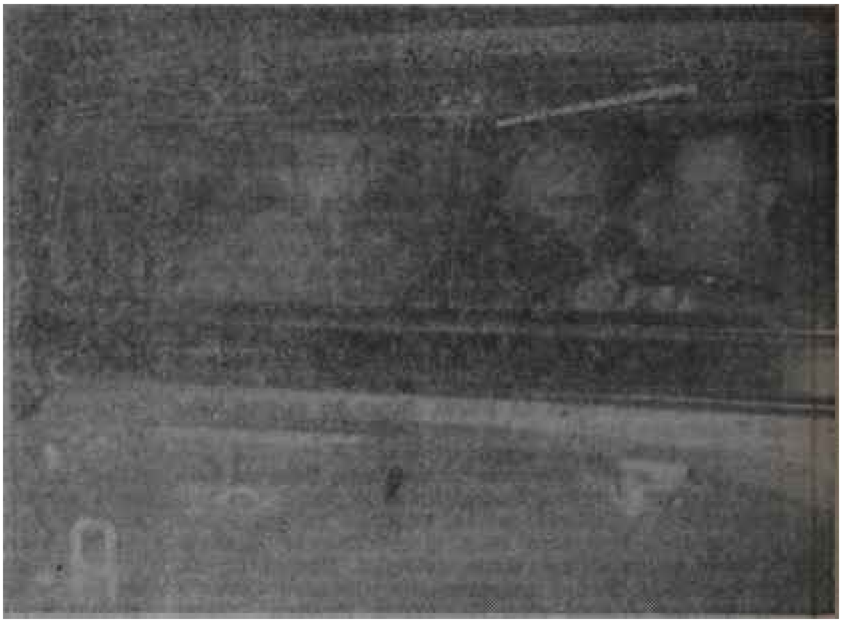
Mensuplarının, İstikbalde insanlığı kavrıyacak yegâne ileri din telâkki ettiği Bahaîlik, ondokuzuncu asrın ortalarında İranda doğmuştur. Rivayete göre, 1844 te Tebrizde ortaya çıkan Bab adında bir adam, yakında İrana bir peygamber geleceğini haber vermiştir. Bab, bu beyanı üzerine takip edilmiş, yakalanarak kurşuna dizilmiştir. Banallerin bir kısmı bu kurşuna dizilme bahsinde işe bir de efsane katarlar: Güya Bab, göğsünü kurşunlar deldiği halde ölmemiş ve "Ben istediğim zaman ölürüm" demiştir. Bunu gören silâhlılar korkudan kaçmışlar, Bab da daha dört beş sene -"istediği zaman"a kadar- yaşayıp İrana ""Teni peygamberi'' duyurmağa devam etmiş...

Bahaullah, işte Babın haber verdiği bu yeni. peygamberin kendisi olduğunu iddia eden adamdır. Bab 1851 de öldükten sonra ortaya çıkmış ve 1863 te peygamberliğini ilân etmiştir. İddiasına göre, onun gelişi, o zamana, kadârki bütün peygamberlerin ikinci gelişine tekabül etmektedir ve bu gelişle o, bütün ihsanları birleştirecek bir din meydana getirmektedir. Bahaullahın konuşmaları ve risaleleriyle yaymağa çalıştığı "Yeni dinin esasları" etrafındakilerin bir kısmını güldürdü, bir Kısmını kızdırdı. Kızanlar onu yakalayıp Bağdada sürdüler. Osmanlı hükümeti bu sürgünü İstanbula, sonra Edirneye, daha sonra da Akkâya tebdil etti. 80 seneye yaklaşan bu sürgün ve hapis boyunca Bahaullah. dünyanın her tarafına mektuplar gönderdi. Kurduğunu ileri sürdüğü dinin esaslarını anlattı. 1892 de oğlu Abdülbahayı halef tâyin ederek öldü.

Selâhattin Özşüca

Ev sahibi

Bahailer Birinci Şubeye götürülüyor

Basına kolaylık!..

Bahaîliği asıl yayan Abdülbahadır. O da -babasıyla beraber ve babasından sonra, kırk sene sürgünde ve zindanda yaşamıştır. Meşrutiyetin ilânı ile Akkâ da serbest bırakılmış, Mısıra, Avrupaya,. Amerikaya geçmiş, verdiği konferanslarla fikrini geniş kütlelere telkin etmeğe çalışmıştır. İkna kabiliyeti ve prensiplerinin dinî vecibelerde basitlikler getirmesi, Babaîliğin kısa zamanda çok taraftar kazanmasını sağlamıştır. Bilhassa inancın insanların birliğine dair yeni temayüllerden de kuvvet alan. tarafları, bilhassa Amerikana cazip görünmüş, Banallerin sayısı gündengüne artmaya başlamıştır. Abdülbaha, 1921 de öldüğü zaman, Amerikada ve bütün dünyada 100 binlerle Bahaî bulunmaktaydı.

Abdülbahadan sonra inancın teşkilâtlandırılmasına ve propagandasına dair faaliyetleri yürütmeyi oğlu Şevki efendi, üzerine almıştır. Şevki efendi Hayfada oturmakta ve şimdi dünyanın dört tarafındaki müritleriyle beraber, 1961 de yapılacak Büyük Bahaî Kongresine hazırlanmaktadır.

Bahaîler. bazı memleketlerde kanunî, bazılarında kanun dışı olarak teşkilâtlanmışlar, cemaat haline gelmişlerdir. Amerikada bu inanç din olarak resmen tanınmıştır. Bahaîler, aydan aya küçük gruplar halinde, evlerde, yahut -kendilerine çok müsamahakâr davranan- kiliselerde, veya bazı şehirlerde kurdukları husûsi mabetlerde toplanmakta ve ibadet şekillerine bağlı olmadıkları için dînî ve dünyevî sohbetler yapmaktadırlar. Şikagodaki mabetleri muazzamdır. Burada aynı zamanda Amerika çapındaki teşkilâtın üst kademedeki idarecileri çalışmakta ve kitaplar hazırlayarak, plâk neşriyatı yaparak inancı yaymağa uğraşmaktadır. Bahaîlik Amerikadan sonra İranda gelişmiştir. Bu memlekette de 100 binlerle taraftan vardır.

Banalliğin dayandığı prensipler şunlardır: İnsanlar bir bütündür. Diğer dinlerin, kendisinden olmıyanları reddetmek suretiyle ayırıcı tesirler yaratması yanlıştır. İnsanların ırk, dil, İdeoloji ve din farkı gözetilmeden müsavi kabul edilmesi lâzımdır. İnsan hakikatları kendisine kalıplar halinde öğretildiği gibi kabul etmemeli, din ilimle elele yürümeli, bu ikisi biribirini nâkzetmemelidir. Ekonomik meselelerin hallinde de din, ilmin yanında olmalıdır. Kadınlarla erkekler arasında mutlak müsavat sağlanmalıdır. Tahsil umumi ve mecburi olmalıdır. Beynelmilel sulh temin edilmeli ve milletlerarası bir adalet divanı kurulmalıdır. Herkesin ibadeti kendisini ilgilendirmeM, belli şekillerde ibadet mecburiyeti olmamalıdır.

Bu prensiplere göre, Bahaîlik bir yeni din şeklinde ortaya atılmasına rağmen bir takım siyasi ve içtimai prensipler etrafında taraftar toplamaya çalışan bir teşebbüs manzarasını göstermektedir. Hattâ bu pren-

İstibdatları Demokrasiye

İLK

«Balkan harbi felâketli haberlerini arka arkaya göndermeğe başladı. Ordu kumandanını İstanbula çağırdılar. Gizlice Akabeye gidecek, oradan cepheye varacaktı. Onun yerine Yemen hareketlerinde cesareti ve doğruluğu ile şöhret yapmış olan Ferik Sait Paşa kumandayı üzerine aldı. İzzet Paşayı teşyi ettik ve biz Yemende kaldık. Hiç birşey söylemedim ama bütün genç askerlik hayatımın hedefi olan Rumeli harbinde vazife görmek fırsatı bir daha elimden kaçıyordu. Bu üzüntümü İzzet Paşa da bilirdi, fakat bu şartlar içinde Yemenden kendisi ile beraber beni de ayırmayı doğru bulmadığını teselli olarak söylemişti.

"Yemen seferi esnasında Ahmet İzzet Paşa ile kurmay başkam olarak münasebetimiz çok yakın olmuştu. İtalya harbi başladıktan sonra, Yemende kalınca, Paşanın üzerinde muhafaza ettiği Genel Kurmay Başkanlığından istifa etmesi lâzım geldiğini samimi olarak görüşmüştük. Yemen anlaşması ile itibarının yüksek bur devrine erişmiş olan Kumandan Paşanın Genel Kurmay Başkanlığından çekilmek arzusu, Mahmut Şevket Paşayla çok nazik muhaberelere vesile oldu. Devrin âdeti olarak iki büyük general birbirlerine çok dikkat gösterdiler. Nihayet Genel Kurmay Başkanlığına, İstanbulda bir vekil tâyin edildi.

"İtalya harbinin menkıbeleri devam ederken İstanbuldan gelen haberler iç siyaset hayatının bütün acılarını Yemene taşıyordu. Siyaset adamları arasındaki çatışmalar, uzaktan tahmin edildiğine göre, ordu içinde de ayrılıklar ve münakaşalar doğurmuştu. Bu karışıklıklar arasında 1912 senesi ilerlemiş ve bir gün Balkan Harbinin patladığı haberi gelmişti. İç çatışmalarla İttihat ve Terakki hükümeti düşmüş ve son zamanda bu hükümetin başlıca temsilcisi haline gelen Harbiye Nâzın Mahmut Şevket Paşa çekilmişti. Hâdiselerin Yemende bizim üzerimizde ne kadar ıstırap verici ve ümit kırıcı tesirleri olduğunu tasvir etmek tabii mümkün değildir. Heyecan ile dolu olduğumuz bu günlerde İtalya harbinin hitam bulduğu tebliğ edilmiştir.

"Çok geçmeden bir mühim hâdise oldu. İmam Yahya ile aramızda ağır bir ihtilâf çıktı. İtalya sulh şartlarının icabı olarak, bizini Seyit İdrisle yaptığımız muharebe de sona eriyordu ve Seyit İdrise emniyet vermeği taahhüt ediyorduk. Mesele Yemen vilâyetine ve İmama da tebliğ edilmişti. İmam Yahya hiddetinden kıyameti koparmıştı. Kendisini, bizim yüzümüzden harbe tutuşturduğumuz Seyit İdris karşısında yalnız bırakıyorduk. Keyfiyet İstanbula aksetmiş, haklı olarak ehemmiyet kazanmıştı. Bu esnada Ahmet İzzet Paşa da İstanbula varmış olacaktı.

"Bir gün orduya İstanbuldan emir geldi. Ordu Erkânıharbiye Reisim İmam. Yahyaya göndererek ihtilâfın bir münasip halle bağlanmasını tavsiye ediyorlardı. Yanıma Arapça bilen bir subay arkadaşımı alarak İmam Yahyanın merkezi olan Kafletulüzere doğru yola çıktık. Huduttan itibaren İmamın ülkesinde karşılanarak, mahdut muhafızlarla gidiyorduk. Emniyet tedbirleri İmam bölgesinin ne kadar güç bir idare içinde bulunduğunu bana gösteriyordu. İmama sadakati şüphesiz olan bölgeden geçişle, onunla az çok çekişmede bulunan bir şeyhin bölgesinden geçiş arasında emniyet tertipleri pek farklı idi. Bir gece bir burçta yatarken dışarıya çıkacak oldum. Kapıdan itibaren üst üste yığılmış insanların üstlerine basmaktan başka çarem yoktu. Hayretle bu halin sebebini soruşturdum, Gergin bir çevreden geçtiğimizi imâ ettiler.

"Nihayet İmamın başkentine vardık. Şehrin en heybetli burçlarından birine yerleştik. Ertesi günü İmamın, yanına, arkadaşımla beraber girdik. Muhterem İmam Yahya bana pek yakınında bir yer gösterdi. Önünde bir yazıhane vardı. Kendisi ipekler içinde bağdaş kurmuş oturuyordu. Odanın muhtelif yerlerinde gene rahleler önünde kâtipler çalışıyorlardı. İmam Yahya 45 yaşlarında görünüyor, bütün hayatı kavga ile geçmiş, irade sahibi bir reisin keskin çizgilerini çehresinde taşıyordu.

"Devletin kendisine yapmış olduğu muameleden kısa ve acı olarak şikâyet etti. Vaziyetin ehemmiyetli olduğunu bildirdi. Devletle son senelerdeki münasebetlerini iyi bilen ve iyi vasıflarım işittiği benim gibi birisini görüşmeğe gönderdikleri için müzakereyi itimad ile kabul ettiğini söyledi. Ben İtalyayla sulh yapıldığım, sulh şartları kararlaşırken tali harblerin sona ermesinin de beraber düşünülmesinin âdet olduğunu söyledim. Şimdi. Balkan harbi ile memleketimizin 3 - 4 devletle muharebe içine girmiş olduğunu anlattıktan sonra, İslâm âleminin cihat içinde bulunan en büyük devletine, bütün islâm mücahitlerinin yardımcı olmaları lâzım geldiğini söylemeğe çalıştım. İlk önce buzları çözmek için gücümüz yettiği kadar hitabete ve hissiyata müracaat etmiştik. Bu esnada tercümanımın bazı tercümelerine dikkat ederek, kelime ve cümle tashihleri yaptım. İmam derhal müdahale ederek, benim doğrudan doğruya konuşmamı ve tercümanımın lâzım olursa tamamlamasını istedi. Güç olmakla beraber, benim çok yarım Arapça melekemi kullanmağa başladım. İmam Yahya yeni bir hitabeye başladı:

"Sana mahrem olarak birşey söylemek isterim. Devlet usûllerini anlıyorum. Bizim takip ettiğimiz usuller farklıdır. Ben bir harb yapacağım zaman cihat ilân ederim. Cihat ilânı için hasmın din düşmanı olduğunu bildirmem lâzımdır. İdris, İslâm aleyhine yabancı ile birleşerek taarruz ettiği için tarafımdan kâfir ilân olunmuştur. Adamın İtalyanlarla ittifakı sabit olduğuna göre ithamımı nasıl geri alıp, sulh yapacağım? Sonra adam beni yalnız bulunca, İttiyanlarla ittifakım da elbette devam ettirerek taarruz edecektir". Bana hitap ederek: "Benim vaziyetimi düşünmenizi ve anlamanızı rica ederim" dedi. Gergin sinirler içinde geçen bu görüşmeden sonra, ben vaziyeti etrafıyla kavradığımı ve muhterem İmamın müsterih olacağı bir hal sureti bulabileceğimizi söyledim. İmamla ertesi gün için bir buluşma saati kararlaştırarak ayrıldık.

"İmam Yahyanın yanında Seyit Abdullah isminde bir zat vardı ki devlet bölgesinde memuriyette bulunmuş, Türkçeyi iyi bilir, muktedir bir insandı. Onunla beraber kendi burcumuza döndük. İmam bana en kibar ikramım yapıyordu. Kendisine mahsus, gat yetiştiren sayılı ağaçların yapraklarını göndermişti. Her yemeğim için bir koyun kesiliyordu. Seyit Abdullah bana İmamın güçlüklerim, vesveselerini, kaygılarını uzun uzun anlattı. Devlet için vaziyetin ağırlığını idrak etmekle beraber vefa göstermekte samimi olduğunu ve karşılık vefa beklediğini anlatıyordu. Düşünceler içinde buhranlı bir gece geçirdim.

"Ertesi günü gene İmam Yahyanın salonunda müzakereye başladık. Ben İmam Yahyaya, hemen sulh yapıp yapamıyacağını sordum. "Hemen yapamam" dedi. Ben "o halde mesele herşeyden evvel İmam askerinin ve İmam bölgesinin yakın bir tehlikeye maruz kalmamasını temin etmektir" diyerek vaziyete düşündüğüm çareleri söyledim. "Yanında bulunan müfrezeyi derhal geri almayız, bir müddet kendi muhitinde tutarız. Biz cephede tabiatıyla muharebeye nihayet vereceğiz. Ancak bizim karşımızdakilerin İmam Yahya tarafına geçmelerini önlemek için bulunduğumuz yerde bir müddet kahrız. Nihayet kendisine silâh,' cephane gibi yardımları da yaparız" dedim. Bir

SİYASİ MÜZAKEREM

YEMENLİ BİR SİLAHŞOR

devlet için aşiretlere yardım ölçüsünün tahammül edilir bir miktarda olabileceğini öğrenmiştim. İmam Yahya, benim beyanatımdan memnun ve müsterih olduğunu ifade etti. İstanbula ihtilâfın hallolunduğunu yazacağımızı söyledim, muvafakat etti. Veda ederek, oturduğum yere gelmek üzere ayrıldım.

"Benim burcun hemen önünde yerli kıyafetinde birisi yanıma yaklaşarak, Anadolu Türkçesi ile kendisini kurtarmamı istedi. Şaşkın bir halde kim olduğunu öğrendim. Bizim orduda tüfekçiymiş. Esir düşmüş, İmamın bir tamirhane atölyesinde çalışıyormuş. Kurtarılmasını istiyor. Anlaşma şartlarına göre taraflar ellerinde bulunan esirleri iade etmeğe mecburdurlar. Ben hemen Seyit Abdullah vasıtasıyla, İmam ile ciddi olarak tartışmaya başladım. Seyit Abdullahı İmama gönderdim ve adamı serbest bırakmasını, beraber götüreceğimi bildirdim. İmam mukavemet etti. Muharebe içinde bulunduğunu, sanatkârı olmadığını söylüyordu. Seyit Abdullahın kaç defa gidip geldiğini hatırlıyamam. Cidden müteessir olmuştum. İmam vaziyetin kendi kıymetini arttırdığını da düşünerek ve hakikaten ihtiyacı olduğuna da şüphe olmıyarak, tüfekçiyi derhal bırakamıyacağını söylüyordu. Ona meseleyi İstanbula yazacağımı ve sulh şartlarından bir esaslı maddede İmamın eksik olduğunu belirteceğimi açıkça bildirdim. Bu hâdise İmam Yahyaya beslediğim, takdir hislerinin üstüne gerçekten ağır bir toz kondurmuştur. Meseleyi İstanbula yazdığım gibi, vilâyetçe ve orduca daimî bir takip konusu olarak ta sorumlu makamlara tevdi ettim. Bu vesileyle esirlerden geri kalmış olan birkaç kişi beraber kurtarılmıştır.

BATI MUSİKİSİ MERAKI

«Bu sıralarda İstanbuldan alınan haberlerden Babıâlide bir baskın yapılarak, Nâzım Paşanın öldüğünü, hükümetin değiştiğini ve Mahmut Şevket Paşanın Sadrazam olduğunu öğreniyorduk. Balkan harbinin sulhü geri kalmıştı. Orduya gelen bir emirle benim Çatalcada Umumî Karargâha gönderilmekliğim bildiriliyordu. 1913 yılının ilk aylarında İstanbula hareket edecektim. Memleket için çok vahim hâdiselerle dolu olan bu günlerde hayatımın takriben 3 senesi Yemende geçmişti.

"Yemende, türlü mahrumiyet ve hasretler içinde geçen karargâh ve kıta hayatımızın pek eğlenceli ve zevkli tarafları vardı. Hayatımız kesif resmî işler içinde sabahın erken saatinden akşam geç vakte kadar karargâhta çalışmakla geçerdi. Ordu kumandam ile beraber tabldotta yemek yerdik.' Akşam yemeğinden sonra sık sık kumandan Paşa ile genç kurmay subayları briç oynardık. Muhterem İzzet Paşa biraz satranç bilirdi, ben o zaman bile satrançta daha iyice sayılırdım. Briç oyununu İzzet Paşa bize öğretmişti. Mareşal Moltke'nin muharebelerden sonra briçle dinlendiğini lâtife olarak hikâye ederdi. Puanı yarım paraya oynardık. Subaylardan hangimiz kaybedersek, kaybımızın yarısını kumandan Paşa öderdi. En çok verdiğimiz de 90 parayı geçmezdi. Bu tertiple İzzet Paşa oyuna ciddiyet ve merak kazandırmış oluyordu. Bizi akşamları serbest bırakmamaya yarayan bu oyunların sebebini sonraları kavradım. Yemende geceleri sefahat vakaları çok olurmuş. Hasret içinde geçen gurbet ömrü akşamları insanların ihtiyatlı hareketini ve mukavemetini kırarmış. Bir defa alışılırsa artık hayatın intizamı kolaylıkla bozuluyormuş. Muhterem kumandan Paşa genç subaylarım korumak için,. onları akşamları mümkün olduğu kadar meşgul etmeğe çalışıyordu.

y "Ben, batı musikisi zevkline orada alıştım. Hükümet bir aralık sahilden Sahaya bir demir yolu yaptırmak hevesine düşmüş, bir Fransız şirketine keşif vazifesi vermişti. Biz bunu Yemene vardığımız zaman, orada Fransız şirketinin beklemesinden öğrendik. Nihayet Fransızlar memleketlerine dönerlerken, eşyalarını satmışlar. Bunlar arasında bir gramofon makinesi, pek çok plâkları ile Hudeyde kumandanı tarafından satın alınarak, ordu karargâhına gönderilmişti. Yemende müzik ihtiyacına karşı derin hasret içindeydik. Gramofon bize bulunmaz bir nimet geldi. Akşam üzeri karargâhtan, yattığımız eve geldiğimiz vakit hep beraber gramofon başına koşardık. Plâkları tecrübe ederdik. Senfoni, arkasından opera parçası, serenad... İşitmediğimiz, bilmediğimiz parçaların gürültüsüne dayanamıyarak, makineyi bırakırdık. Ertesi akşam aynı tecrübe.. Bu zorla ağır plâkları dinlemeye tahammül çok uzun günler sürmüştür. Yavaş yavaş alışkanlık hasıl oldu. Benim hayatıma Batı musikisinin terbiyesi böylece Yemende girmiştir. İçimizde en istidatlımız Saffet Arıkandı. Bizden çok evvel anlamağa başlar görününce, "Erzincanda öğrenmiştir" diye yapmadığımız şaka kalmazdı.

"Biz akşamlan, briçe tutulmazsak yattığımız binaya gelirdik. Çok yorgun olmadığımız zamanlar sofada bir uzun masa etrafında toplanır, memleket hikâyeleri, hatıraları anlatırdık. Bilenlerimiz lütfeder, memleket şarkıları da söylerlerdi. Bavullarımızda içecek ve yiyecek ne varsa, onları da meydana çıkarırdık. Sefer esnasında bütün eşyamız 30 kiloluk bir bavuldan ibaretti. Bir yerde kalmamız uzayınca, tabiatiyle eşyamız da artıyordu. Arkadaşımız Kolağası Kadri beyin şaşılacak bir mahareti vardı. Hepimizinki gibi 30 kiloluk bavulu içinde, yiyecek içecek ne ihtiyacımız olursa hepsi bulunur, çıkardı.

"Yemenden, bunlar gibi nice hatıralar arkada bırakarak memlekete hareket ettim.

siplerin gerçekleşmesinin dinî değil, ancak siyasî ve içtimai tevekküllerin fonksiyonları arasında bulunabileceği de gözden kaçmamaktadır. İşte Ankara polisi, böyle bir inanısın sâliklerini aylık toplantılarını yaparken yakalamış ve kanunlarımıza göre, gizli cemiyet kurmak suçuyla adalete tevdi etmiştir. Önümüzdeki günlerde 'yapılacak olan Banallerin duruşmalarının alâka ile takip olunacağı şüphesizdir.

Kıbrıs

Fesatçı muhalefet

C. H. P. Meclis Grupunun Kıbrıs anlaşması mevzuunda kırmızı rey kullanmış olması, fesatçılıktan vatan hainliğine kadar varan türlü şekillerde tefsir edilmiş, makûl tenkidler karşısında iktidar organları ateş püskürmüşlerdi. Bu haftanın başında Londradan gelen haberler, hükümetler tarafından imzalanan anlaşmalara muhalefet etmenin demokrasilerde tabii hâdiselerden olduğunu gösterdi. Avam Kamarasında, Kıbrıs anlaşması hakkında uzun müzakerelerden sonra, Muhafazakârların 299 reyine karşılık İşçi Partisinin verdiği 246 aleyhte rey, hiçbir İngiliz gazetesinde "vatan hıyaneti" veya "fesatçılık" şeklinde tefsir edilmedi. Muhafazakâr Partinin en koyu taraftarları bile, bunu muhalefetin en tabii hakkı, hatta vazifesi olarak kabul etmekten çekinmediler.

İşçi Partisi, Macmillan tarafından imzalanan anlaşmaya başlıca iki noktadan itiraz ediyordu. Bu defa, İşçiler, Kıbrısın İngiliz Milletler Topluluğu içinde kalacağına dair bir madde konmamış olmasını büyük bir eksiklik sayıyorlardı. Uzun müddet tam istiklâl tezini müdafaa etmiş olan İşçi milletvekilleri, şimdi de anlaşmadaki "ihtiyari bağlılık" esasına itiraz etmekteydiler. Madem ki, İngiltere kendi elinde bulunan bir adadaki hükümranlık, haklarından vazgeçiyordu, hiç olmazsa Kibrisin İngiliz Milletler Topluluğu içinde kalacağına dair "mecburi" bir tesanüdü anlaşmaya koydurması lâzım gelirdi.

Kimse, İşçi Partisinin bu taktik degiştirişine itiraz etmeyi aklından geçirmedi. Madem ki muhalefet partisi hükümetin' siyasetinde zayıf olduğunu zannettiği bir nokta bulmuştu, oradan hücum, etmek İsçi partisinin tabii hakkıydı. Hem de istiklâl fikrinin babası bizzat İşçi Partisi olduğu ve Macmillan yeni teklifler yapacağı her zaman muhalefetin fikrini aldığı halde! Muhalefet Partisinin ikinci itirazı, doğrudan doğruya anlaşma ile alâkalı değildi. İşçi Partisi sözcüleri, böyle, bir anlaşmaya varmak mümkünken, yıllarca neden vakit kaybedildiğini, hükümetin neden mütemadiyen taktik değiştirdiğini ve yüzlerce kişinin öldürülmesine neden imkân verildiğini sordular. Muhalefet hatta "1954 ten beri hükümetin takibettiği hatalı politika yüzünden çok geç anlaşmaya varıldığım" bir tâdil teklifiyle Avam Kamarasına kabul ettirmek istedi. Muhalefetin dışişleri sözcüsü Bevan "Eğer Zürihte bir anlaşmaya varıldıysa. bu iş bozan Macmillan ve Selwyn Loyd'un orada bulunmamaları sayesinde mümkün oldu" demekten bile çekinmedi. Türkiyede, bugünkü neticeye varmak için Taksim tezinden geçmek lâzım geldiğini, dolayısıyla hükümetin geçmişteki zikzaklı politikasını tenkid etmenin doğru olmadığını söyleyen "olgunlar", İşçi Partisinin Muhafazakâr iktidara karşı ileri sürdüğü tenkidlerde bir hayli öğrenecek şey bulabilirlerdi.

Generalin madalyaları

Türkiyede zihinler Kıbrıstan irtica mevzuuna dönerken bu haftanın başında Yunanistanda Grivas bayramı devam ediyordu. Atinaya gelir gelmez generalliğe terfi ettirilen çeteci Yorgi Grivas, geçen cumartesi Yunan Kralı tarafından kabul edildi ve bu suretle kabul merasimleri de sona ermiş oldu. "Kıbrıs Kahramanı" saraydan çıkarken göğsündeki madalyaların sayısı epeyce artmış bulunuyordu. Kral Paul, çetecinin göğsüne Birinci Yorgi Nişanının Büyük Haçı ile Kahramanlık Nişanının Altın Haçını takmıştı. Bilhassa bu son madalya pek mühimdi, zira Yunanistanda Altın Haçı taşıyan ancak dört kişi daha vardı ve onlar da İkinci Dünya Harbinde gördükleri hizmetlerden dolayı taltif edilmişlerdi Grivasin göğsünde, Yunanistanın yine nadir nişanlarından Atina Şehri Altın Madalyasını da görmek mümkündü.

Albay Grivas
Pardon, General!..

Kıbrısta kalan "kahramanlar" için tertiplenen merasimler de Atinadakilerden hiç geri kalmadı. Geçen hafta sonunda. Adanın dört bir yanından gelen tedhişçiler, bir zafer alayı şeklinde Lefkoşe şehrine girdiler. Hepsinin üzerlerinde İngiliz askerlerinden aldıkları üniformalar vardı. Haki üniformaların üstünde, ön taraflarına EOKA yazılmış siyah ibareler göze çarpıyordu. Çeteciler şehrin dışında geceden, toplanmışlar, sabah otobüslerle şehre yaklaşmışlardı. Dış mahallelere gelindiği zaman, otobüslerden inildi, muntazam sıralar halinde, üç yüz kişilik bir zafer alayı tertip edildi. Lefkoşe sokakları o gün yine bağıran, çağıran Rum kalabalığıyla dolmuştu. EOKA tedhişçileri geçerken evlerden konfetiler, çiçekler atılıyor, mavi-gri üniformalarıyla yol kenarına sıralanan mektepli kızlar çetecilerin boyunlarına atılıyorlardı. Tedhişçilerin bir kısmı da otobüslerden inmeden doğru Faneromeni Kilisesine gittiler ve bu zafer gününü kendilerine gösterdiği için Tanrıya şükrettiler.

Müphem hükümleri vuzuha kavuşturacak ve boşlukları dolduracak olan Ada Türkleri ve Rumlarıydı. Bunun için de karşılıklı iyi niyete ve itimada ihtiyaç vardı. Halbuki halen Adada müthiş bir itimatsızlık hâkimdi. Buna şaşmamak lâzımdı. Yıllarca süren kanlı bir mücadeleden sonra, bir imza merasiminde diplomatlar iyi niyet gösterileri yapabilirlerdi.. Fakat yıllardır "ölüm, işbirliğinden daha iyi" sözleriyle kulakları dolan yüzbinlerin yeni nizama çabucak ayale uydurması imkânsızdı.

EOKA bayramları devam ederken, Kıbrısta liderler Cumhuriyetin doğuş hazırlıklarıyla meşguldüler. hâlen en aktüel mesele Mart. sonunda ilân edilecek olan geçici kabineye yapılacak tâyinlerdi.' 6000 üyeli Akel Rum Komünist Partisi Makariosa olan tutumunu, bu tâyinlere göre tesbit edecekti. Maamafih en büyük güçlüklere Anayasanın yapılmasında rastlanacaktı. Dışişleri Bakanı ne derse desin, meşhur Economist'in de yazdığı gibi, Londra anlaşması "müphemdi ve boşluklarla doluydu".

Tahkikat

Yirmibeşinci

Amerika yolculuğuna çıkan İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik, bu haftanın başında Londradaki bir gecelik duraklamadan istifade ederek SEV uçağı faciasının halen hastahanelerde yatmakta olan yaralılarını ziyaret etti. Emin Kalafat, Arif Demirer, Nuran Yelkovan Türkay Erkay, Kâzım Nefes ve Kemal İtike Başbakanın hediyelerini ve sağlık temennilerini ulaştıran Dr. Gedik Londradan

25 inci yolcunun resmidir
İn mi, cin mi ?

New York'a uçtu. Bu münasebetle feci kazanın sebepleri hakkındaki tahkikatın ne safhada olduğu hakkında bir haber bekliyenler. beklediklerini öğrenemediler. İngiliz makamları tarafından yürütülen tahkikatın- neticesi, bu haftanın ortasına kadar açıklanmış değildir.

Kaza sebebi kadar merak edilen bir diğer nokta da SEV'in yirmibeşinci yolcusunun akıbetiydi. Adının Reyhan Seymen ve Milli Emniyet memuru olduğu açıklanan meçhul yolcunun hayatta mı olduğu, yoksa ölmüş mü bulunduğu bile -resmen- belli delildi. Hatta yirmibeşinci yolcunun cinsiyeti bile halen bir esrar perdesinin arkasında gizliydi, erkek mi, kadın mı bilinmiyordu. Yirmibeşinci yolcunun Türkiyede ailesi, esi dostu yok muydu ? Milli Emniyet hizmeti görmesi dolayısıyla bazı işlerde gizliliğe riayetin zaruretini inkâra imkan yoktu ama, içinde Başbakanın da bulunduğu bir uçak kazaya uğradıktan sonra hâdise üzerinde toplanan umumî alâka karşısında bu sıkı ağızlılığa bir mâna vermek son derece güçleşiyordu. Anlaşılan zihinler. daha uzun müddet şu suale bir cevap bulamıyacaklârdı: Yirmibeşinci yolcu kimdi?

Denizcilik

Artık mayna...

Deniz Nakliyatı Şirketi memurları üç geminin daha hesaplarım tutmağa hazırlanmaktadır. Zira bu haftanın sonunda toplanacak olan Denizcilik Bankası T A O. Umumi Heyetinin gündeminde yeni mübayaa edilen Aydan, Zonguldak ve Sinop gemilerinin Deniz Nakliyatı Şirketine devri için karar alınması hakkında bir madde mevcuttur. Umumi Heyet bu üç geminin Deniz Nakliyatı Şirketine devrine karar verirse -ki bu en kuvvetli ihtimaldir-, üç gemiye daha sahip olmasına rağmen şirket idarecileri sevine duyamayacaklardır. Zira bu üç geminin durumu, işletenlere kâr getirebilmekten çok uzaktır.

Geçen yıl Anvers Kanalında bir Fransız gemisiyle çarpışarak batan Aydının sigorta bedeliyle satın alınan ve Aydın. Zonguldak, Sinop isimleri verilen bu Uç gemiyi devir almamak için Deniz Nakliyatı Şirketi mümkün olduğu kadar ayak diremişti. Zira gerek idarenin yaptığı tetkikler, gerek bu gemilerde muvakkaten çalışan Şirket personelinin ifadeleri bu gemilerin faydadan ziyade zarar getireceğini gösteriyordu. Her ne kadar bu gemileri Deniz Nakliyatı Şirketine devretmeye çalışan Denizcilik Bankan Umum Müdürü Sami Şehbenderler, basın mensuplarına, üç geminin bir senede kendi paralarını kurtardıkları gibi kâra da geçtiğini söylediyse de, bu neticeye varabilmek için pek hususi bir hesap tarzına ihtiyaç olduğu aşikârdı. Meselâ Rotterdam'dan teslim alınan Aydın şilebi, ilk seferine Rusyadan kereste yükliyerek İngiltereye getirmekle başlamıştı. Bu seferin mukavelesi imzalanırken, mübayaa heyeti de Londrada bulunuyor ve bu işle bizzat meşgul oluyordu. İki yabancı memleket arasında sefer yapacak gemilerin mukavelesi tanzim edilirken, göz önünde ilk tutulması gereken nokta, bütün masraf ve imkânların inceden inceye hesaplanarak seferin mutlaka kârla kapanması olmalıydı. Memleket limanlarına dönüşte pek zaruri sayılmıyacak böyle bir hesaba, iki yabancı liman arasındaki seferlerde dikkat edilmesi âdetti. Ama Aydın. Rusya ile İngiltere arasında yaptığı İlk seferinde tam 46.895 lira sararla mukavele şartlarım yerine getirebilmişti. Gene ayni gemi yurda dönerken bütün Avrupa limanlarından aldığı yüklerle 78.971 lira kâr temin etti. Altı ayda 9 bin tonluk bir şilebin yaptığı 32.076 lira tutarındaki kârı, kabotaj seferi yapan takalar bile fazlasıyla teinin edilebilirdi. Bu hesaba göre, değil bir senede, daha on sene sonra bile gemilerin paralarını kurtaramıyacaklarını anlamak kolaydı. Senelerden beri ilk defa 25 milyon lira kâr eden Denizcilik Bankasının Umum Müdürü, bu kârın 4 milyon lirasının beğenilmeyen bu üç gemi tarafından temin edildiğini söylüyordu. Umum Müdür her halde sadece navlunları hesaplıyor, masrafları tenzil etmeye lüzum görmüyordu.

Gemilerin evsafı ve makine durumları da. Deniz Nakliyatı Şirketi idarecilerini devir alma bahsinde inat la karşı durmaya sevkeden diğer bir noktayı teşkil ediyordu. Aydın ve Zonguldak gemilerini boyamadan evvel raspa eden gemiciler, hafif raspa darbeleri karşısında delinen borular karşısında hayretler içinde kalıyorlardı Şimdiye kadar çalıştıkları gemilerde bu kadar eskimiş ve yıpranmış aksama rastlamamışlardı. Tahmil ve tahliyede vinçlerin bir veya birkaçının arıza yapmadığı gün mevcut değildi. Gemicilikte makina arızası normal karşılanırdı. Ama bu arızaların, miadı çoktan dolmuş ve eskimiş aksamdan ileri gelmesi normal olamazdı. Zira arızaya yol açan aksamın değiştirilmesi gerekirdi. Tabii bu, bir masraf kapısıydı.

Bu sebeplerden dolayı. Umum Müdürlüğün bütün ısrarına rağmen dokuz aydır gemileri devir almamak için ayak direyen * Deniz Nakliyatı Şirketi, bu haftanın sonunda Umumi Heyetin alacağı karara boyun eğmek zorunda kalacaktır.

S/S Zonguldak seyir halinde
Bulunmaz Hint kumaşı

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Ziraat

Buğdaya zam

Geçen haftanın ortasında bazı İstanbul gazetelerinde, buğday fiyatlarının 80 - 85 kuruşa çıkarılacağını okuyan politikacılar: "Ara seçimlerine ve belediye seçimlerine hiç vakit kaybetmeden hazırlanmak lâzım" dediler. Tecrübeyle biliyorlardı ki "buğdaya zam dendi mi arkadan da seçim gelirdi. Bununla beraber Mart ayında buğdaya zam haberlerinin çıkması biraz mevsimsiz kaçıyordu. 3491 sayılı Toprak Mahsulleri Ofisi Kanununun ikinci maddesine göre, buğday fiyatları Haziran ayının ilk yarısında ilân edilirdi. Mahsul durumu hakkında az çok güvenilir tahminler yapmak ve fiyatı ona göre tesbit etmek için Haziranı beklemek zaruriydi. Ama bu hüküm, İktidarın yüksek başlarının istedikleri anda buğdaya fiyat biçmesine mâni değildi. Nitekim 1957 seçimlerinden önce Başbakan Menderes Haziranı beklemeden 20 Mayısta buğdaya Stiloda 10 kuruş zam yapılacağını müjdelemişti. 1957 de kanun hükümleri hilâfına Mayısta açıklanan zam, 1959 da pekâlâ Martta veya Nisanda karar altına alınabilirdi. Bunlar dinamik İktidar için mesele değildi. Bu sebeple zam haberini yalanlamaya memur edilen Zafer gazetesinde, "Buğday fiyatları Haziranda tesbit ve ilân olunur" gerekçesiyle çıkan haber kimseyi tatmin etmedi. Havayı kendisi için müsait gören D. P. seçimlere gidebilirdi ve seçime gidince de elindeki bütün kozları kullanmayı itiyad edinen D. P. İdarecileri buğday fiyatlarını unutmazlardı. Esasen buğday fiyatları, diğer fiyatlara nazaran bir hayli geride kalmışlardı. Köylünün sata aldığı mallar 1950 - 1958 arasında asgarî iki misli yükseldiği halde, buğday fiyatları bu devrede ancak yüzde 33 nisbetinde artmıştı. Buğdaya zam yapılması normaldi. Ancak, borç veren hükümetlerin gözleri önünde bir istikrar politikası takip eden İktidarın, buğday fiyatlarında büyük bir sıçrama yaptırması imkânsızdı. Böyle bir hareket, bütün istikrar politikasını altüst edebilirdi. Borç veren hükümetlerin bunu kabul etmiyecekleri ve kredi musluklarını ellerinde tuttuklarına göre sözlerini dinletecekleri muhakkaktı. Bu sebeple, önümüzdeki günlerde buğday fiyatlarına büyük ölçüde bir zam yapılması beklenmemelidir.

Buğday Fiatıyla İlgili Haberler

Zaferin haberi
İnanmak güç

Serbest Pazar

Haspa doğmadı ama...

Geçen haftanın ortasında Brükselde toplanan Müşterek Pazarın bakanlar komitesi, Avrupa Ekonomik Komisyonu Başkanı Hallstein'ın raporunu inceledi. Rapor 6 Müşterek Pazar memleketinin, geriye kalan diğer 11 Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtına dahil memleketle iktisadî bakımdan ne şekilde işbirliği yapacağım tesbite çalışıyordu.

Raporun müellifi Hallstein toplantıda hazır bulunamadı. Almanyada duruşması vardı. Bakanlığı sırasında bir memuru, işten çıkarmıştı. Haksız yere işten çıkarıldığı kanaatında olan memur dâva açmıştı. İşte Hallstein şimdi mahkeme önünde bunun hesabını veriyordu. Bu yüzden raporunu bizzat okuyamadı.

Raporun en enteresan tarafı, henüz dünyaya gelmiyen büyük Avrupa Pazarına yeni bir isim takılmasıdır. Ceninin ilk ismi "Serbest Mübadele Bölgesi" idi. Sonra "Avrupa İktisadî Birliği" ismi tercih edildi. Şimdi kısaca "Serbest Pazar" tabiri kullanılmaktadır.

Müşterek Pazar Bakanlar Komitesinin Brüksel müzakereleri uzun sürmedi. Komite, Hallstein raporunun, görüşlerini bildirmek üzere ilgili 6 hükümete gönderilmesine karar verdi. Hükümetler 15 Nisana kadar görüşlerini bildireceklerdir. Teni kurulacak olan bir "hususi komite" bu görüşleri inceliyecek ve "Altılar" için "Onbirler"le müzakerelerde müşterek bir görüş tesbit edecektir. Hususi Komitenin çalışmaları müddetle tahdit edilmemiştir. Ama üç aydan önce raporunu tamamlıyacağı sanılmamaktadır. Bu sebeple Serbest Pazar müzakereleri ancak yaz ortasında tekrar başlıyabilecektir. Bu arada İngiltere Hükümeti geçmiş müzakereler hakkında bir beyaz, bir mavi iki kitap neşrederek: "Çocuğun doğmamasının kabahati benim değil. Ben elimden geleni yaptım" demektedir. Ama Amerika ve Rusyanın arasında, onlar kadar kudretli bir "Avrupa Birleşik Devletleri" kurmak sevdasını güden -iktisadî birlik, politik birliğe götüren yol olarak düşünülmektedir- Müşterek Pazar memleketleri, İngiltere gibi telâşlı değillerdir ve Serbest Pazarın tesisi için acele etmemektedirler.

Müşterek Pazar ne âlemde?

üşterek Pazar, dışarıya karşı müşterek bir gümrük tarifesi tatbik etmekle beraber, üyeler arasında gümrük tarifelerinin yüzde 10 indirilmesi ve ithalât kotalarının yüzde 20 yükseltilmesi suretiyle 1959 başından itibaren faaliyete başladı. Ancak bu "Zenginler Kulübü" üzerine fazla şimşek çekmemek için, diğer 11 Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı üyesini ve en ziyade mazharı müsaade millet kaydım tatbik eden memleketleri, gümrük tarifelerinin indirilmesinden ve kota yükseltilmesinden faydalandırmayı kabul etti. Ama Müşterek Pazar dışında kalanlara eşit imtiyazlar tanımaya da tabiatile yanaşmadılar. Sadece Pazar üyelerine, dahili istihsalin yüzde 3 ü nisbetinde ithalât kotası tanınmaktadır. Buna göre yılda meselâ 10 bin otomobil imal eden İtalya, bu istihsalin yüzde 3 ü nisbetinde. yani 300 otomobilin, diğer beş üye tarafından İtalyaya serbestçe satılmasını taahhüt etmektedir.

Müşterek Pazar üyelerine tanınan bu imtiyazdan en çok zarar görecek memleketin İngiltere olacağı aşikârdır. Bu sayede, Alman sanayi mamulleri, İngiltere aleyhine olarak Fransız ve İtalyan pazarlarım istilâ edebilecektir. İngilterenin telâşa düşmesinin ve bir an evvel Serbest Pazar anlaşmasının imzalanmasını istemesinin sebebi budur. Türkiyenin de 180 milyon nüfuslu bu geniş pazara ziraî mahsul ihracında, bilhassa önümüzdeki yıllarda, güçlüklerle karşılaşacağı şüphesizdir.

AKİS'in geçen sayısında bahsettiği Fransız - Alman buğday anlaşması Türkiyenin rastlıyacağı güçlüklere bir misaldir. Müşterek Pazar, eğer Serbest Pazar projesi gerçekleşmezse, Türkiyenin bazı mahsullerin ihracatında rakip bulunduğu Fransayı, İtalyayı ve "Altılar"ın Afrikadaki topraklarını avantajlı duruma sokacaktır. Meselâ Türk tütünü yüzde 30 nisbetinde gümrük

vergisine tabi tutulurken Belçika Kongosu ve Fransız müstemlekelerinden gelen bütün Müşterek Pazara gümrüksüz girecektir. Daha mühimi büyük bir pazarın Ve bol sermayenin mevcudiyeti sayesinde Türkiyenin ihraç ettiği maden, sebze, meyva. tütün, nebati yağlar v.s. gibi maddelerin istihsalinin bilhassa Afrika topraklarında büyük ölçüde arttırılması mümkündür. Bu durum Türkiyenin normal ihracat pazarlarım kaybetmesine sebep olabilir.

İthalat bakımından da 180 milyonluk bir pazarın tesiri daha ucuz istihsal yapmaya imkan vermekteyse de. ucuz fiyatla mal satmayı yasak eden kartellerin tesisi -şimdiden çelik için böyle bir kartel mevcuttur- "ticaret hadleri"nin Türkiye aleyhine dönmesine sebep olabilir.

Sermaye hareketleri bakımından da durum parlak değildir. Müşterek Pazar. Amerikan hususi sermayesini Avrupaya çekmek ve Alman sermayesini, pazar dahilinde tutmak gayesini gütmektedir. İngilizler şimdiden hususi Amerikan sermayesinin kıt'a Avrupasına kaymasından endişeye düşmüşlerdir. Orta Doğu. Hindistan v.s. gibi memleketlerin yolunu tutan Alman sermayesi de Müşterek Pazarın tesisi ile Fransa, İtalya ve Afrikaya doğru yol değiştirecektir.

İş bununla da bitmemektedir. Türkiye. Yunanistan, İzlanda hariç diğer Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilatı memleketlerinin paralarının harici konvertibilitesinin kabulü. Avrupa memleketlerini ham madde tedariki bakımından dolar bölgesine yöneltecektir. Birleşik Amerikanın bundan istifade edeceği, pamuk, hububat v.s. gibi zirai mahsul fazlalarını satmak imkânına kavuşacağı aşikardır. Dolar kıtlığı yüzünden, meselâ standart Amerikan pamuğu yerine, dolar ödememek için kalitesiz ve daha pahalı pamuk almayı tercih eden Avrupa memleketleri, ithalâtlarını dolar bölgesine çevireceklerdir. Nitekim dolar bölgesinden ithalat serbest bırakılır bırakılmaz Fransız tekstil sanayicileri pamuk ithali için Amerikaya dönmüşlerdir.

Hele bir de. birçoklarının korktukları gibi, Avrupa memleketlerini ortodoks bir para ve kredi politikasına zorlayan konvertiblite. ekspansıyonu yavaşlatırsa Avrupanın ithalatı azalacak, bunun Türkiyenin ihracatında büyük menfi tesirleri olacaktır. Ancak, az gelişmiş memleketlerin hususi şartlarını göz önünde bulundurmak şartıyla. Serbest Pazarın tesisi bu güçlükleri bir dereceye kadar önliyebilir.

Kalkınma

Disiplin ihtiyacı

Geçen haftanın sonuna doğru. Avrupanın en iyi beyinlerine sahip iki devlet adamının İktisadi kalkınma mevzuunda yaptığı konuşmalar yayınlandı. Bunlar sabık Fransız Başbakanı Mendes . France ve İngilteredekı müstakbel, işçi partisi hükümetinin Dışişleri Bakanı Bevan idi. Mendes France, bu görüşmeler için İtalyan Sosyalist Partisi lideri Nenni ile birlikte İngiltereye gelmişti. üç politikacı evvela sosyalizmin bugünkü meselelerini gözden geçirmişler, Nenni memleketine döndükten sonra Bevan ve Mendes - France münhasıran iktisadi mevzular üzerinde konuşmuşlardı.

İki devlet adamı müşterek bir hareket noktasından ayrılıyorlardı: Şimdiki sistem içinde, Avrupa memleketleri iktisaden mümkün olan hızla kalkınmaktan âcizdiler. Yıllardır ya kaynaklar az istihdam ediliyor. işsizlik başgösteriyordu; ya iktisadi hayat biraz hızlanıyor, enflâsyonun içine düşülüyordu. Bunun sebebi mevcut kaynakların rasyonel bir şekilde kullanılmaması ve iktisadi hayatın kontrol altında tutulmamasıydı. Ancak bütün iktisadî hayatı kaplıyan ve onu istediği istikamette yürütebilecek imkânlara sahip bulunan bir plân, kaynakların azami verimle kullanılmasını temin edebilirdi. Tabii ki bu plân. totaliter memleketlerdeki benzerlerinden farklı olacaktı. Plânın her şeyden evvel halka kabul ettirilmesi lâzımdı. Halka ne yapılmak istendiği ve bunun fiyatı anlatılacak, gönül rızasile bütün enerjiler müşterek gaye etrafında seferiler edilecekti. Kalkınma, hiç şüphe yok bir disiplin işiydi. Bazı sanayileri geliştirmek, bazılarına muayyen bir müddet için dur demek gerekiyordu. Plân tatbik edilirse, meselâ bir müddet için lüks bina inşaatı yasak edilecekti: binbir çeşit kumaş yapılamıyacaktı. Bu gibi yasakların bazı menfaatları zedeliyeceği ve bazı zümrelerin rahatını kaçıracağı şüphesizdir. Ama demokrasiye candan inanmış iki lider, eğer iyi anlatılırsa, halkın bu disipline seve seve katlanacağını düşünmektedirler.

Plânın tatbiki için, devletin iktisadî hayatı istediği istikamette yürütebilecek vasıtalara sahip olması lâzımdır. Bu vasıtalar muhteliftir. En mühimi devletin stratejik ehemmiyeti haiz sanayi kollarım elinde bulundurmağıdır. Bevan devletleştirilecek ve hususi teşebbüse bırakılacak sanayi kollarının sarih bir şekilde tesbitine son derece ehemmiyet vermektedir. Bu sayede gerekli kalkınma hızını temin etmek ve hususi sektörü belli .bir istikamete yöneltmek mümkün olacaktır. Gerçi İngilterede ve Fransada geniş" bir âmme sektörü vardır; "ama hakiki bir plân ve disiplin mevcut bulunmadığı için devlet teşebbüslerinden her biri istediğini yapabilmektedir. Plân bunları disiplin altına koyacaktır.

Demek ki Avrupanın zengin iki memleketine mensup devlet adamları bile, kurtuluş yolunu iktisadî hayatı disiplin altına alan plânlı bir kalkınmada görmektedirler. Bu durumda, imkânları mahdut, az gelişmiş bir memleketin başıboş, disiplinsiz kalkınma iddialarım izaha imkân kalmamaktadır.

Aneurin Bevan

Pierre Mendes - France

Bir çift Beyin

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Doğu Batı

Zirvenin etekleri

Geçen hafta sonunda Kremlinin Sverdlovsky salonunda toplanan üç yüz küsur gazete muhabiri, şişman diktatörü tam iki saat müddetle dinledikten sonra, gazetelerine taze havadis olarak ne göndereceklerini düşünmeğe başladılar. Krutçef'in "saatlerce çiğnettiği keçi boynuzlarından ağızda kalan bir damla bal. 11 Mayıs toplantısı hakkındaki haberden ibaretti. Sovyet Başbakanı, Batılıların teklifini kabul etmiş ve o tarihte dört dışişleri bakanı arasında bir toplantı yapılmasına razı olmuştu. Güreşçi olasıyla konuşan Krutçef, "aslında böyle küçük toplantıların faydalı olacağına pek inanmıyorum ama, madem ki istiyorda resim daha belirli olsun Bizde ecza çok. İşte konferans ıstediler. kabul ediyorum!".

Kremlindeki adam. dışişleri bakanları arasındaki konferansı "lütfen" kabul ederken, "seyyah Macmillan" da zirve toplantısı için Eisenhower'i ikna etmekle meşguldü. Bir ay içinde gezdiği şehirlerin, konuştuğu adamların sayısına bakarak İngiliz gazeteleri tarafından "Supermac" diye adlandırılan İngiliz Başbakanı hayatının en nazik diplomasi oyununu oynamaktaydı. Moskovadan bütün olup bitenlere rağmenmüsbet bir intibayla ayrılmıştı. Ruslar. Berlin meselesini zora başvurmadan, masa başında konuşarak halletmeğe razı olmuşlardı. "Supermac" hemen tepkili uçağına atlamış, önce Fransız Başbakanı Michel Debziyaretini yapmayı da ihmal etmedi. Midesindeki kanseri radyoaktiviteyle tedavi ettiren Dulles. hasta yatağından kalkıp toplantılara katılmayı ve Batılılara hazırlanan tuzakları yumuşak kaibli Macmillan'a iyice anlatmayı çok istiyordu ama, doktorlar müsaade etmediler. Mamafih, hastahanedeki "nezaket" görüşmesi tam 57 dakika sürdü. Dulles, iyice hazırlanmadan zirve toplantısı yapmanın Rusların ekmeğine yağ sürmek olduğunu ve Berlin meselesinde gerilemenin vahim neticeler doğuracağını iddia etti. Soğukkanlı Macmillan, eskiden beri duya duya ezberlediği bu sözleri sonuna kadar dinledikten sonra, kendi düşüncelerini sıralamağa başladı. Bîr defa, zirve toplantısının Ruslar tarafından propaganda fırsatı olarak kullanılmasına İngiltere de razı değildi ve daha önce bir dışişleri bakanları toplantısı yapılması için Moskovada hayli ısrar edilmişti. İşte şimdi -tam Washington ziyareti sırasında- Krutçef bu teklifi kabul ettiğini bildiriyordu. Demek ki, meselenin bu cephesi halledilmişti. Berlin meselesinde gerilemek işine gelince, bu mevzuda İngüterenin tutumu Amerikanınkinden farklıydı, Londra hükümeti, müzakere arzusunu izhar etmenin gerilemek olmadığı kanaatindeydi. Sertlik göstereceğiz diye bütün müzakere tekliflerini reddetmek Batıya hiçbir şey kazandırmayacaktı. Sonra, masaya oturmak istemekle tutulan prensinlerden vazgeçmek tamamen ayrı şeylerdi. Marifet, prensiplerden ayrılmadan bunları müzakere -yoluyla

Lloyd - Eisenhower - Macmillan - Dulles
Walter Reed hastahanesinde diplomatik temas

lar, yapılsın da görelim bakalım!" dedi. Sonra. İngiliz Başbakanı Macmillan'ın Amerikadaki temasları hakkında pek ümitli olduğunu saklamadı ve eninde sonunda Dört Büyüklerin bir araya geleceklerine inandığını söyledi. Krutçef'e göre, Sovyetler Birliği, zirve toplantısına giden yolu açmak için elinden gelen kolaylığı göstermeğe hazırdı. Lâfın burasında, şişman başbakanın espri merakı depreşti. Krutçef'in hareketlerinden böyle bir incinin yaklaşmakta olduğunu sezen muhabirler de şu sözleri not ettiler: "Ben gençliğimde fotoğrafla da uğraştım, Nasıl resim develope edileceğini de bilirim. Şimdi Batılılar bizim iyi niyetimizi pek iyi sezemediklerini söylüyorlar; o halde negatifin bulunduğu küvete biraz daha ecza akıtalım

re ile, sonra da Alman Şansölyesi Konrad Adenauer'le görüşmüştü. Son zamanlarda pek sıkı fıkı dost olan bu iki devlet adamı. Sovyetlere biraz daha sert çıkılması ve konuşmaya yanaşılmaması taraftarıydılar. Fakat, İngiliz Başbakanının -biraz da ihtar dolu- konuşması ikisini de yola getirdi ve onlar da Berlin meselesinde müzakereye girişilmesine razı oldular. "Supermac", Bonn'daki işini bitirir bitirmez, Londrada "biraz nefes aldıktan sonra, tekrar "Comet IV" uçağına bindi ve Kanadanın yolunu tuttu.

Kırmızı gül etrafında

Washington hava meydanında Dulles için pek takdirkar sözler söyleyen Macmillan, Walter Reed hastahanesine giderek nezaket

ZİRVE YOLCULUK

Yıllardır lâfı edilen dört Büyüklerin "zirve" seyahati Eisenhower ve Macmillan arasında Maryland dallarında yapılan iki günlük konuşmalardan sonra artık kat'ileşmiştir. Amerikan, İngiliz, Fransız ve Rus hükümetlerinin basları Tonunuz veya Ağustosta muhtemelen Alp dağlarında -Cenevredobuluşacaklar ve Almanya, Berlin, Silâhsızlanma, Avrupanın emniyeti gibi çetrefil meselelerin halline çalışacaklardır. Bir anlaşmaya varabilecekler midir? Meçhuldür. Ama zirve seyahatinin tertiplenmesi bile başlıbaşına bir muvaffakiyettir. Bu muvaffakiyette başrol, Majestelerinin muhalefetinin dışişleri sözcüsü Bevan'ın "kürel arz etrafında boş bir valizle tırıs giden diplomat hilekâr" sıfatını taktığı İngiliz Başbakanı Macmillan'a aittir. Hakikaten Moskova, Paris, Bonn, Ottowa, Washington gibi başşehirleri birbiri adına dolaşan Macmillan, zirve yolculuğuna karşı gösterilen son mukavemetleri kırmıştır, En büyük mukavemet, tabii ki cüssesi en büyük dosttan geliyordu. Eisenhower hükümeti, başlangıçta değil zirve toplantısına, dışişleri bakanları seviyesindeki bir toplantıya bile pek razı değildi. Eisenhower ve Dulles, dışişleri bakanları seviyesindeki konferansın gündeminin evvelden İyice hazırlanmasını, ancak gündem üzerinde bir anlaşmaya varılırsa masa başına oturulmasını istiyorlardı. Daha açık bir dille. Hür Dünya lideri, Kaslarla müzakereye pek istekli değildi.

Eisenhower'in aksine, Rusyanın diplomatik usullerde ihtilâl yaratan Başbakanı Krutçef, "Evvelâ bir araya gelelim, gerisi kolay" türküsünü tutturmuştu. Şekil meselelerinde sık sık tâvizler vererek, veya veriyor görünerek, Krutçef, dünya halk efkârının gözünde "anlaşmaya hazır adam" sıfatını kazanmaya çalışıyordu. Eisenhower'e "anlaşmadan kaçan adam" gibi sempatik olmıyan bir rol kalıyordu. Amerika buna rağmen, iş olsun diye Rusların karşısına oturmaya yanaşmıyordu. İktisadi ve askeri sahada büyük gayretler gösterilmesi gerektiği bir sırada Krutçef'e boş yere çene çalmak, Amerikan halkını "sulha kavuştuk" gibi yanlış bir kanaata sevkedebilir, vakitsiz bir gevşemeye yol açabilirdi. Daha mühimi, zirve toplantısı müttefikler arasındaki ihtilâfları arttırabilirdi. Zirve deyince, Alman Başbakanı Adenauer'in kaşları çat diyordu. Adenauer ile birlikte Amerika kadar kuvvetli bir Avrupa devleti rüyası gören De Gaulle de "zirve" lâfından pek hoşlanmıyordu. Muhalefetin ve halk efkârının tazyiki altında sulhçü görünmeye mecbur kalan Macmillan zirveciydi. Meselenin en müşkülü Batılıların Ruslara ne söyliyeceğinin tâyiniydi. İş ne söyleneceğini tâyine gelince. Batılılardan her biri -başta Adenauer- farklı sesler çıkarıyorlardı. Toplantı yapılırsa kurnaz Krutçef'in Batılıları birbirine düşürmeğe çalışacağı aşikârdı.

İşte bu yüzden zirve toplantısı yapılmıyacaktı, eğer şu Berlin meselesi ortaya çıkmasaydı... Günlerden bir gün Krutçef, Doğu Almanya ile ayrı bir sulh muahedesi imzalıyacağını ve Berlinin idaresini ona devredeceğini açıkladı. Bu takdirde Batılılar, Berline giriş çıkışta tanımadıkları Doğu Almanya hükümetiyle karşı karşıya kalacaklardı. Batılılar -bilhassa inatçı Adenauer'in ısrarile-, kendileri için mevcut olmıyan bir hükümeti, fiilen de olsa mevcutmuş gibi saymaya yanaşmadılar. Rusya tehdidini yerine getirirse, Berlin yolunu zorla açık tutaraklarını söylediler. Doğu Almanya ve Rusya buna mukabele edecekti. Neticede üçüncü bir Dünya Harbi çıkabilirdi. Batı gazeteleri aylardır bu muhtemel harbin lâfını ediyorlardı.

Harp tehlikesi, tabii alda müzakere fikrini gelirdi. Rusyanın *2* numaralı adamı Mikoyan, turist sıfatıyla ziyaret ettiği Amerikada bir elinde füzeler, diğer elinde sulh güvercini müzakere fikrini "satmaya" çalıştı. Seçimlere "sulhu kurtaran adam" etiketiyle gitmeyi kafasına koyan Macmillan, havadaki müzakere kokuşunu ilk duyan burun oldu. Başşehirleri birer birer dolaşarak zirve toplantısı fikrini kabul ettirdi.

Batılılar ve Rusya daha evvel 11 Mayısta Cenevrede dışişleri bakanları seviyesinde bir konferans yapılması hususunda anlaşmaya varmışlardı. Macmillan, Gromyko Ve eğer iyileşirse Dulles'ı karşı karşıya getirecek bu toplantıdan bir netice çıkacağına inanmamaktadır. Onun için Maryland dağlarında eski silâh arkadaşı Ike'a dışişleri bakanları toplanırlar, ama biz onların toplantısına bağlı olmadan zirve toplantısı için şimdiden kayıtsız şartsız bir gün tesbit edelim" dedi. Ike, eski dostu Mac'ın "kayıtsız şartsız gün tesbiti" işine yanaşmadı, mahiyeti -şimdilik, bilinmeyen bazı şartlar ileri sürdü. Ama bu şartlara rağmen. Dört Büyüklerin bir araya gelecekleri muhakkak gibidir. Yalnız Krutçef ile kadeh tokuşturmağa razı olan Batılı hükümet başkanları, esasta son derece azimli davranmak kararındadırlar. Batı Berlin halkını, komünist idaresi alfana düşürecek bir formülü asla kabul etmiyeceklerdir. Berlinde işgal statüsünün değişmesine aleyhtardırlar. Sağlam bir kontrol sistemi kurulmadıkça Orta Avrupada silâhların azaltılmasına hayır diyeceklerdir. Almanya NATO'dan ayrılmıyacaktır. Almanyamn, serbest seçimler dışında bir yolla birleşmesini kabul etmiyecelilerdir. Bütün bu "hayırların yanı başında Batılılar, Almanyanın ve Demir Perdenin bir kısmını ihtiva eden mahdut bir bölgede kuvvetlerin "dondurulması" ve kontrol sisteminin tesisini teklif edeceklerdir. Batı Almanyaya nükleer silâhlar verilmiyecek, bu silâhlar Batılıların elinde kalacaktır. Berlinde Birleşmiş Milletlerin murakabesi istenecektir.

Almanyamn atom silâhlarından tecridin) ve bitaraflaştırılmasını. Doğu Almanyanın tanınmasını ve Almanyanın birleştirilmesinin iki Alman hükümetine bırakılmasını isteyen Krutçefin bu fikirleri nasıl karşılıyacağı tabii ki henüz bilinmemektedir. Ama zirve konferansından sonra, hiç bir şey elde edilmese bile, Rusların Avrupa meseleleri hakkındaki fikirleri bütün teferruatıyla anlaşılmış olacaktır.

BATILILARA GÖRE AVRUPA MESELELERİ

Macmillan - Adenauer - De Gaulle - Eisenhower

Ne âhenk, ne âhenk!.

kabul ettirebilmekti. İngiliz Başbakanı bu fikirlerini sonradan muhtelif basın toplantılarında da açıklamayı ihmal etmedi.

Ertesi gün, Başbakan Eisenhower'le Macmillan, birlikte helikoptere binip Gettysburg'daki Camp David; köşküne gittiler. Her iki taraftan dörder müşavir de bu "inziva toplantısı" na katılmaktaydı. Dağ köşkünün yekpare dişbudaktan yapılmış on kişilik masası kırmızı güllerle süslenmişti. Krutçef'in varlığını daima hatırlatan bu atmosfer içinde, tam iki gün konuşuldu, münakaşa edildi. Sonunda, Moskovaya gönderilecek cevap üzerinde az çok bir anlaşmaya varıldı. Macmillan'ın gayretleri sayesinde, Amerika da müzakereye razı olmuş zirve toplantısına giden kapıları açmıştı. Şimdi bu prensip anlaşmasının teferruatını tesbit etmek, Fransa, Almanya ve İtalya gibi müttefiklerin nihaî muvafakatlerini almak lâzım geliyordu. Macmillan, kendi ifadesiyle "hayatının en muvaffakiyetli görüşmeSi"ni bitirdikten sonra, memnun ve müsterih, Londraya döndü.

General Kasım Bağdatlıları selâmlıyor

Cadı Kazanı!..

Orta Doğu

İmamlar sahnede

Irakta çıkan isyanı yüzüne gözüne bulaştıran, daha doğrusu Musul ayaklanmasını kendi gayeleri uğruna, kullanamayan Nasır, eski biraderi Kasıma karşı giriştiği müthiş propaganda kampanyasına bu hafta da devam etti. Birleşik Arap Cumhuriyetinin Kahire ve Şam şehirlerinde tertiplenen mitingler yine "kahrolsun" nidaları ye ateşli nutuklar sayesinde hayli hareketli geçti. Fakat bu haftaki gayretlerin en belirli vasfı hocaların, imamların, müftülerin ve medrese ulemasının ortaya çıkışıydı. Orta Doğuda çaresizlik denizine düşen politikacıların sarıldıkları irtica yılanı, artık iç politika sahasını bırakıp dış siyaset p sahnesinde arzı endam etmiştir.

El Ezher külliyesinin başında bulunan Şeyh Mahmud Şaltût, geçen hafta meşhur El Ahram gazetesine verdiği beyanatı: "Kasım, yabancıların peşinden ayrıl, Araplara ve Allaha dön!" sözleriyle bitirdi. Sonra, Kahire gazetelerinde, Kasımı halkın gözünde küçük düşürecek, kâfir gösterecek haberler neşredilmeğe başlandı. Güya, Bağdatta Kasımın önünde geçit resmi yapan nümayişçiler ellerindeki Kuran nüshalarım yırtıp parça parça etmişler, sayfaları ayakları altına almışlardı. Musulda camiler yağma edilmiş, hocalar öldürülmüştü. Bu gibi şayialar, tabiî, halkı galeyana getirmekte gecikmedi. Geçen hafta sonunda. Şamda, bizzat Nasırın da bulunduğu bir miting sırasında, başlan sarıklı hocalar kafirler aleyhinde beddualar okudular. şeytan icadı rejimleri devirmek için mücadele edeceklerine yemin edip Kurana el bastılar.

Din silâhının yanı sıra, tabii, İsrail düşmanlığı da unutulmadı. Nasır, Pazar günü Şamda yaptığı konuşmada, Kasımın geçen yıl İsraili haritadan silecek askerî bir harekâta katılmayı reddettiğini açıkladı. Doğrusu Nasır, Nuri Saide bile bu kadar insafsızca hücum etmemişti. Nasır dün alkışladığı Kasımı, bugün komünistlik, dinsizlik, İsrail dostluğu, Arap düşmanlığı ile suçlandırıyordu. Kahire düne kadar katledilmesini istediği Kral Hüseyini unutmuştu.

Yüksek duvarlarla çevrili Millî Savunma Bakanlığından dışarı çıkmıyan Kasım, Nasıra cevaplarında çok daha ölçülüydü. Bu düellonun son bulmasını ister gibi bir hali vardı. Her halde Nasırın antikomünist diğer Arap devletlerini de Irak aleyhine çevirmesinden çekiniyordu. Hakikaten diğer Arap memleketleri Kasıman, komünistlerin kuklası haline gelmesinden korkuyorlardı. Onun komünist olmadığını biliyorlardı. Fakat etrafı komünistlerle çevrilmişti. Meselâ bakanların bile Kasımı ancak onun müsaadesiyle görebildikleri başmüşavir rolündeki Yarbay Vasfi Tahir komünistti. Her hangi bir hükümet darbesi teşebbüsünde son sözü söyliyecek olan Hava Kuvvetleri ve Zırhlı Birlikler -ki 150 Rus tankı ile takviye edilmiştir- kumandanlarının komünist oldukları sanılıyordu. Bu durumda Kasım ve Millî Demokrat Partisine mensup bakanları nasıl komünistlerden müstakil hareket edebilecekti? Bir hâdise bu endişeleri daha da arttırdı. İrşat Veziri Hüseyin Cemil, komünistlerin organı İttihadülşaab gazetesini 15 gün müddetle kapatmıştı. Bunun üzerine Kasım, Bağdat askerî valisini göndererek Vezirden komünistlere karşı pek, sert davranmamasını istedi. Prensip adamı Hüseyin Cemil bu emir karsısında istifayı tercih etti ve evvelce diplomat olarak vazife gördüğü Hindistanın yolunu tuttu.

Arap saçı

Irakta komünistlerin gittikçe kuvvet kazanması ve Nasır - Kasım düellosu sadece Arapları değil, dünyanın bütün dışişleri bakanlarını düşündürüyordu. Şimdilik bekleme siyasetini tercih eden Amerika güç bir karar almak zorundaydı. Amerika bu Araplar mücadelesinin dışında Kalabilir miydi? Ruslar madem ki Kasımı tutuyorlardı, acaba onlar da Nasırı mı desteklemeliydiler? Yoksa Kasımın komünistlerin hakimiyetinden kurtulacağı faraziyesine dayanıp onu Nasıra karşı bir muvazene unsuru olarak mı kullanmalıydılar? Karar vermek hakikaten güçtü. State Departement'ın genç diplomatları tercihlerini yapmışlardı: Orta Doğuda komünizmi önlemeye muktedir yegâne kuvvet olan Nasırı mutlaka tutmak lâzımdı. Şimdiye kadar Nasıra karşı cephe almak hata olmuştu Zararın neresinden dönülse kârdı. Fakat başta Dulles, daha yaşlı diplomatlar, Nasıra güvenemiyorlardı. Güvenseler bile, diğer müttefiklerin görüşlerini nazarı itibare almak lâzımdı. Meselâ meşhur Foreign Office, Kuveyt gitti zengin petrol şeyhliklerim ayaklandırmaya çalışan Nâsırın muvaffakiyetsizliğlne için için seviniyordu. İsrail, baş düşmanının Nasır olduğu-

BU düşünüyor ve Irak ile Mısırın biribirine düşmesi üzerine kendisini daha çok emniyette hissediyordu. Bağdat Paktı dostları da ne Kasımdan, ne Nasırdan memnundular. Bu durumda bir tercih yapmak zordu. Halbuki Ruslar Nasır ve Kasım arasında bir tercih yapmışlardı. Kasımı tutacaklardı. . Ama onlar da, Krutçef' in tabiriyle, "basında kavak yelleri esen ve boyundan büyük islere kalkışan genç devlet adamı" Nasırla aralarının bozulmasını istemiyorlardı. Pamuğunun yüzde 60 ını ancak Rusyaya satmak zorunda olan, Asuan barajının finansmanı için Rusyayla anlaşan ve Rus malı tankları ile uçakları eğer yedek parça verilmezse hangarlarda kalmağa mahkûm bulunan Birleşik Arap Cumhuriyetini, perde arkasından makul olmaya zorlayacaklarım düşünüyorlardı. Irakı kazanmak için bütün Arapların ve hattâ bütün Asya memleketlerinin düşmanlığı üzerine çekmeye Rusya niyetli değildi. Bunun içindir ki, Dulles'ın 1956 da yaptığı gibi, Krutçef Asuan barajının finansmanından vazgeçmeye kalkışmadı. Rusya Nasır Kasım ihtilâfının bir an evvel sona ermesini istiyordu. Batılılar da ayni istekteydiler. Bu suretle Batı ve Doğunun görüşleri ilk defa olarak bir meselede birleşiyordu.

Bolivya

İki. satır yüzünden

Meşhur Time mecmuasının Güney Amerika sayfalarını hazırlamakla vazifeli muharrirler, son haftalarda, Bolivya ile alâkalı olarak yazacakları her cümle için uzun uzun düşünmek zorunda kaldılar. La Paz'da cereyan eden bazı hâdiselerden sonra, kullanacakları üslûpta son derece ihtiyatlı davranmaları mecmua idarecileri tarafından kendilerine bildirilmişti. Time'ın muhtelif memleketlerde -meselâ, iktidar aleyhine yazdığı bazı makalelerden dolayı Türkiyede- hâdise çıkarması tabir bir şeydi ama, bu defa Bolivyada olup bitenler, Washington'un bütün Güney Amerika siyasetine tesir edecek derecede ehemmiyet kazanmıştı. Mecmua muharrirlerinin dikkati sayesinde son iki sayı hâdisesiz satıldı. Fakat bu ayın başında cereyan eden hâdiseler hâlâ unutulmuş değildi.

Güney Amerika memleketleri için ayrı ayrı baskı yapan mecmuanın 2 Mart sayısında Bolivya hakkında yazılmış bir makale vardı. Muharrir, bu memleketin niçin bir türlü huzur ve refaha kavuşmadığını araştırmakta ve bazı hal çareleri ileri sürmekteydi. Bolivyanın merkezi La Paz'da çalışan birAmerikan diplomatına atfen ileri sürülen hal tarzlarından biri de, zaten sınırları suni olarak çizilmiş olan bu memleketi komşu devletler arasında paylaştırmak, böylece her bölgeye göre değişen meselelerin hallini başkalarına bırakmaktan ibaretti. İşte, Bolivyalıların millî gururlarına dokunan bu sözler, bütün bir memleketi altüst etmeğe ve Amerikanın oraya yıllardan beri döktüğü dolarları heba etmeğe kâfi geldi..

Mecmuadaki yazıyı önce Perudaki Bolivya elçisi okudu. Time oraya bir gün önce geliyordu. Elçi yazılanları görür görmez, hemen telefona sarıldı ve La Paz'daki Cumhurbaşkanı Hernan Siles Zuazo ile görüştü. Ertesi gün, Bolivyaya ayrılan 670 nüshalık Kontenjan La Paz'a gelir gelmez, mecmualar olduğu gibi Başkanın sarayına taşındı. Altı saat süren uzun bir kabine toplantısından sonra, Time'ın o sayısını Bolivyaya sokmamak için karar alındı.

Fakat is işten geçmişti. Halk, Time'da böyle bir makale çıktığım başka yollardan da öğrenmiş ve sokaklarda nümayişe başlamıştı. Ertesi gün, iade edilmek üzere mecmuanın mahallî bürosuna taşınan nüshalar yağma edilip yakıldı.

Satın alınamıyan dostluk

Amerika, İkinci Dünya Harbinin sonundan beri Bolivyaya yılda ortalama 25 milyon dolarlık yardım yapmıştı. Anlaşılamayan nokta da, bütün bu paralara rağmen, Bolivyada, daha doğrusu bütün Lâtin Amerikada sinsi bir Amerikan düşmanlığının bulunmasıydı. Bizzat Başkan yardımcısı Nixon, geçen yılki seyahati sırasında bu düşmanlığın bariz emarelerini görmüş ve hayli şaşırmıştı.

Güney Amerikalıları Washington'a düşman eden şey, şimdiye kadar memleketlerine hâkim olan rejimler karşısında Amerikan hükümetinin takındığı tavır olmuştu.

Gustavo Rojas Pinilla
Şimdi de hesap başına!.

Yanlış politikalar yüzünden halkın içine yerleşen Amerikan düşmanlığı o kadar derindi ki, Time gibi bir mecmuada tamamen iyi niyetle yapılan ve iktisadî durum hakkında gayet tarafsız hükümlere varan tenkidler bile ortalığı birbirine katmağa kâfi gelmişti. Diktatörlükleri tutanların yaptıkları hataları, artık dolarla, nasihatla düzeltmek için vakit çok geçti.

Kolombiya

Diktatör hesap veriyor

Güney Amerikadaki Kolombiya devletinde geçen hafta olup bitenler, hafıza-i beşerin her zaman nisyanla malûl olmadığını ve günü gelince diktatörlerin de hesap vermeğe mecbur tutulabileceklerini bir defa daha gösterdi. Eski devlet reisi ve diktatör General Gustavo Rojas Pinilla'nın Anayasayı ihlâl etmek ve cumhurbaşkanlığı makamının şerefine halel getirmek suçlarından dolayı cezalandırılması hakkındaki karar Senatoda bire karşı 65 oyla kabul edildi.

Başşehir Bogota'da cereyan edin bu "devr-i sabık" hâdisesinin en büyük faydası, bundan sonra ortaya çıkabilecek diktatörler için iyi bir ders teşkil etmesi olmuştur. General Pinilla, iktidarı 1953 yılında yaptığı bir hükümet darbesiyle ele geçirmişti. Kendisinden daha marifetli biri çıkıncaya kadar tam dört yıl süren diktatörlüğü sırasında, açıkgöz general hiç boş durmamış, kesesini doldurmanın yollarını aramıştı. İktidara geldiği zaman orta halli bir insandı, fakat düşürüldüğü gün, milyonlarca dolara varan muazzam bir servetin sahibi durumundaydı. Bazan kendi üzerine, bazan da karısının üzerine kaydettirdiği mülkü arasında büyük çiftlikler ve fabrikalar vardı. Diktatör, bunlarla da kalmamış, dostlarına ve kendi işletmelerine kredi temin edebilmek için hususi teşebbüse ait bankaları baskı altında tutmuştu.

1957 deki hükümet darbesinden sonra İspanyaya ve Kanarya Adalarına kaçan General Pinilla, oralarda iyice dinlendikten sonra, hafıza-i beşerdeki nisyana güvenip memleketine dönmüştü. Vaktiyle öbür diktatörlerin yaptığı gibi, bir köşeye çekilip rahat rahat paralarım yiyebileceğini zannediyordu. Fakat, Temsilciler Meclisi ve arkasından Senato diktatörün vakasına yapışmakta gecikmedi. Şaşıran diktatör itiraz edecek olduysa da, gönderilen zabıta kuvveti karşısında boyun eğmekten başka çare bulamadı. Zira diğer Güney Amerika devletlerine nisbetle mazisi hayli temiz olan Kolombiya devleti, diktatörlük hususunda komşularından daha az müsamahakâr davrandığını göstermeğe azmetmişti.

AKİS'in Yazı Müsabakası

"Milletlerin İktisadi Kalkınması-Niçin Hürriyet içinde Olmalıdır"

- XXVIII -

Yılmaz KAYA

Gerçek demokrasinin gayesi, ferdin ve cemiyetin refah ve saadetidir. Cemiyetin refah Ve saadeti, fertlerinin bir takım hak ve hürriyetlere sahip olmalarıyla, hükümet edenlerin bu hak ve hürriyetlere saygı göstermeleri, bunları her türlü anti-liberai hareketlerden masun tutmalarıyla gerçekleşir.

Tarihten, mukayeseli bir etüdden ve nihayet günlük hayatımızdan umumî olarak çıkardığımız bir müşahade ile, ferdi hak ve hürriyetlere gelecek en büyük tehlike hükümet edenlerdendir. İktidarın ferdi hak ve hürriyetlere vaki tecavüzleri bilhassa tam manasıyla hukuka bağlı olmayan memleketler için önem taşır. Böyle bir devrin ahlâki ve fikri tezahürlerinden dahili ve harici huzursuzluğundan, bu huzursuzluğu yaratan büyük tehlike sefaletinden bir mes'uliyet doğarsa kat'iyetle ifade edilebilir ki bu, o devrin hükümetine aittir. Mucip sebep olarak da, hükümetin siyasi tutumunu kendi yarattığım bunun içinde bir hukuk siyaseti, bir içtimai siyaseti, gene bir iktisadi siyaseti olduğunu zikredebiliriz. Çünkü hükümet heyeti millî menfaati en selâhiyetle düşünen, tasavvur eden, plân ve program hazırlayan, bunları icra eden heyettir.

Hükümetin bu faaliyetlerinin murakabesini Meclis yapar. Dolayısiyle hükümet Meclise tabidir. Meclis ise milletin temsilcilerinden terekküp eden bir temsilciler heyeti olduğundan millete tabidir. Yani suje millettir. Hak ve hürriyetler onundur. Hâkimiyet onundur. Hükümet edenler ne dereceye kadar kendilerine verilen kudretle itimat, sevgi ve hürmet yaratırlarsa, seçenlerin aynası olur ve hakiki efkâr-ı umumiyeye uygun hareket ederlerse cemiyetin teminatı olan hukuka' sayen ve bağlılık yaratılmış olur.

Bu statü cemiyette huzur, tesanüd, anlayış ve bunların yanında; demokratik fikir tartışması hayatı yaratır.' Cemiyetin bu suretle varlığı ve tekâmülü temin edilecek, cemiyet için zararlı faaliyetler yapılmıyacaktı.

Devlet, milletin hukuki organizasyonu olarak bütün faaliyetlerini hürriyetin ışığı altında yapacak, her davranış, davranış sahibinin görünüşüne göre değil, hürriyetlere göre hükme tabi tutulacaktır.

Bütün bunların ışığı altında cemiyetin fikir ve tartışma hayatı, bunun müeyyidesi -teşkilâtlı bir mertebe silsilesi içinde- muayyen grupların etrafında tezahür ve temerküz eder. Bu grupların bir kısmı, belirli siyasi görüş ve programları ile millete hizmet için kurulmuş siyasi partiler, diğerleri basın ve muhtar ihtisas müesseseleridir.

Muayyen usûl ve şartlar altında iktidara gelen parti, kendi görüş ve programını millete benimsetmekle, taahhütlerini gerçekleştirmekle kuvvet kazanır. Buna' göre de millet hadiseler karşısında tepkisini gösterir. Hürriyet içinde bu tepki seçim ile olur. Seçim fikir ve tartışma hayatının, millet tarafından nasıl sonuçlandırıldığını tesbit eden, milletin müeyyide müessesesidir. Dolayısiyle, seçim sisteminin millet iradesini hakiki manasıyla gerçekleştirecek bir sistem olması en zaruri haldir. Aksi halde, fikir tezahürlerinin, tartışmaların neticesi alınamadığı gibi, İktisadi sahada da bir terakki ve kalkınma bahis konusu olamaz.

Millet olarak, dayanışmayı temin eden bu hukuki çatı altında fertler hissi, sosyal rabıtalar yanında; müşterek bir tarih, müşterek bir yurt ve bu yurdun kaynakları

içinde birbirleri ile sıkı sıkıya bağlıdırlar. Tabii olarak, her ferdin milletin kalkınması ve refahı için düşünce haklarından doğan fikirleri vardır. Bu haklardan doğan fikirler hukuki düzen içinde senteze tabi olacak, milletlerin iktisadi kalkınması, milletin arzu ve inançlarının içinde; Hürriyet içinde hayatını temin edecektir.

Yukarıdan beri izah ettiğimiz fikirlerden neticede: nerede bir millet varsa, orada hürriyet içinde bir düzen ihtiyacının olmasıdır. Bunu iktisadi sahaya tevcih ettiğimizde daha hassas bir düzen içinde düzen ihtiyacıma doğduğunu görürüz. Çünkü, her beşeri davranışın bir İktisadi yönü, buna bağlı tatmini istenen bitmeyen ihtiyaçları vardır. Bunları gidermek -bir cemiyette herkes kendi ihtiyaçlarını tamamen karşılıyamıyacağına göre- bu yoldaki faaliyetlerin muayyen iş bölümü ve ihtisaslaşma çerçevesi içinde temini ortaya çıkmıştır. Ancak, bir düzene bağlanması iktisadi faaliyetlerin iyi şekilde organizesine bağlıdır.

İş bölümü ve ihtisaslaşmanın, cemiyetteki aşikâr faydası; istihsâl hacminin ve refah seviyesinin yükselmesinde, dünden bugüne gelen medeniyet seviyesi göstermekde; bugün insanların tabiat üzerindeki hayli artmış hakimiyeti de buna delil teşkil etmektedir.

Bütün bunların temini için ortaya çıkan düzen, plân ve program müessesesi milletlerin iktisadi kalkınması için de en müessir rolü oynayacaktır. Dile getirdiğimiz ferdi hürriyet nizamı içkide bu müesseseler temerküz ettiğinde; istihsalden alınacak pay, iş bölümü ve ihtisaslaşmanın meydana getirdiği ferdi iştirakten olacağından, şerefin hissediliş tarzı hürriyet içinde olacak ve topluca millete mal edilecektir. Buna bağlı olarak kolletatif şuur ve diğerkâm hislerin kuvvetlenmesi temin' edilecek, millet her ileri kalkınma adımında refahı pahasına, huzur içinde az veya çok fedakârlıklara katlanabilecektir.. Böylece ileri hamlelerinde baş rolü oynayan, istihsal tarzının arttırılması için, müessir plânlarla -gelişme yollarım kendisi bulacaktır.

Büyük Tiyatro

Kanunînin sürprizi!

Geçen haftanın ortasında Çarşamba gecesi, Büyük Tiyatronun pek rahat kırmızı maroken koltuklarına gömülen seyirciler kendilerini bekli - yen bir sürprizden habersiz görünüyorlardı. Sahnedeki siyah sakallı, kavuklu ve hil'atlı aktörün sesine bir azamet vermeğe çalışarak söylediği cümleleri duyunca önce hayretle irkildiler ve sonra alkış sesleri dakikalarca tiyatronun tavanlarında çınladı durdu.

Alkışlanan ne aktörün sahne sanatındaki bir muvaffakiyeti, ne de rejisörün mesleğindeki maharetiydi. Alkışların bunlarla zerre kadar alâkası yoktu. Seyircileri önce şaşırtan, sonra hayret ve heyecana düşüren ve bu hislerin ardı arkası kesilmeyen alkışlarla dışarı vurulmasına sebep olan sahnedeki eserin müellifinin fikirleriydi. Sesine bir heybet kazandırmağa uğraşan aktör -ki Kanuni Süleymanı temsil ediyordu-, kendiline baş kaldıran bir topluluğun elebaşısı olan ve vezirlerinin, öldürülmesini istedikleri sivri dilli bir şair için şöyle diyordu:

"Bırakınız, yazsın! Bırakınız, söylesin! İcraatımın halk arasında nasıl karşılandığını ben ancak onlardan öğrenebilirim. Onlar bizim aynamızdır. Bize, bizi gösterirler. Hata yapıp yapmadığımızı bu aynalardan anlarım. Onlar bizimle halk arasına girmiş olan elçilerdir. Bırakınız, konuşsunlar! Bırakınız, yazsınlar! Bize yardımları vardır, bize yol gösterirler!"

İşte alkışlar, sakallı aktörün mı sözleri üzerine yükseldi ve piyes bundan sonra içleri biraz daha ılık seyirciler tarafından seyredilmeğe başlandı. O gece Dr. Orhan Asenanın üçüncü sahne eseri olan "Hürrem Sultan"m ilk temsili yapılıyordu. Büyük Tiyatronun ilk sırasında oturanların en ortasında Cumhurbaşkanı Celâl Bayar da vardı.

"Hürrem Sultan"da taht uğrunda ilenmiş saray cinayetlerinin, harem entrikalarının yanı başında Urallardan Viyana kapılarına kadar uzanan, Akdenizi bir göl gibi içine alan muazzam imparatorluğun tek hâkimi Kanunî Sultan Süleymanın karakter yapısı da ele almıyordu. Fakat ilk temsillerde huzuru mutad zevat, gece yansı tiyatrodan çıkarlarken ne eser, ne reji, ne dekor ve kostüm, ne de oyun üzerinde kafa yoruyorlardı. Zihinleri ve kalbşleri dolduran sadece, edı bile asırlarca kıt'aları titreten Kanunî Süleymanın ağzıyla söylenen fikirlerdi: "Bırakınız yazsınlar! Bırakınız, söylesinler... onlar bizim aynamızdır".

Oda Tiyatrosu

Oturulamıyan "Oda"

Bütün Ankaralıların gidip görmek istedikleri halde pek azına görmek nasibolan cicibici Oda Tiyatrosunda şimdi meşhur İngiliz romancısı Graham Greene'in "Oturma Odası" isimli piyesi oynanıyor. Ama bu "Oturma Odası"nı görmek için Oda Tiyatrosunun koltuklarına oturmak, sayısı yarım milyona varan Ankara halkının yüzde kaçına kısmet olacak,

Milletler Tiyatrosu

Puris, Mart... Aydemir BALKAN

Önümüzdeki hafta raris Milletler Tiyatrosu perdelerini açacaktır. Paris dram festivali üç yıldan bert "Theatre des Nations" ismiyle devam etmektedir. Bu sene de dünyamızın dört bucağından, yedi ikliminden sayısız truplar gelecek, milli veya beynelmilel eserleri kendi dilleriyle seçkin Paris seyircisine sunacaklardır. İlk geceyi Berlin Operası açacaktır. Memleketimizin çok iyi tanıdığı Karl Ebert ila Parise gelen Berlin Operası Richard Strauss'un "Airane Naxos'ta" isimli eseriyle bu müstesna sanat festivalinin küşat resmini yapacaktır.

"Theatre des Nations" bu yıl; operalar, baleler, piyesler ve kuklalar olmak üzere dört bölümde temsiller verecektir. Her yıl dünyanın en iyi truplarını, en iyi sanatçılarını ve en iyi oyun direktörlerini içine alan ve Saran Bernhardt sahnelerinde Parisli seyircilere tam mânasıyla dört başı mamur sanat geceleri yaşatan bu Milletler Tiyatrosu bu yıl da tam 29 milletin temsilcilerini takdim edecektir. Gecen yıllar Laurence Olivier ve arkadaşlarını, Sir John Gilgud ve Old Vic grupunu, Moskova Devlet Tiyatrosu oyuncularım, meşhur Çin balelerini, Tokyonun maskeli No tiyatrosunu ve bizzat Bertold Brecht'in idare ettiği şöhreti çok yaygın Berliner Enseinble'ı seyretmiştik. Bir insanın serveti ne kadar geniş, vakti ne kadar bol olursa olsun böyle dünyanın en meşhur truplarını bir kaç hafta içinde gezip göremez. Paris Milletler Tiyatrosu bu rüyayı hakikat yapmıştır...

*

Fransa Kültür Bakanı Andre Malraux geçen hafta bir basın toplantısıyla bu yılki programı açıkladı. Tanınmış bir fikir adamı ve yazar olan Malraux, Milletler Tiyatrosunun kendi ölçüleri içinde de dünya barışına ve insanlığa hizmet ettiğini söylemeyi de unutmadı. Bu yıla kadar iştirak etmemiş milletlere de yeni kolaylıklar ve avantajlar vaadederek Paris Milletler Tiyatrosunun şimdiye kadar tam 36 muhtelif dilde temsiller verdiğini de ilâve etti. Lâtin Amerikadan, Uzak Asyadan, Okyanusyadan hemen bütün Avrupa memleketlerinden bu festivale iştirak eden trupların listesini sıralamak isterdim. Şimdilik sadece bu sene programda dikkati çeken bazı milletlerden, truplardan ve isimlerden bahsedeyim:

İngiltereden Londra Workshop tiyatrosu -Beji Joan Littlewood-, Haiti Tiyatrosu ve baleleri, Budapeşte operası, Yunanistandan Karagöz tiyatrosu -açıkça bizim temaşalarımıza da el atan bu hareket hemen her vakit olduğu gibi bizim mahut ataşelerin gözlerine bile ilişmedi..-, Hindistandan Bombay tiyatrosu, İrlandalım meşhur Dublin Gate tiyatrosu.. İtalyadan Paolo Stoppa ve Gino Cervi trupları.. Jamaykadan Karaib tiyatrosu.. Filipinler balesi.. Varşova operası, Lizbon tiyatrosu.. Stockholm'ün meşhur Kraliyet operası ve bu festivalin en alâka ile beklenen insanı: İngmar Bergman ve idare ettiği Malmö tiyatrosu.. Leningraddan Puşkin tiyatrosu. Pragdan, Sofyadan, Belgraddan, Zagrebten, Helsinkiden, Amsterdamdan, Buenos Aires'ten truplar, baleler, operalar vs.; vs..

*

Şimdiye kadar olduğu gibi bu yıl da gözünüz boşuna Türkiyeyi veya bir Türk ismini arayacaktır.. Neden bizimkiler bu beynelmilel sanat yarışmasına, bu dünya çapında temaşaya, bu sanat olimpiyatlarına iştirak etmezler. Başarı gösterememek endişesi mi, aşağılık... duygusumu, menfaatler çarpışması mı, idari beceriksizlikler nü, ihmalcilik mi, bu hareketin anlamım kavramakta aciz mi, kültürsüzlük mü, bilgisizlik mi; ne derseniz deyiniz, ortada olan bir şey vardır., İrili ufaklı bunca milletin arasına daha biz yetişip girememişizdir. Türkiyede tiyatro seyircisi vardır ve boldur. Tiyatro yazan vardır ve bazıları hakikaten iyidir. Fakat beynelmilel bir konkur oldu mu nedense hür şey gelir her tarafı tıkar.

Claude Planson ve A. M. Julien bu Milletler Tiyatrosunun yaratıcılarıdır. UNESCO'daki Beynelmilel Tiyatro Enstitüsünün yıllardır tasarladığı bir Milletlerarası Tiyatro en nihayet Pariste gerçekleşmiştir. Şimdi bütün milletler birbirleriyle yarışmaktadırlar. Öyle zannediyorum ki biz bu alanda, pek te öyle tahmin edildiği kadar yaya, acemi ve primitif değiliz. -Olsak bile ne çıkar- Onun için bu beynelmilel harekete iştirak üzere teşebbüs etmeli, bir şeyler yapmalıyız. Hiç olmazsa şu teklif mektuplarını ateşe dosyalarında uyumaktan kurtarmalı, devlet eliyle mi olur, hususi trupların gayretiyle mi olur, şu sanat kervanına katılmak için acele etmeliyiz.. Tabii iftar merasimlerinden vakit kalırsa...

bilinmez.

"Oturma Odası", Oda Tiyatrosunun şimdiye kadar oynadığı eserlerin en ağırı, en özlüsü sayılabilir. Tahlil ve tasvir kudretiyle şöhret yapmış olan Graham Greene -"Oturma Odası" tik tiyatro eseri olduğu halde- kırk yıllık usta dram yazarları gibi, önümüze hem alâka ile takibedilecek bir vaka, hem çeşitli ve kuvvetli karakterler, hem de vuzuhla düzenlenmiş psikolojik durumlar koyuyor.

Sevmek, sevilmek için yaratılmış bir genç kız, küçüklüğünden beri tanıdığı olgun bir evli adama, annesinin ölürken vasi tâyin ettiği, babasının eski ve sadık talebelerinden 45 yaşındaki bir psikoloji profesörüne bütün varlığıyla bağlanmak saflığını gösteriyor. Annesinin ölümünden sonra iki ihtiyar teyzesiyle kötürüm rahip dayısının yaşadığı kasvetli bir eve geliyor. Öyle bir ev ki burada yalnız odalar değil, kalbler ve kafalar da sımsıkı kapalıdır.

Teyzelerinden biri, en tehlikelimi olan Helen Browne, bir yandan ölüm korkusunun, bir yandan dar kafalılığın, bir yandan da şuuraltı kıskançlığın -evde kalmış, ihtiyar bir kızdırtesiri altında bu günahkâr aşkı farketmekte ve mahvetmekte gecikmiyor, kızı hizmetçiye takibettiriyor, sevgilisinin karısı ile karşılaştırıyor, o tecrübesiz çocuğu bu mariz, hasta ruhlu kadının tehditleri, yalvarmaları ve intihar teşebbüsü karşısında şaşkına çeviriyor. Kızcağız, bu şaşkınlık içinde, sevdiği adamın da karısına acımaktan geri kalmadığını, herşeye rağmen onu yüzüstü bırakıp tamamiyle kendisine bağlanamıyacağını anlayınca, ne yapması gerektiğini rahip dayısından soruyor. Onun da dua etmesini söylemekten başka bir yardımda bulunamıyacağını görünce, rakibesinin, intihar etmek için kullanmak İstediği ve yerde unutup gittiği zehirli Haç şişesi gözüne ilişiyor. Adaletine inanmadığı Tanrıya çocukluk dualarından birini ediyor ve şişeyi sonuna kadar içiyor.

"Oturmayan" oyun

Oldukça hareketli olan yedi kişilik "Oturma Odası", Oda Tiyatrosunun ufacık sahnesine, iyi kötü sığdırılmış ama, eserin istediği rahatlıkla oturtulamamış. Kalabalık ve hareketli meclislerde, hele Rahip James Browne'un tekerlekli kötürüm arabasıyla katıldığı sahnelerde, bu "darlık" ve "mesafesizlik" kendini kuvvetle duyuruyor, sanatkârlar kadar seyirciyi de rahatsız ediyor.

"Oturma Odası"nda kadın rolleri umumiyetle iyi oynanıyor. Hele yaşlı ve. iyi kalbli Terasa Teyzede Süreyya Taşer, ölüm korkusunu, insan tarafını güzel belirten fevkalâde bir kompozisyonla muvaffak oluyor. Hafin, inatçı dediği dedik ve bir hayli de zalim Helen teyzede »Handan liran, eski oyunlarının umdurduğu, yaratışı gösteremiyor. Genç kız Rose'u oynayan Gülgûn Kutlu ise, bu defa oyuna kendinden de bir şeyler vererek oynuyor.

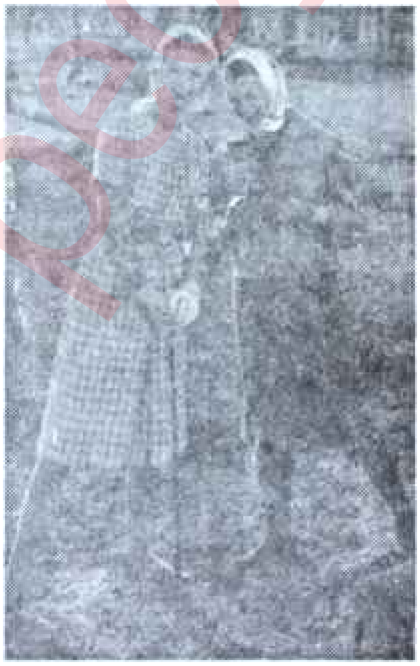
K A D I N

Giyim

Genç kızlar için

Meşhur Christian Dior, bir kadının otuz yaşından evvel şık giyindiğine hiç rastgelmediğini söylerdi. Moda kralı bu sözlerinde belki de haklıydı. Genç kızlar ve çok genç kadınlar, cazip olmasını bilseler de, umumiyetle şık olamazlar. Bunun başlıca sebebi, bu yaşlarda insanın ucuza fazlaca rağbet etmesidir. Bu hem, mümkün mertebe az para harcıyarak, değişik kıyafetlere sahip olmak merakından doğmaktadır, hem de bir tecrübe ve bilgi meselesidir. İnsan iyiyi ve yakışanı ancak zamanla öğrenir.

Giyinmek herşeyden evvel seçmesini bilme ve dayanır, seçmesini bilmek ise herşeyden evvel bazı yeniliklere ve cazip şeylere "hayır" demeyi bilmekle mümkündür. Normal olarak, bir genç kız her gördüğü yeniliği sever ve ister. Beğendiği bir artiste benzemek veya muhitte hoşa giden bir kadını taklit etmek arzuları arasında, şahsiyetim ancak zamanla bulur. İşte bundan sonradır ki genç kız kendisine yakışanı ve yaşadığı hayata yaraşanı ayırt etmesini öğrenecektir. Bu hususta bir genç kıza nasihat verecek olan kimse annesinden ziyade, onun bu mevzuda itimadını kazanmış olan bir aile dostu olmalıdır. Çünkü çocuklar gelişme çağında, normal olarak, şahsiyet mücadelesi geçirir ve vara yoğa karışan annelerine karşı, haklı veya haksız bir takım mukavemet hissi beslerler.

Genç kız kıyafetleri
Şart: Sadelik

Bir genç kız gardrobu

Mühim olan gardrobu modası geçmez, her fırsatta kullanılabilen temel kıyafetlerle zenginleştirmektir. Meselâ devetüyü veya lâcivert tek renkli kumaştan yapılmış bir manto, hakiki bir empermeabl, iyi cins bir flanel veya ekoseli etek, iyi cins sveterler ve bir kısa ceket genç kız gardrobunun temelidir. Buna mukabil, genç kız, rengine dayanamayıp ta, meselâ bir yeşil manto yapacak olursa, bir ucuz muşambaya, piyasada bol miktarda bulunan gevşek "tweed"lerden bir . etekliğe heves ederse, bir mevsim sonunda kendisini yeniden çıplak hissedecektir. Eteği çabucak eskimiş, deforme olmuştur. Yeşil mantodan hem kendisi, hem etrafı bıkmıştır. Üstelik bu yeşili her kıyafete uydurmak imkânsızdır.

Her koyun...

Bir devetüyü manto, bir genç kız gardrobunun hakikaten temel kıyafetlerinden biridir. Ama meselâ uzun zaman tek bir manto ile idare etmek zorunda olan bir genç kız için hiç te pratik değildir. Demek ki filancanın gardrobunu -hatta ideal gardrobu- aynen taklit etmek te kâfi değildir. Herkesin bütçesi ve hayat şartları değişik olduğuna göre herkesin gardrobu değişik olacaktır.. Mesele, düşünerek hareket etmektedir. Meselâ tek manto yapabilecek bir genç kız bunu gri renkte ne fazla spora, ne de fantaziye kaçan bir biçimde yapacak olursa, onu gece ve gündüz her fırsatta giyinebilecektir. Gene tek bir abiye elbisesi olan genç kızın bunu çok düşünerek yapması da şarttır. Kadife bir abiye elbiseye kim ne diyebilir? Ancak şunu unutmamak icab eder ki kadife senenin ancak birkaç ayı giyilebilir. Buna mukabil zarif dekolteli, yün ve ipek karışık -meselâ lâcivert- bir abiye elbise her mevsim giyilebilir. İkinci ve daha basit bir abiye elbise icap ediyorsa, bunu iyi bir etek ve şık bir sveterle elde etmek mümkündür.

Tayyör şart değildir

Bir genç kız için tayyör daima bir lükstür ve mütevazi bütçeler için lüzumsuzdur. Çünkü bunu yapınca iyisini yapmak şarttır. Buna mukabil bazı hafif kıyafetler, sveteretek kombinezonları, tayyörün yaptığı işi yapabilmektedir. Okula giderken tayyör giyinmek deliliktir, bir lükstür. Çalışıma hayatında çok pratik-olmakla beraber gene de bir lükstür. Büroda giyilen tayyör çabuk yıpranır. Gece için tayyör bir genç kıza yakışmıyacak kadar ciddi bir kıyafettir. Dans için çirkindir. Su halde zengin olmadıkça tayyörden vazgeçmelidir.

Deri ceket ve mantolar da, genç kızlara daima cazip gelir ama bir deri kıyafete karar veren genç kız, bu deri kıyafeti yeni olarak değil de kirli olarak düşünmelidir. Çünkü çok

kısa zamanda bu hale gireceği muhakkaktır. Kürk mantolara gelince, bunlar hiçbir zaman genç Kızlar için değildir. Buna mukabil mantoları süsleyen, kürkten kravatlar genç kızlara çok yakışır.

Yakışanı bulmak

Ekonomik ve şık bir gardroba sahip olmak meselesi yanında bir de yakışanı bulmak meselesi vardır. ki, bu cidden mühimdir. Renk bu bahiste mühim bir. rol oynar. Harikulade bir cilde sahip olmadıkça, her renk her kadına gitmez. Umumiyetle iki esaslı renk kombinezonu mevcuttur. Bu' renk kombinezonuna mavi hâkimse buna soğuk renkler demek mümkündür; sarı veya pembe hâkimse, bu sıcak bir kombenozondur. Meselâ kahverengi bana yakışmaz demek hatadır. Çünkü bu kahverenginde hâkim olan sarıya veya maviye bağlıdır. En iyisi renkleri cilde yakıştırarak denemektir. Siyah, genç kızlar için moda da olsa- pek cazip değildir. Ama jerse, poplin ve kadife sayesinde genç kızlar da bu rengi, bazan giyebilirler.

Biçimi unutmamalı

Renk kadar mühim olan bir şey de tabii biçki, yani biçimdir. Bir genç kıza ya dar biçim gider, ya da bol biçim. Prensip şudur: İnsan daima vücudunda ince olan tarafı göstermelidir. Meselâ dolgun göğüslü, geniş omuzlu ve kalın belli bir genç kıza çok bol etek gitmez. Hepsi birden şişman görünür. Etek kısmı nisbeten sıkı olursa netice daha iyidir. Genç kızların Marylin Monroevâri etekler giyinmeleri de elbette çirkindir. Fakat düz hatlı, plili ve kalçaları fazla beslemiyen, vücuda yakın etekler seçmek pek âlâ mümkündür. İnce belli, küçük bedenli genç kızlar ise bol etek giyebilirler. Fakat burada da dikkat edilecek nokta, kısa ceketler ve bol bluzlar altına daima dar etekleri tercih etmektir.

Dekolteler

Genç kız için de dekolte çok mühimdir. İnsana yakışan ve yerinde kullanılan bir dekolte daima hoşa gider. Hele dekoltenin yazlık hafif elbiselerde, basmalarda oynadığı rolü hesaba kattıktan sonra dekolteye ehemmiyet vermemek imkânsızdır. Zengin bir etek ve güzel bir dekolte en sade elbiseden bir abiye yazlık elbise yapabilir. Çeşitli dekoltelerden hangisinin yakıştığını anlamak için yapılacak biricik şey bir ayna karşısında tecrübeye girişmektir. Bu şekilde uzun V biçimi dekolteyi, yayık kayık yakayı, çeşitli açıklıkları denemek mümkündür. Bu deneme daima saçların itinalı olduğu bir zamanda yapılmalıdır.

Mühim noktalar

Bir genç kızın unutmaması icabeden bir kaç nokta da buruşuk bir elbisenin, kirli bir boynun, topuğu aşınmış ayakkabıların, bakımsız saç. el, ayak ve dişlerin her türlü şıklığı cazibeyi bir anda öldürebileceğidir.

Tabii, bir genç kızın klâsik olmasını istemenin de bir derecesi vardır. Büyüklere pek cazip gelmese de onlara cazip gelen bazı moda hareketlerini de hoş görmeye bakmalıdır. Meselâ son senelerde okullu genç kızlar okula çanta taşımayıp, kitaplarını elde götürmeyi tercih ediyorlar. Ne denir? Hiç olmassa ekonomik bir modadır. Gene genç kızların şapka giymeyip, ufak mendil eşarplarla iktifa etmeleri de her halde büyüklerin işine gelen bir cereyandır. Açık renk eteklerle koyu renk çorap modası, eğlenceli papuçlar ve bazan kirli bir deri ceket içinde Brigite Bardot pozları da onların bileceği iştir.

Güven Aşısı da Lâzım!..

Jale CANDAN

Bu sene okullarda B. C. G. aşısı tatbikatı daha büyük bir ehemmiyetle ele alındı. Mecburiyet kaydı konulmamakla beraber, okul idarecileri ciddiyetle mesele üzerinde durdular ve öğretmenler kanalı ile, öğrenciler üzerinde bir nevi tazyik yapıldı. Böylece mümkün mertebe fazla çocuk aşılanmış oldu. Bu arada okul koridorları ve idareleri endişeli, kararsız, şikâyetçi velilerle dolup taştı. Deneme aşısı, sürpriz halinde, birdenbire yapıldığı için ailelerin müdahale edecek zamanları olmamıştı. Fakat asıl dert, zaten bundan sonra başlıyordu. Kimi çocuğun deneme aşısı tutmuş, kimininki tutmamıştı. Anne ve babalar, telâş içinde birbirilerine soruyorlardı: Acaba aşının tutması mı, yoksa tutmaması mı daha iyi idi? Esas aşı hangi çocuklara tatbik edilecekti? Bu aşının bazı şartlar yerine getirilmeden yapılmasında, sahiden bazı tehlikeler var mıydı? Aşı iyi tatbik ediliyor muydu? Suallerin ardı arkası kesilmiyor, her kafadan bir ses çıkıyor, fakat kimse ikna edici bir cevap veremiyordu, işin tuhafı aileleri en çok şaşırtan doktorlardı. Bazıları B. C. G. aşısının yapılmasını şart koşuyorlar, bazıları bunun yapılmasında bir mahzur olmadığını ileri sürüyorlardı. Bazıları bunu lüzumsuz, hatta bazıları da tehlikeli buluyorlardı. Bu nasıl işti ve böyle olunca işin içinden çıkmağa imkân var mıydı?

Verem memleketimizde günden güne artan bir âfet olduğuna göre Bakanlığın gösterdiği titizliği takdir etmemek imkânsızdır. Fakat her mevzuda olduğu gibi bunda da, tazyikten evvel ikna ve telkin yolunu tercih etmek gerekir. Şurasını unutmamak lâzımdır ki, B. C. G. aşısı bizde henüz pek yenidir. Bunun neticeleri ve hatta tatbiki hakkında pek az kimsenin yeter bilgisi vardır. Bu bakımdan ailelere de hak vermemeğe imkân yoktur. Evvelâ yetkili kimselerin basın radyo ve film yolu ile fikirlerini duyurmaları, yaymaları lâzımdır. Ayrıca memleketimizde pek az iş gören okul . aile birliklerinin bu tarz meselelerde velileri aydınlatacak konuşmalar, konferanslar hazırlamaları da her halde çok faydalı olacaktır. Tabii güven faktörünü hesaba katmayı da unutmamalı.. Tatbiki güç olduğu rivayet edilen bu aşı bizde nasıl tatbik edilmelidir? Okulları dolaşan sıhhiye memurlarının hangi çocuğa aşı yapılması icab ettiğini tâyin edecek yetkileri var mıdır? İşte, zannedersem, okul koridorlarında telâş içinde bekleşen velilerde hâkim olan endişe budur.. Bu güven hissinin, her sahada bizde ne derece lüzumlu olduğunu bir kere daha, burada gördük. Bence ne yapıp edip evvelâ bunu aşılamalı. Bunun için de istatistik ve rakkamlar için değil yalnız netice için çalışmaya bakmalı.. Galiba bize en çok fayda sağlıyacak bir aşı da budur.

CEMİYET

İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedikin Amerika seyahatini bir "demokrasi tetkiki" ne bağlıyanlar. Bakanın New York'a varır varmaz verdiği beyanatı okuyunca yüzlerine bir bardak soğuk su serpilmiş gibi uyandılar. Zira Dr. Gedik. A.P. muhabirine,- hiç bir ümide yer bırakmıyacak bir katiyetle Amerikada sadece sahil muhafaza, gümrük emniyeti ve hastahaneleri tetkik edeceğini söylemişti.

*

Yabancı gazeltelerde ismini "Türk Parlamentosundaki muhalefetin Lideri" sıfatıyla birlikte yazdırmasını beceren Kasını. Gülekin geçen hafta sonunda İstanbula dönmesi en çok Avrupa Konseyinde Türk üyelerin işlerine bakmakla vazifeli Strasbourg'lu sarışın sekreteri memnun etti. Zira kızcağız, Gülekin her Avrupa Konseyi toplantısına gelişte eşine dostuna gönderdiği kartların -günde 300 den aşağı düşmüyormuş- adresieriıti yazmaktan bitap düştüğünden şikâyetçidir. Hele bu defa Gülekin bir dünya turuna çıkarak yeni ahbaplar kazanacağım -yani yazılacak kartların sayısının artacağını- da öğrenince, sarışın sekreterin sinir buhranları geçirmesine ramak kalmıştır.

*

Geçen haftanın sonunda Cumartesi akşamı Modada yeni bir kulüp parlak bir kokteyl partiyle açıldı. Lozan Kulübünün şimdilik en büyük hususiyeti, başkanının gazetecilikte olduğu gibi kulüpçülükte de büyük bir şöhret sayılan Falih Rıfkı Atay olmasıdır.

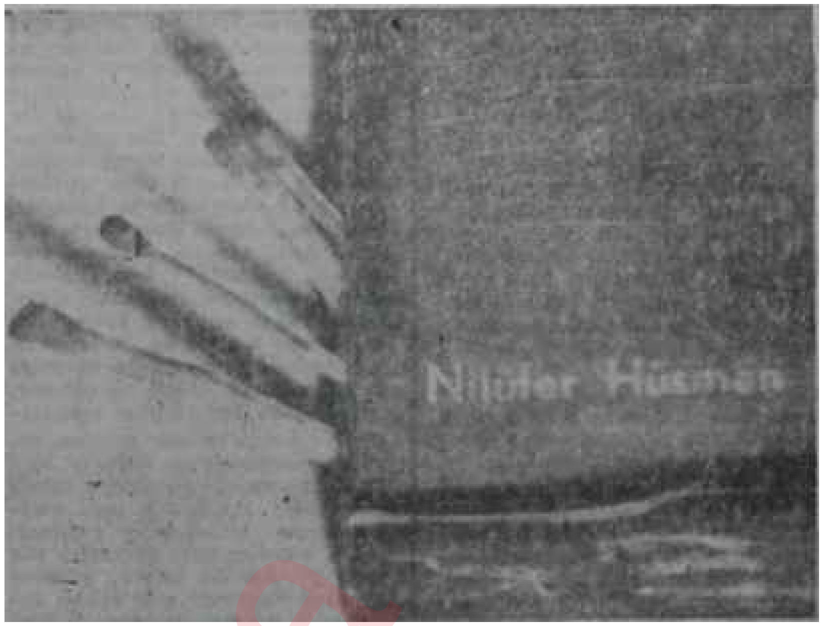

Kasım Gülek

"Ucuz etin yahnisi tatladır"

İki Haber ve Bir Fotoğraf

Geçen hafta Akşam gazetesinde, bir gün arayla iki haber çıktı ve bir okuyucumuz bize bir kutu kibrit getirdi. Akşam gazetesinin iki haberi ve bize getirilen kibritin fotoğrafı aşağıdadır:

BİRİNCİ HABER

Tekel Bakanlığı tarafından piyasaya mavi kaplı Amerikan tipi yeni tir kibrit çıkarılmıştır.

Kibritlerin arka kısmında Bakanın refikasının ve çocuklarının isim ve soyadları bulunmaktadır. Bilhassa birçok kutularda Sükufe Hüsman adına rastlanmaktadır.

İKİNCİ HABER

16 Mart tarihli gazetemizin birinci sahife 5. sütununda "Bakanın Soyadını Taşıyan Kibrit" başlıklı yazıda, piyasaya çıkarılan Amerikan kibritlerin arka kısımlarında Tekel Bakanının eşinin isimleri bulunduğu bildirilmişti. Yaptığımız tetkikte Tekel Bakanlığının piyasaya böyle bir kibrit çıkartmadığı gibi, kibrit arkalarında herhangi bir isme rastlanmadığı anlaşılmıştır.

Bu fahiş yanlışlıktan dolayı sayın Tekil Bakanı ile sayın eşinden tekrar tekrar özür dileriz.

Gazeteci Ayhan Hünalp, güzel gözlü Berna Karaca ile nişanlandı. Genç nişanlılara yaşlı gazeteci Kazım Nami Duru tarafından yüzükler takılırken herkes genç kızı gıpta ile seyretti. Gıptanın Sebebi, Bernanın güzelliğinden çok, bir gazeteciyle hayatını birleştirmekle gösterdiği cesaretti.

Türk Hava Yolları Genel Müdürlüğüne tayin edilen Ulvi Yenalın ilk icraatı, Genel Müdürlüğü Ankaradan İstanbula taşımak olacağa benziyor. Genel Müdürlük personeli arasında İstanbula taşınan ve orada ev bulma derdinin korkusuyla istifa etmeyi bile düşünenler varmış. Bu işin tuzluya patlayacağını düşünerek tasavvurdan vazgeçileceğini düşünen safdillere arkadaşları, D. P. İstanbul İli ikinci başkanlığının her masrafı göze aldıracak ehemmiyetini hatırlatmak zorunda kalıyorlar.

İran Büyükelçiliğinin Nevruz münasebetiyle, geçen Cumartesi gecesi sefarethane salonunda verdiği partide hazır bulunanlar ikramın büyüklüğü karşısında hayretlere düştüler. Kuzu çevirmeleri, çilâvlar, viskiler, şampanyalar... eksik olan bir kuşsüdü idi. Ziyafet o kadar parlaktı ki, bazı mütecessis davetliler arasında bu ziyafetin mi, yoksa Seyhan barajı dolayı sile verilen Ziyafetin mı daha zengin olduğu mevzuunda tartışmalar çıktı. Büyükelçi Hassan Arlanın merdivenlerden karşıladığı misafirler arasında bulunan Celâl Yardımcı ile Turhan Feyzioğlu arasındaki uzunca süren sohbet dikkat çekti.

T I B

Uyku

Modern hastalık

Günümüzün insanı yorgunluğunu giderecek fırsatı nadiren ele geçirelebiliyor. Bugünün şartları, yorgun bir' insanın dinlenme imkânlarını alabildiğine azaltmaktadır. Kesif bir çalışma, sosyal münasebetlerin son derece gelişmesi, daha sonra "dinlenmek" için, biraz rahat nefes almak için işinden dönen memurun, işçinin radyoyu açması, gazetesini okuması, yahut geceleyin gidilen sinema ve tiyatrolar, aslında günlük çalışmadan doğan yorgunluğun devamından başka birşey değildir. Hattâ bir ev kadım bile, dört başı mamur bir dinlenmeden mahrumdur. Modern hayatın en zararlı taraflarından biri olan gürültü bolluğu, şehirlerin büyümesiyle elde edilme imkânları azalan açık ve temiz havadan mahrumiyet, günümüzün insanlarının yorgunluğunu gidermesine büyük engeller çıkarmaktadır. Bu günün insanı, bir "yorgunluk zehirlenmesi"ne tutulmuştur. Tıpkı bir alkol zehirlenmesi gibi. İşin kötü tarafı çok defa bunun farkında da değildir. Yolunda gitmiyen birşeyler olduğunu sezer ama, bunun sebebinin ekseriya yorgunluktan, iyi dinlenememekten geldiğini anlıyamaz. Daha kötüsü, yorgunluğu gidermenin birinci şartı olan iyi bir uykudan mahrumdur. Uykusuzluk gittikçe yaygın modern bir hastalık olup çıkmaktadır.

Tuz ve uykusuzluk

Uykusuzluk nedir? Bunun en kestirme tarifi uykudan mahrumiyettir, ama bu tarif büyük birşey anlatmaz. Önce uykunun ne olduğunu bilmek gerekir. Bunu da, organizmanın dinlenmesi vücudun gevşemesi, insan şuurunun çalışmaktan geri kalması olarak tarif edebiliriz. Bütün bu müddet zarfında, organizma yeniden çalışabilmek için kendi kendini "tazeler", vücudun boşalmış "akümülâtörü"ünü doldurmağa çalış». Vücudu bu vazgeçilmez "fasıla"dan alıkoyunuz, derhal düzensizlikler ortaya çıkacak, bu düzensizlikler gittikçe çoğalacaktır. Organizması dinlenmemiş bir insanın sinir sisteminde, sindirim sisteminde aksaklıklar ortaya çıkacak, vücudun birçok organlarının işlemesi aksıyacaktır. Eğer bu düzensizlikler devamlı olursa, depresyonlara, birçok sinir hastalıklarına yol açabilir.

'Son araştırmalar, uykuyu tanzim eden merkezin, beynin orta kısmına rastlıyan üçüncü parçadaki "hypothalamus" ol duğunu . ortaya koymuştur. Hypothalamus'un etrafındaki ağsı madde, uykuyu tanzim etmektedir. Ağsı maddenin hücreleri istirahat halinde olduğu vakit uyku meydana gelir, aksi halde uykusuzluk. Ağsı maddenin istirahat hali, buradaki hücrelerde sodyum ile potasyum iyonlarının belli bir nispeti muhafaza etmesine bağlıdır. Eğer durumu biraz kabaca tarif etmek istersek, buradaki hücrelerin fazla tuz -sodyum- ihtiva etmeleri yorgunluğa yol açar. Hücreler dinlendiği vakit bu fazla tuzu dışarı atar, normal bir şekilde uyuyan insanın idrarında bu fazla tuz görülür. Fakat hücre, bu fazla tuzu atacağı yerde tutar, bunun aksine potasyumu salıverirse, o vakit muvazene bozulur ve uykusuzluk başgösterir. Şu halde, uykusuzluğun en basit tedavi şekli, vücuda dışarıdan gelen fazla tuzu azaltarak, hücredeki bu muvazenenin kurulmasını kolaylaştırmaktır. Uykusuzluktan şikâyet eden kimselerin, akşam yemeklerini tuzsuz yemeleri, alınacak ilk tedbirdir.

Rahat bir uyku
Eğer tuz azsa...

Uykusuzluğun sebepleri

Ağsı maddedeki hücrelerde sodyum ve potasyum muvazenesini bozan sebepler çeşitlidir. Bunları iç ve dış sebepler olarak ikiye ayırabiliriz. İç sebeplerin arasına, bütün hastalıklar, fizyolojik bozukluklar girer. Bir soğuk algınlığı, bir şiş, bir vara, bir romatizma ağrısı, bir safra kesesi sancısı uykusuzluğu meydana getiren iç sebeplerdir. Bununla beraber şunu da gözden uzak tutmamak gerekir: Bazan çok şiddetli ağrılar, uykusuzluk yerine uykuya da yol açabilir. Günlerden beri gözü uyku tutmamış bir Kimsenin şiddetli bir diş ağrısıyla uykuya daldığı çok görülmüştür. Zira, bazı hafif ağrıların ağsı maddenin hücrelerindeki tuz iyonlarının toplanmasına yol açmasına karşılık, şiddetli ağrılar bunu serbest bırakırır.

Dış sebeplere gelince bunlar çok daha çeşitlidir, üstelik ayırdedilmesi de oldukça güçtür. Bunların başında gürültü ve ışık gelir. Çok şiddetli ışık, yorgunluk getirir; günlük hayatınızın hemen her anındaki gürültüler de öyle.

Tedavi yolu

bütün bunlardan dolayı uykusuzluğun tedavi yolları da çeşitlidir. Aslına bakarsanız, uykusuzluğun tedavisi değil de, uykusuz falanca veya filânca şahsın tedavisi bahis mevzuudur. Zira bu tedavi, şahısların durumuna göre değişir. Aynı tedavi şeklinin, başka kimselerde değişik neticeler vermesi çok muhtemeldir. Bunu günlük tecrübelerimizle de görebiliriz. Bir fincan kahve içip de deliksiz uykuya varanların yanısıra aynı kahve ile uykusu kaçanlara çok rastlanır. Zira yukarıda belirttiği üzere uykusuz kimselerin hücrelerinde ya fazla sodyum ya da fazla potasyum vardır. Bunlar aynı neticeye yol açarlar, fakat önlenmesi başka başka olur. Son zamanlarda yapılan gayet dakik bir âlet, "rheotom" ile hücrelerin durumunu araştırmak, uygun teşhisi ve tedaviyi sağlamak mümkün olmuştur. Bilhassa akşam yemeklerinde tuzlu gıdalar yerine sulu meyvalar yemek uyumayı kolaylaştırmaktadır.

KİTAPLAR

MENDİL ALTINDA

Yazan: Menduh Şevket Esendal, Ankara, Dost Yayınevi, 1959, 195 ***sayfa,*** *ciltli, 6 lira. "Dost Yayınları,* ***Sayı: 9",*** *"Seçme Dünya Hikâyeleri Dizisi: 2")*

«Mendil Altında"nın hikâyelerinden biri, soğuk bir kış gecesini geçirip sabah erkenden yoluna devam etmek üzere bir kasabaya uğrayan bir öğretmenin macerasını anlatıyor. Adam kasabanın hanında iyi kötü bir yar bulur, tam karnını doyurup yatacağı sırada beş altı kişi gelir, direnmesine bakmadan bir ağanın evine misafir götürürler. Yenilir içilir, sonra herkes çekilir, öğretmen ile ağa karşı karşıya kalır. Bu izzet ikramın sebebi de o vakit anlaşılır. Bu ağa şiire meraklıymış, hemen her yaptığı iş için bir şiir söylemiş. Ama hepsi kırık dökük şeyler, dinliyene sıkıntı veriyor. Öğretmen bütün geceyi bunları dinlemekle geçirir. Acemi şair, yıllardan beri ilk defa ele geçirdiği bir dinleyiciye bütün defterlerini okuyup bitirirken gün ışımağa başlar. Bütün gece gözünü yummayan öğretmen, hazırlanır, yola düşer. Giderken de şöyle düşünür: "Beni uykusuz bıraktı, rahatsız oldum diye bu şaire gücenmedim. Ne yapsın! Yazmıştır, okuyacak! Yalnız ben yazdıklarımı arkadaşlara okumamağa andiçtim. Kendileri sıkıntıya katlanıp okurlarsa, ne yapayım! Okumasınlar."

"Şair Tavafı" adlı bu hikâye, Memduh Şevket Esendalın yazdığı roman ve hikâyelere karşı tutumunu belirtiyor. Esendal, daha çok bir amatör olarak çalışmış, yazdıklarım gün ışığına çıkarmağa da güçlükle yanaşmış. İlerde bu yılların edebiyat tarihini yazacaklara Esendalın hayli zor anlar geçirteceği muhakkak, zira çok hususi bir durumu var. Önce 1934 te M. Ş. rumuzuyla, çok dar bir çevrenin dışında hemen kimsenin dikkatini çekmiyen "Ayaslı ve Kiracıları" romanı yayınlanmıştı. Kitap, denebilir ki, ancak, bugüne kadarki roman yarışmalarının en büyüğü olan 1942 C. H. P. yarışmasında derece alması üzerine dikkati topladı. Ama o vakit bile geniş bir okuyucu sağladığı söylenemez. Çünkü sekiz yıl önce yayınlanmış olan kitap, kazandığı dereceye rağmen yeniden basılmadığı için, ele geçirmek meseleydi. 1941 de Ahmet Kudsi Tecer Ankarada "Ülkü"yü yeniden çıkardığı vakit, bu dergide arada bir yayımlanan M. Ş. E. rümuzlu hikâyeler de pek dikkati çekmedi. Ancak, 1946 da, yine Tecerin düzenlediği bir yayın serisinde, kâğıt kapaklı, son derece mütevazı görünüşlü "Hikâyeler I", "Hikâler II". M. Ş. E. rumuzuyla yayınlanınca, o vakit büyük bir gelişme içinde olan hikâye sahasında gün geçtikçe artan bir alâkayla karşılandı. Bu rumuzun gerisindeki şahsiyet ve hikâyelerin taptaze havası merak uyandırmağa başladı. Birkaç yıl sonra, artık siyaset alanından çekilmiş olan -son vazifesi Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği idi- Esendal, Ankaranın bir günlük gazetesinde muntazaman hikâyeler yayınladığı vakit bu alâka daha da arttı. Genç hikayeciler, kendilerinin yeni başladıkları bir yolu, yıllarca önce sessiz sedasız, dil bakımından da muhteva bakımından da geçmiş olan bu adama büyük bir saygı besliyorlardı. Esendal 1952 Mayısında öldüğü vakit, cenaze töreninde siyasi şahsiyetlerden meydana gelen kalabalığın yanı sıra genç sanatçılardan meydana gelen hatırı sayılır bir topluluğun, yer alması da bu saygının deliliydi. 'Dost Yayınları" geçen yılın sonlarına doğru, Esendalın "Ayaşlı ve Kiracıları"nı, "Ayaşlı ile kiracıları" adı altında yayınlıyarak, bu saygının daha faydalı bir gösterisini yapmıştı. Bu yılın başlarında da "Hikâyeler I" ile "Hikâler II"yi, sırasıyla "Otlakçı" ve "Mendil Altında" adlarıyla yayınlıyarak, Esendalın mevcudu bulunmayan üç basılı eserini okuyuculara sunuyor.

"Otlakçı" gibi. "Mendil Altında" da 25 hikâye ihtiva etmektedir. Tarihsizler bir yana bırakılırsa, bu hikâyelerin en eskisi 1912 ye en yenisi 1945 e kadar uzanıyor. Esendalın hikâyelerinde ilk dikkati çeken nokta da bu zaten: Aralarında 35 yıllık bir zaman farkı bulunan hikâyelerde aynı görüş birliği, aynı berraklık, aynı dil temizliğine rastlanması... Hikâyelerin yarısının 1932den önceki devirde yazılmış olması. Esendalın bu yenilikçi tarafını daha iyi ortaya koyuyor. Esendalın çok kolaylıkla kullandığı "fırça darbesi", hikâyelerinin her yerinde ortaya çıkıyor: Kısa cümleler, değişik fiil zamanlan, hazan tek tek fiillerle anlatılan birbirinden alabildiğine ayrı durumlar, bu fırça darbelerine büyük bir canlılık, tazelik ve ifade genişliği kazandırıyor. Esenda--n hikâyelerinde, ancak büyük hikâyecilerin eserlerinde rasianabilen, o ilk anda sanki önemli hiçbir şey anlatılmıyormuş hissi veren sadelik var. Halbuki bu sadeliğin gerisinde, yerlerine iyi oturtulmuş tipler, psikolojik durumlar, bu durumlara yol açan sosyal şartlar yatıyor. Esendalın dikkatini çeken başka bir tarafı, tiplerinin bütün durumlarını, birkaç fizik tasvir yanında, konuşmalarla vermekteki ustalığı. "İki ziyaret"i okuyun, Birinci Dünya Harbinin ikinci yılındaki bir ziyaretle on yıl sonraki bir ziyarette aynı kimselerin konuşmalariyle, bir ailenin geçirdiği değişiklikleri hemen farkedeceksiniz. "Celile"de, günlük sathi birkaç diyaloğun arkasında bir kadının bütün dramı yer alıyor. Yahut, İkinci Dünya Harbinin güç şartlan içinde kendisine korunucu zırh olarak herşeyi iyi tarafından, mizahi tarafından alan, bir "boş verme" havası tutturan küçük memurun, "Haşmet Gülkokan"ın macerasını okuyun, Esendal sağ olsaydı, aynı tipin bugünkü acıklı durumunu, korunucu zırhının işine yaramıyacağı bugünkü şartları da aynı ustalıkla vereceğine şüphe yok-

Esendalın hemen bütün hikâyelerinde, aynı zamanda bir iyimselik, belli belirsiz bir mizah yer alıyor, ama yapmacıktan uzak bir iyimserlik ve mizah. Daha çok, yazarın, insanların budalalıklarına, yahut çırpınışlarına karşı gösterdiği hoşgörürlükten, yakın ilgiden ve acımadan doğan bir iyimserlik ve mizah.

SIĞIR SÖZLEŞMESİ

(Yazan: Mark Twain, Çeviren: Mizyal Osman. İstanbul, Yeni Matbaa, 1959. 95 sayfa. 300 kuruş. "Karikatür Yayınları Mizah Serisi: 4")

Tanınmış Amerikan yazan Ernest Hemingway, Mark Twain için şöyle diyor: "Bütün modern Amerikan edebiyatı, Mark Twain'in Huckleberry Finn adlı kitabından geliyor... En iyi kitabımız budur". Mark Twain takma adıyla tanınan Samuel Lenghorne Clemens'ı Amerika dışında tanıtan eserleri de zaten "Tom Sawyer" ile "Huckleberry Finn"in maceralarını anlatan bu iki romanıdır. Bu da iki sebepten ileri geliyor: Birincisi, bu romanların Twain'in en iyi eserleri olması, ikincisi yazarın yalnız mizahçı tarafım değil. aksine zaman zaman çok acı. hattâ ilerde insanlar hakkında kötümser bir neticeye varan görüşüne de yer vermesi. Bunun dışında bir de teknik sebep var: Twain'in hikâyelerinde mizah unsuru daha boldur, mizah hikâyelerinin yabancı bir dile çevrilmesi ise son derece güçtür. Hemen hemen şiir gibi mizahi bir eser de ikinci bir dile aktarıldığı vakit, ekseriya gücünün büyük bir kısmını kaybeder. Twain'in hikâyeleri bizde uzun zaman mecmua ve gazete sayfalarında kaldı. Bu bakımdan da, yakın zamanlara gelinceye kadar bizde küçük fıkralarından, kulaktan dolma şöhretinden fazla Twain'i tanıyan pek yoktu. Hilmi Kitabevi 1941 de' ilk defa TVain'in birçok hikâyesini "Uykusuz Gece" adıyla yayınladığı vakit Twain de Türk okuyucularında oldukça geniş bir alâka gördü. Sonradan, "Tom Sawyer" ile "Huckleberry Finn" romanları bunu takibetti. "Karikatür Yayınlan", "Sığır sözleşmesi" nde Twain'in 18 hikâyesini toplamış. Ne yazık ki, iyi bir seçme ve iyi bir tercüme yapıldığı söylenemez. "Sığır sözleşmesindeki en iyi hikâyeler, "Uykusuz gece"de de yer alan hikâyelerdir. Bundan dolayı "Sığır sözleşmesi" Twain'i Türk okuyucusuna tanıtmakta ileri bir adım sayılmaz. Olsa olsa, "Uykusuz gece" artık mevcudu kalmadığından, "Karikatür Yayınlan" gibi oldukça yaygın bir seri sayesinde TVain'in geniş bir okuyucu kütlesine ulaşacağı söylenebilir. Bunun bir deneme olması ve önsözde belirtildiği üzere, Mark Twain'in bütün hikâyelerinin yayınlanması teşebbüsüne bir ilk adını olması temenni edilir.

M U S İ K İ

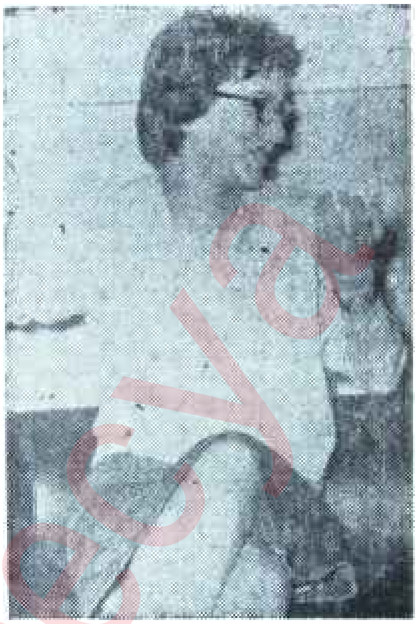
Konserler

Buhar banyosunda konser

Cumhurbaşkanlığı Orkestrası Üniversite konserlerine başlıyalı beri Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinin büyük salonu, son Üniversite konserinde olduğu kadar büyük bir kalabalık görmemişti. Gerçi bu bedava konserler her zaman tıklım tıklım dolar, iki üç saat önceden dinleyiciler salonu doldurmıya başlar, yer bulamıyanlar orta ve yan yollara dizilirlerdi. Fakat bu defa salonda, istiabhaddinin iki misli dinleyici vardı. Orkestra şefi Hikmet Şimşek konser gününün sabahı sahneyi gözden geçirmek için salona gittiğinde, öğleden sonra saat üste verilecek konser için dinleyicilerin gelmiye ve yer tutmıya başlamış olduklarım görmüştü. Öğle vakti olmadan, koltukların yarısından fazlası dolmuştu. Konser saati geldiğinde salon artık görülecek haldeydi. Her zaman yollarda ayakta duran dinleyiciler bu defa sahneye çıkmışlar, hattâ orkestranın etrafına kuşatmışlardı. Sahneye zaten sığamıyan orkestra üyeleri bu defa dinleyicilerle neredeyse kucak kucağa oturma zorundaydılar. Şef Şimşek orkestrayı idare ederken kürsüsünde ileri geri adımlar attığında, kürsünün kenarına oturmuş dinleyicilerden bir ikisinin eline bastı. Orkestranın fotoğrafını çekmek için sahneye çıkan bir basın fotoğrafçısı, izdiham yüzünden çıkış yolunu bulamadı ve konser boyunca orkestra musikişinaslarından birinin yanına sıkışmış olarak kaldı.

Bir batı musikisi konserine futbol maçı rağbetinin gösterilmesini sağlıyan büyü, Suna Kan ismindeydi. Türkiyenin en iyi kemancısı, bu mevsim Ankarada vereceği bu ikinci konserde Beethoven'in konsertosunu çalacaktı. Fakat bu büyük izdiham, üniversite salonunu kalorifer dairesi gibi ısıtmıştı. Sıcağın yaylı çalgılara ne kadar zararlı olduğu biliniyordu. Bu yüzden orkestra viyolonselcilerinden birinin çalgısından iki tel birden koptu. Gerçi Suna Kanın kemanının telleri kopmadı ama, değerli kemancı bu aşırı sıcaktan hiç de memnun kalmadı. Sanki bir ter banyosunun içindeydi. Sol eli, zeytinyağa sokulup çıkarılmış gibi, tellerin üstünde kayıyordu. Konserden sonra "sıcak ve kalabalık yüzünden, istediğim yorumu çıkartamadım" diyordu.

Gerçi Suna Kan, Beethoven konsertosunu daha iyi çalabilirdi. Fakat o konserdeki çalışı bile, bu eserin bugüne kadar konser sahnelerimizde rastladığımız en iyi iki üç icrasından biri olabilmiye yetiyordu. Üzerinde durulmaması gereken ufak tefek entonasyon yanlışlıklarından başka -bunlara sıcak sebebiyet verebilirdi- çalışında mekanik hata yoktu; tekniği her zamanki gibi virtüöz seviyesindeydi. Gene her zamanki gibi teknik hakimiyetini dinleyicinin suratına çarpmıyor, bu gelişmiş tekniği, yapmacıksız, duru, aydınlık bir çalışla, musiki yapma, besteciyi anlatma gayesinin emrine veriyordu. Suna Kanın Fransız - Belçika keman okulunun geleneklesiyle beslenmiş çalışı, keman eserlerini bu okulun kurucusu olan Viotti, Rode, Kreutzer gibi keman bestecilerinin tesirinde yazmış Beethoven'in musikisine bilhassa yakışıyordu. Bu yetkili çalış yanında Hikmet Şimşekin bilgili, hevesli, sağlam tempolu bir idareyle sağladığı refakat, konsertonun doyurucu bir bütün

Suna Kan
Su içinde...

halinde meydana çıkmasına imkân veriyordu. Dinleyicilerin ttikenmiyen alkışlarına Suna Kan, Beethoven'in Fa majör romansıyla cevap verdi.

Konser bittikten sonra Suna Kan, şef Şimşekin kırmızı Opel otomobiline bindiği zaman, dinleyicilerin tezahüratı henüz tükenmemişti. Halk, otomobili havaya kaldırma teşebbüsüne geçtiğinde, bugüne kadar memleketimizde futbolcu ve politikacılara lâyık görülmüş bu sevgi tezahürü, ancak Suna Kanın ve Hikmet Şimşekin ısrarlı ricalarıyla yatıştırıldı.

Guy Fallot konserleri

Fransız viyolonselci Guy Fallot'nun Cemal Reşit Rey idaresindeki Türkiye Filarmoni Derneği Orkestrasıyla birlikte Saray Sinemasında verdiği konserden çıkanlar arasında, son derece zevkli bir konser dinlemiş olmanın huzurunu ve memnuniyetini tadanlar vardı. Daha az sayıda dinleyici ise, kendilerini hiç de tatmin olmamış hissediyorlardı. Bunlar, Guy Fallot'nun iki gün önce verdiği resitalde bulunan dinleyicilerdi. İstanbula gelen yabancı solistlerin hemen hepsi bir resital verirler, bir de orkestra konserine solist olarak katılırlar. Resitallerde salon çok kere boşa yakındır. Dinleyicilerin çoğu, bir musikişinas hakkında bir veya iki konsertonun doğru bir fikir vermiyeceğini, bir çok eserden meydana gelen bir resital programı dinlemenin gerekeceğini düşünmeden, orkestra konserini tercih ederler.

Fallot'nun orkestra konserini dinliyenler gerçi, bu musikişinasın üstün kalitesinin kötü bir gününde bile kendini göstermiş olması sebebiyle, salondan tatmin edilmiş olarak ayrılmışlardı. Fakat aynı dinleyiciler resitalde bulunsalardı herhalde hayretler içinde kalırlardı ve Guy Fallot'nun herhangi bir iyi viyolonselci olmakla kalmadığına, bu çalgının sayılı çalıcılarından biri olduğuna inanırlardı. Orkestra konserinde Fallot, Vivaldi ve Haydn konsertolarında, iki gün Önceki resitalinde ve geçen yılki konserlerindeki icralarını bilenlere çok sönük gelen çalışlar dinletmişti. Bozuk entonasyonlar çıkarıyor, tiz notaları güçlükle yakalıyor, tempoları kaçırdığı, hattâ hafızasının küçük muzipliklerine bile uğradığı oluyordu.

Halbuki resitalinde, henüz 28 yadında olmasına rağmen günümüzün en büyük viyolonselcileri arasında adı geçebilecek bir icracı olan Guy Fallot, hem teknik ve hem de tefsir alanındaki yetkisinin en iyi örneklerini veriyordu. Guy Fallot herşeyden önce bir melodi adamıydı. En basit bir melodi, onun çalgısında büyük bir tesir gücü kazanıyordu. Fallot'nun çalışının bu -tabii denebilecek- vasfı bilhassa, Bach'ın çağdaş Fransız bestecisi ve viola da gamba'cısı Caix d'Hervelois'nm sonatında ve Beethoven'in Op. 5 Fa majör sonatında işe yaradı.

Teknik gösterisine gelince, Fallot bu iş için belki en uygun eseri, Macar bestecisi Zoltan Kodaly'ın refakatsiz sonatım seçmişti. Bu eserin gerçi üstün bir musiki değeri yoktu. Fakat besteci, viyolonselin akla gelecek -ve gelemiyecek. bütün imkânlarını araştırmış, icracıya virtüozluğunu gösterebilmesi için her fırsatı vermişti. Fallot'nun parlak, diri tonu, çift tel icrasına olağanüstü hâkimiyeti, parmak çevikliği, hole gitar gibi tınlıyan Dizzicato'lar sayesinde eser, tasavvur edilebilecek en iyi icralarından birine kavuştu. Dinleyicilerin alkışlamakla kalmayıp avazları çıktığı kadar "bravo" diye haykırmaları ve dörtte bir dolu salondan stadyum tezahüratı sesinin çıkması, Fallot'nun başarısının bir başka deliliydi.

S İ N E M A

Filmler

"Gervaise"

«Bisiklet Hırsızları", "Pater Pançali" ve "Beyaz Geceler"den sonra, İstanbulda bu mevsimin dördüncü büyük sinema hâdisesi, "Gervais"in gösterilişi öldü. "Sen bir melektin" gibi alaturka bir adla programa konan "Gervais" rejisörü Rene Clâment'ın en iyi filmi olduğu gibi, herhangi bir Zola romanından Zolanın karakterine en uygun şekilde sinemaya tatbik edilen bir eser, Antant - Lara'nın "Le Diable au corps -İçimizdeki Şeytan"ından beri Türkiyede gösterilen en iyi Fransız filmi olarak karşımıza çıkıyor.

Gervaise, Zola'ya ilk büyük başarısını kazandıran "L'Assommodr - Meyhane" adlı romanındaki başlıca karakterlerden biri. "L'Assommoir" ilk bakışta içki düşkünlüğünün, alkolizmin dehşetini ve felâketlerini göstermek için yazılmış bir roman gi'bi geliyorsa da, Zola akıl ve ahlâk hocalığına girişmiyor. Niyeti "Aman sevgili okuyucular, bu hikâyesini anlattığım kişilerin başına gelenlerden ders alın da bundan böyle ağzınıza sakın içki götürmeyin" demek değil. Aslında maksadı geçen asrın ikinci yarısında Parisin işçi mahallelerinde ki yaşayışı incelemek, kesif bir sefalet içindeki insanların davranışlarını, birbirleriyle münasebetlerini, ümitsiz hayat mücadelelerini göstermek.. Birbirinden çetin zorluklar ve sıkıntılarla karşı karşıya bulunan bu insanlar durumlarını unutmak, âdeta kendi kendilerinden kaçmak için tesellyi içkide buluyorlar. Bu ise çöküşlerini kolaylaştırmak, onları belli kaderlerine daha çabuk götürmekten başka bir işe yaramıyor.

Zola'dan Clement'a

Savaş sonrası Fransız rejisörlerinin şüphesiz en iyisi olan Rene Clement, senaryocuları Jean Aurenche ve Plerre Bost ile birlikte Zola'nın bu hacimli ve teferruatlı romanını adapte ederken olayları ana karakter Gervaise etrafında toplamış. Yazarın söylemek istediklerine, hattâ söyleyiş şekline ihanet etmeden yapılan bu derleme - toplama filmin dramatik bütünlüğü bakımından gayet yetinde bir iş olmuş. Bütün gerçekliğine. samimiliğine ve canlılığına rağmen Zola'nın zaman zaman okuyucuyu yoran ve sıkan fazla teferruatı iyi bir ayıklamadan geçince geride bütün şiddetiyle bir insanlık trajedisi, başarısızlıkla neticelenen acı Bir yaşama savaşı kalıyor.

Gervaise daha çocuk denilecek yaştayken Lantier adlı bir serseri tarafından kandırılmış, ondan üç çocuğu olmuş. Birini taşradaki tanıdıklarının yanında bırakarak öbür ikisi ile Parisin bir kenar mahallesine gelip yerleşmişler. Gervaise bir çamaşır yıkama fabrikasında çalışadursun, Lantier komşu kadınlarla gönül eğlendirmekte. Nitekim bir gün kadıncağızı iki çocuğuyla bırakıp kadınların biriyle kaçıveriyor. Gervaise'in önceleri şansı yaver gidiyor. Bir ayağının topal olmasına ve iki çocuğuna rağmen Coupeau adlı cahil fakat temiz yürekli bir dam işçisiyle evleniyor. Şimdi bütün gayreti, başında kendisinin bulunacağı bir çamaşırhane açmak. Bu emeline tam erişecekken Coupeau'nun damdan düşüp bacağını kırması ve uzun zaman çalışamaz hale gelmesi tembelliğe ve içkiye alışması için bir vesile* oluyor. Çamaşırhane aile dostlarının yardımıyla açılıyor ama, Coupeau'nun içkiye yatırdığı paralar yüzünden ailenin iki yakası bir türlü bir araya gelmiyor. Coupeau'nun çamaşırhanedeki kızlara el şakası lu Etlenne birlikte Paristen ayrılıyor. Kadıncağız başına tam mânasıyla belâ kesilen iki erkekle küçük kızı Nana'yı idarede yalnız başına kalıyor. Nihayet Coupeau günün birinde deliriyor. Çamaşırhanenin altını üstüne getirip sağlam tek birşey bırakmadıktan sonra kaldırıldığı tımarhanede ölünce zaten gırtlağına kadar borç içinde bulunan Gervaise'in başka direnecek kudreti kalmıyor. Bütün gayretlerindeki mağlûbiyeti unutmak, onu adım adım takibeden amansız kaderini düşünmemek için bir içki şişesinin başına çöküyor.

Clement bundan sonra Zola gibi uzun boylu içkinin Gervaise'i ne hale getirdiğim, kızı kaçtıktan, kendisi evden atıldıktan sonra nasıl dilenciliğe kadar düştüğünü, kimsesizlik içinde bir mezbelede ölümünün ancak cesedinin kokmasıyla ortaya çıkmasını anlatmaya girişmi-

Maria Schell "Gervaise"de

Bir büyük sinema hâdisesi

yapma gibi sevimli bir sarhoşlukla başlayan içki alışkanlığı gittikçe şiddetli neticelere, aklî muvazenesizliklere yol açıyor. Gervaise'in tertiplediği bir ziyafete ondördüncü misafir olarak bir dinleciyi getirmek belki zararsız bir muvazenesizlik ama, arkasından karısının geri dönen eski âşığı Lantier'yi evlerinde kalmaya zorlamak, bir çılgınlığın başlangıcı.. Sarhoş, ne yaptığını bilmez kocası ile menfaatinden başka birşey düşünmeyen duygusuz, hazıryiyici eski sevgilisi arasında kalan Gervaise herşeye rağmen mücadelesine devam ediyor. Tek güvenebileceği insan aile dostları Goujet. Dürüst bir işçi olan Goujet belki onu bulunduğu durumdan kurtarabilecek ama bir grev yüzünden bir yıl kadar hapse düşüşü bu ümidi de ortadan kaldırıyor. Goujet- mahpustan çıktıktan sonra Gervaise'in oğ-

yor. Coupeau'nun hikâyesinden sonra seyirci Gervaise'in bir, içki şişesinin önüne oturmasının gelecek neticelerini pek iyi kestirebiliyor.

Büyük bir film

Bu yeniden tanzim edilmiş şekline rağmen "Gervaise" şimdiye kadar Zola romanlarından . Renoir, Feyder, Carhe, Lang ve Christian - Jâque gibi ustalar tarafından yapılan bir sürü sinema adaptasyonunun en başarılısı olarak ortaya çıkıyor. Clement'm kamerası İkinci İmparatorluk Parisinin fakir mahallelerini, Zola'nın yeyip içmek ve çiftleşmekten başka birşey düşünmeyen basit insanlarını büyük, bir sadelik ve kesinlik içinde canlandırıyor. Kostümlerinden, saç tuvaletlerine, ve içi döşeme takımlarından, parke taşlı, çamurlu dar sokaklara, soluk renkli kirli binalarına kadar bütün teferruatla belli bir çağı yaşatabilmesi,

stüdyo içi realizminin on mükemmel örneklerinden biridir. Clement, Zola'nın tutumuna uygun fakat ondan daha tertipli olarak Gervaise'in ve çevresindeki insanların davranışlarını en ince müşahedelerle ortaya koymayı başarıyor. Gervaise'in misafirlerine kızarmış bir kaz ziyafeti çekmesi bu tutumun belki en başarılı sahnesidir. Bir yemek sofrası etrafında çeşitli insanların, çeşitli zayıf yönleri ortaya çıkıyor. Yemeğe karşı iştaha, cinsi arzu, istikbal endişesi, sınıf gururu, intikam hırsı, utanç, korkaklık, yüzsüzlük en çiğ ve en çıplak şekilleriyle açığa vuruluyor.

Bu davranışlar serisi emin adımlarla neticeyi hazırlıyor. İşçi kavgaları içinde yetişen, çalışan insanın çilesini daha çocuk yaşındayken tanıyan Etienne evde aradığı huzuru bulmaktan ümidi kesince ona en büyük yakınlığı gösteren GouJet ile birlikte Paristen ayrılıyor. Annesi yahut babasından çok Goujet'nin tesirleriyle büyüyen Etienne Lantier ilerde "Germinal"in kahramanı olacak, tam bir işçi şuuruna eriştikten sonra çalıştığı madende kopan bir grevin elebaşılığını yapacaktır. Babası sarhoş, kusmuk içlideyken annesinin başka biriyle yatmasını gözetleyen küçük Nana, işe annesinin sevgilisine gizli gizli içki. getirmekle başlıyor. Annesi meyhanelere düştükten sonra soluğu erkek çocukların yanında alıyor, farkında bile olmadan hadiselerin itişiyle fahişelik yolunda ilk adımlarını atıyor.

İşi biraz gevşek tutma, mevzuu biraz sulandırmanın gayet kolaylıkla bir melodram haline getirebileceği "Gervaise" elementin ölçülü, hesaplı, bir an aksamayan tekniği ile büyük bir sosyal dram olarak ortaya çıkıyor. İlk sahnelerde bir takım çiğ gerçekleri bir gazeteci tarafsızlığıyla verme gibi görünen bu çalışma, sahneler ilerledikçe, bilhassa son sahnelere doğru şiddetli bir lirizm, bir sinema şiiri haline geliyor.

Sağlam bir geleneğin eseri

Venedik festivalinde Milletlerarası Tenkidçiler armağanını karartan. daha sonra, Londrada ve Tokyoda gösterildiği yılların en iyi filmi seçilen "Gervaise"in başarısında oyuncuların payını ayırmamak haksızlık olur. Başta Maria Schell ve François Perier olmak üzere bütün oyuncular aşağı yukarı hayatlarının en iyi oyunlarını ortaya koyuyorlar. Gervaise rolünün altından bir Maria Schell'den başkasının kalkabileceğini düşünmek çok güç. Belki bir Giulietta Masina mı dersiniz? Maria Schell çoğu zaman daha eski oyunlarını hatırlatan alışılmış tarzına rağmen, "sıkıntı içindeki kadın" karakterini son derece inandırıcı ve tesirli olarak canlandırıyor. Herşeye. bütün güçlüklere rağmen bir dükkân sahibi olabilmek, bu dükkanı yürütebilmek azmini. sevincini, heyecanını, kederini, bir tarafta analık duygusunu, öbür tarafta sıhhatli cinsiyetim, günlük hayatını ya--ama tabiiliği içinde veriyor.

S P O R

Federasyon

Asya - Avrupa dâvası

İtalya Olimpiyat Komitesinin 1960 Roma Olimpiyatlarına iştirak ederek amatör futbol takımlarım gruplara taksim şekli eski bir dâvayı, Asya . Avrupa dâvasını, tekrar sahneye çıkarıyordu.

Olimpiyat Futbol Turnuvası elemelerine iştirak edecek milletlerin sayıca fazla oluşunu göz önüne alan organizasyon komitesi Türkiyeyi Asya grupuna vermişti. Bu karara göre. turnuva finallerine iştirak edecek 16 takımdan biri olabilmek için uzak ihtimal de olsa- Japonya, Avustralya, Lübnan. Irak. Milliyetçi Çin, Endonezya ilâh... gibi memleketlerden kur'a ile tesbit edilecek birinin milli takımı ile karşılaşacaktık. Buna mukabil topraklan Asya kıtasında bulunan İsrail. 1954 Dünya Kupasındakinin tam tersine. Avrupalı milletler arasında yer alıyordu.

Haber duyulduğunda sporda söz sahibi şahısların itiraz sesleri yükseldi. Olimpiyat Komitesini. Olimpiyat futbol turnuvasını kontrolü altına alan Beynelmilel Futbol Federasyonuna şikâyet edecektik Türkiye gerçi coğrafi hususiyeti münasebetiyle hem Asya. hem Avrupa kıtasında yer alıyordu. Çeşitli paktlar söyle dursun, Avrupa Tediye Birliği üyesi bir memleketi sportif organizasyonlarda tamamen Asyalı mütalâa etmek hem hatalı, hem de şüphe vericiydi.

Asya - Avrupa münakaşalarının tarihi yakın bir maziye dayanıyordu. Orhan Şeref Apak ve Hasan Polat Federasyonlarının hayli gayret sarfettikleri bu mesele U. E. F. A. «Avrupa Futbol Birliği-nin Viyana toplantısından sonra tatlıya bağlanmak istenmişti. Birlik, Türkiyeye "Buyurun Avrupa Genç takımlar Şampiyonasına, buyurun Avrupa Şampiyon Kulüpler Turnuvasına" diyordu. Buna göre düpedüz Avrupalıydık.

Halbuki, dâvanın düğüm noktası, dünya futboluna hükmeden Beynelmilel Futbol Federasyonundaydu Bu teşekkül Türkiyeyi nedense sempatik bir Federasyona olarak tanımıyordu. Daha o zamanlar akidlerimize sadık kalmamıştık. Bu teşekkülü İsviçredeki villasından idare eden genel sekretere bir halı vaad etmiş, bunu yerine getirmemiştik. Bir de 1954 Dünya Kupası sırasında İsviçredeki F.İ.F.A. toplantısında dillere destan, olan bir falsomuz vardı. O zamanın Federasyon Reisi, bir Asya temsilcisi olarak F.İ.F.A. ikinci reisliğine namzetliğim koymuş ve ortaya çıkan her ihtilâfta "Canım siz Asyalısınız, inanmazsanız Federasyon Reisinize sorunuz" denilmişti.. EY

Şimdi, çok garip bir tesadüf eseri olarak, o zamanki Federasyonun ikinci başkam bulunan Safa Yalçuk, bu defa bir Federasyon Başkam hüviyetiyle Asya • Avrupa tefrikine kaşlarını çatıyordu.

Federasyonumuz ne yapacaktı? İtirazlarına kulak veren olacak mıydı? Burası meçhuldü. Ama, Avrupa Futbol Birliğinin, öte--i teşekküle nazaran sevilmiş bir üyesi olarak Türkiyenin yapması gereken pek çok işi vardı Bir Federasyon dahili programından evvel milletlerarası münasebetlerini tanzim etmeli, kısacası futbol dünyasında hakiki müttefikler bulmalıydı. Akidlere sadakatsizlik, ikinci plâna yuvarlanmanın en başta gelen sebebiydi. Beynelmilel konferanslara, toplantı ve müsabakalara mutlak surette temsilci göndermeliydi. İmzaladığımız anlaşmaları, her federasyon değişikliğinden sonra iptal etmemeliydik. Birliklere, beynelmilel müsabakaların aidatlarım zamanında ödemeliydik. F.İ.F.A, nın otoritelerini -her ileri gitmiş federasyonun yaptığı gibi- milli maçlarda Türkiyeye davet etmeliydik.

Bunların unutuluvermesi. Olimpiyat Turnuvasında olduğu gibi Türkiye gibi bir memleketi Asyaya, İsrail gibi bir memleketi de Avrupa grupuna kadar götürüyordu.

Her akşam Turistik Göl Gazinosunda
Ramazan eğlenceleri

MUALLÂ MERCAN

Neşe Karaböcek, «FUNDA» Cansev Yıldır, Güler Ateş, Atılgan Ailesi, Zengin Atraksiyon, Uçan Daireler, Orkestra Mantille, Hüseyin İleri, Menşure Tunay.

Her pazar 14 den 18 e kadar içkisiz aile matinası, Organize Yazarış.
Tel: 14331

Türkiye Kredi Bankası

Sermayesi : 20.000.000 T. L.

Şubeleri :

İstanbul, Beyoğlu, Galata, Osmanbey, Beyazıt, Kadıköy, İzmir, Ankara, Samsun, Bursa, Konya, Adana, Mersin, İskenderun, Edirne.

Ajansları :

Çapa, Hasköy

Her nevi bankacılık muamelâtı

Dünyanın her tarafında muhabirler

Telgraf adresi : BANKOR

Umum Müdürlük : BANKORGEN

YEDİTEPE

Onuncu yılına yep yeni bir şekilde giriyor.
İyi kâğıt, en iyi baskı
(16 sayfa, 100 kuruş)
Bayinizden isteyiniz.
P. K. 77, İSTANBUL

BEYAZ YOLLAR MAVİ DENİZ

Fikret Adil'in
Seyahat yazıları
ÇIKTI
300 KURUŞ
YEDİTEPE YAYINLARI
P. K. 77, İSTANBUL

UÇUŞ GÜNLÜĞÜ

Burhan Arpad'ın
Seyahat yazıları
ÇIKTI
200 KURUŞ
YEDİTEPE YAYINLARI
P. K. 77, İSTANBUL

YEDİTEPE

Sanat ve edebiyat dergisi.

★

Umumi dağıtma yeri: Nuruosmaniye, Mengene sokağı, Yeni Han 21 - İSTANBUL
ANKARA'DA:
AKBA KİTABEVİ.

YEDİTEPE

Fikir ve sanat dergisi 1 Nisandan itibaren 16 sayfa olarak çıkıyor.
İyi kâğıt ve en güzel yazılar

Fiyatı 100 kuruş.

P. K. 77, İSTANBUL

ÇANKAYA KOLEJİ

ORTA VE LİSE BÜTÜN SINIFLARINA NAKLEN YATILI VE YATISIZ YALNIZ ERKEK ÖĞRENCİ KABUL EDİLMEKTEDİR.

Ankara, Kavaklıdere Paris Caddesi No. 12 (Amerikan Sefareti arkasında)

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den 70e kadar herkesin gazetesi